

einzelnen Beiträgen der Prvotiny (1813–1817), Germanoslavica 1, 1931/32; M. Hýsek: K historii vídeňské „profesury“ J. N. H., LF 1936 (s chybnými údaji); Z. Šimeček in Slovanské historické studie 1979, sv. 12, s. 209.

em

## Jakub Hron

\* 4. 6. 1840 *Metánov* (Častrov-M.) u Kamenice nad Lipou

† 29. 4. 1921 *Metánov*

Autor přírodovědných, filologických a filozofických spisků s přemírou neologismů; pobloudilý vynálezce a insitní básník. Bezděčný předchůdce patafyziky, dadaismu, recese, happeningu a postupů experimentální poezie.

Nejmladší ze šesti synů posledního metánovského rychtáře. Po maturitě na gymnáziu v Jindř. Hradci (1865) studoval matematiku a fyziku na filoz. fakultě v Praze a Vídni. Aprobaci pro nižší gymnázia z Vídně (1870) si rozšířil v Praze (1873), složil též zkoušku z filozofické propedeutiky (1876); byl ovlivněn dobovým herbartismem. Jako suplent působil krátce na něm. gymnáziu v Opavě a na čes. gymnáziu v Jindř. Hradci, pak od 1871 v Hradci Král. (skutečný učitel 1883, profesor 1886, 1897 předčasně penzionován). V době aktivní služby uskutečnil cesty na světovou výstavu ve Vídni (1873) a v Paříži (1889). 1901–06 studoval medicínu na čes. lékař. fakultě v Praze, po neúspěchu u 2. rigorosa přešel na práva (1906–10). Poté se vrátil do Metánova, kde pokračoval v literární činnosti. Pohřben byl v Častrově.

Převážná část díla (deníky, zápisky) zůstala v rukopisné formě. Od 1893 otiskoval některé H. básně I. Herrmann v čas. Švanda dudák. Po spisku *Tři záhady měřicko-početné* následovaly práce z oblasti přírodních věd (fyzika, astronomie, geometrie), filologie (o tvorbě slov a slovních kořenů) a filozofie (logika, epistemologie, ontologie, přírodní filozofie, psychologie, etika). Odborné práce jsou prosyceny diletantismem, amatérismem, detailistická akribie vede ke ztrátě podstatných souvislostí. Svým obsahem nejsou přínosem pro rozvoj daných vědních disciplín, ale vytvářejí oblast komična předjímající patafyzickou persiflaž vědy. Formálně vytváří H. groteskní jazyk přesycený originálními novotvary (např. háma-hmota,

zestvoba-existence, bjun-embryo), zvukovými úpravami (vkládání samohlásek do skupin souhlásek: kork, hordlo, Velotava) a gramatickými zásahy (koncovky akuzativu substantiv: např. dub – sg. duboa, pl. dubyfe; minulé a budoucí infinitivy: např. býti-byvlai, bufru). Vrcholu grotesknosti dosahuje H. ve své originální praktické etice *Skutky lidské čili Jeden tisíc špatnot žijby a konby lidské*, kde se přiblížil polohám čistého humoru bez vtípu. V kombinaci poezie s produkcí vynálezů má předchůdce v M. S. Patrčkovi, v konstrukci vědeckého názvosloví v K. S. Amerlingovi. Svými akcemi – prodej vlastních vynálezů (buňáty, lazuto, ruťáty a ko-sáty) ve stánku na Národopisné výstavě českoslovanské v Praze 1895, vypuštění balónu ve tvaru slona v Hradci Král. 1901, účast se studenty na pohřbu F. L. Riegra 1903, filozofická přednáška pro právníky v Karolinu 1908 aj. – předjímal H. fenomén happeningu. Z vnějších rysů H. komiky těží populární postava Járy da Cimrmana autorské trojice Smoljak, Svěrák, Šebánek. K vnitřnímu jazykovému humoru neologismů s chlebnikovovským citem pro ekvivalenci smyslu a zvuku má nejbližší T. R. Field ve svém *Prakršnu* (dále pak tzv. krhútská literatura, E. Hrych, divadlo Dostavník aj.). H. kuriózní tvorby si povšímlí např. I. Herrmann, E. z Lešehradu, J. Hašek, J. Váchal, K. Čapek, T. R. Field, J. Dubský, V. Lacina, podrobněji o něm referovali K. Juda a T. Zapletal. V 60. a 70. letech byl znovu oživen zájem o H. v literárních přístolních společnostech (J. Zumr z okruhu B. Hrabala, skupina Vatennés v Brně, Řimsologická společnost v Praze), v 80. letech vznikla zatím nerealizovaná dramatizace Z. Vavřína. Životem a dílem J. H. se zabýval V. Bořecký, editorsky připravil (zatím nevydanou) antologii s tit. *Nedorozumění s rozumem aneb Konba žijby*.

ŠIFRA: J. H. ■ **PŘÍSPĚVKY in:** Časopis pro pěstování matematiky a fyziky (1888); Krajinské listy (Kamenice n. Lipou, 1911–12); Ohlas od Nežárky (Jindř. Hradec, 1892); Osvěta lidu (1901); Ratibor (1892); Švanda dudák (1893, 1895–96, šifra J. H.). ■ **KNIZNĚ.** *Tři záhady měřicko-početné* rozřešené ku popisu přírodojevů obecných a sice: 1. Záhada o kulích, 2. O mezerách, 3. O těsné výplni (1894); *Objev a popis nových pravidelných hranatin* (1895); *Čujba i jsoucno prostora* (1895); *Nová určba odlehlot oběžnicových ode Sluna s přípojkami* (1896); *Objev a popis dvojpravidelných hranatin* (1897); *Přípona tvorebná „ba“ v úpravě zákonité* (1898); *Přitaž a odpud hvězd jako*

doplněk soustavy Koperníkovy a zevšeobecněnost tohoto pojma (1900); Kořeny slovné řeči lidské s ohledem na slovanštinu (1906); Kořeny slovné řeči slovanských s ohledem na češtinu (1907); Skutky lidské čili Jeden tisíc špatnot žijby a konby lidské (b. d. 1907); Důležitost kořenů slovných v řeči lidské a duch řeči lidské (1908); Libomudravna čili Put myselby ze Stagvy do Metánova. Čtyři knihy myslavny 1/1 (1910); Libomudravna čili Rozborava vesmíra 2 (1914); Libomudravna čili Druhá část myslavny 1/2 (1920).■

LITERATURA: T. Zapletal: Profesor J. H. Metánovský, sepišitel, libomudrun, výslužník (1937). ■ red.: Balón prof. H., Osvěta lidu 1901, č. 49; red.: Pokusy prof. H. s balónem, Ratibor 1901, č. 25; K. Čapek: Muž vědy, NL 30. 1. 1918 → O umění a kultuře 1(1984) + J. H. umřel, LidN 4. 5. 1921 → O umění a kultuře 2 (1985); K. Juda: J. H., libomudrun, Čes. revue 1921, s. 269 + Libomudrun J. H. Metánovský, Krajinské listy 1937, 1938; J. Váchal in Nový kalendář tolerance (1932, s. 36); L. Brtnický, A. Mejstřík, F. Teršl in Památník gymnázia královéhradeckého (1927); J. V. Tolman in Hrst vzpomínek na starý Hradec Králové (1928, s. 223); Alarich in Medicína v županu (1929, s. 41); E. Lešehrad: Dva trosečníci, Odeon 1929, č. 1 → Básnické životy (1935); V. Lacina in Ozubené kolo (1930, s. 61); F. Tichý in Moje starohradecké vzpomínky (1932, s. 19) + Bývalá rázovitá postava starohradeckého prof. J. H., Kraj královéhradecký 1943, č. 9 + Astronomické výklady J. H. na gymnáziu královéhradeckém, Kraj královéhradecký 1944, č. 2; T. R. Field in Kruhy pod očima (1933); -vič. (J. Vičar): Filozof-podivín, Humorist. listy 1933, s. 334; K. Čupr: Kuba H. Metánovský, LidN 29. 4. 1941 (ranní vyd.); K. Moor in V dlaní osudu (1947, s. 26); A. Pražák: Můj Hradec Králové, sb. Hradecký kraj (1957, s. 117); F. Rašek: Ze zdravé čujby a ze přesné myselby výsleduje pravdatná větavana, Jihočes. pravda 29. 8. 1965; B. Pernica: Libomudrun zdravé čujby, Krásy domova 1967, č. 4; V. Cvek: Profesor J. H., in Lidé kraje mezi třemi vrchy (1967, s. 46); J. Dubský: J. H. Metánovský, libomudrun, sepišitel, zpyták, výslužník, Květy 1969, č. 5; S. Tínavský, R. Křesťan: Vzácný podivín, Mladý svět 1971, č. 52; K. Kopš: Podivuhodný život a dílo libomudruna J. H., Práce 18. 10. 1980; V. Cibula in Pražské figurky (1985); J. Šedek: Libomudrun z Metánova, Praha '85, č. 2; V. Škaloud: Profesor J. H., Gymnázium J. K. Tyla v Hradci Král. Almanach k 350. výročí založení školy (1986); V. Borecký: Přírodovědec J. H., Techn. magazín 1988, č. 10 + H. 1–3, Ročenka Techn. magazínu 1989; I. Tretera in J. F. Herbart a jeho stoupenci na pražské univerzitě (Univerzita Karlova, 1989).

vbo

## Jiří Hronek

\* 1. 5. 1905 *Roudnice nad Labem*

† 5. 3. 1987 *Praha*

Novinář a publicista, prozaik a autor rozhlasových pásem a televizních scénářů.

Vl. jm. Jiří Langstein. – Původem z novinářské rodiny. Po nedokončených gymnazijních studiích v Praze-Vinohradech se věnoval žurnalistice. 1925–36 byl redaktorem Central European Radio, od 1936 vídeňským, po připojení Rakouska k Německu v březnu 1938 pařížským dopisovatelem listů nakl. Melantrich. V Paříži po okupaci Československa vydával první noviny československé zahraniční akce, cyklostylovaný časopis Československé zprávy. Po okupaci Francie uprchl do Londýna, kde (1940–45) byl pracovníkem čs. ministerstva zahraničí; působil v zahraničním vysílání čs. vlády a byl spoluvydavatelem týdeníku Nové Československo. Po válce byl v Praze od 1945 šéfredaktorem Čs. rozhlasu (mj. zavedl rozhlasové noviny), od 1948 generálním ředitelem min. informací, od 1951 redaktorem Práce, 1957–64 vedoucím redaktorem závodního časopisu Armabeton, pak šéfredaktorem ČTK pověřeným vedením agentury Pragopress; 1970 odešel do důchodu. Po válce cestoval po SSSR a Japonsku. 1946–51 byl generálním sekretářem Mezinárodní asociace novinářů.

H. rozvětvené literární působení nese pečeti jeho dlouholeté publicistické činnosti, zaměřené na světové politické dění. V řadě pojednání, studií, souborů dokumentů se pokoušel osvětlit zvláště období 1938–45. Už za pobytu v Paříži a Londýně během druhé světové války publikoval monografii *Churchill* a připravil knihy dokumentů *Černá kniha Heydrichova režimu* a *Dvacet pět let Rudé armády*. Po 1945 na ně navázal dokumentárními pracemi o rozpadu ČSR (*Září třicet osm*), o období poválečného neklidu (*Reportáž o velké věci*), o Sovětském svazu (*O zemi velkých činů*) ad. Politickou publicistiku završil vzpomínkami účastníka zahraničního odboje s názvem *Český novinář v emigraci*; vylíčil v nich pařížské období druhého odboje (1. díl) a útěk z obsazené Francie, jakož i novou práci v Anglii (2. díl), a to se zřetelem k vojenským a politickým událostem a zejména k osudům českých a slovenských emigrantů. Z aktuální politické a ekonomické problematiky čerpal H. i náměty pro rozhlasová pásma a hry (*Když hasla světla*,

*Lidé bděli*, Člen T 36); důrazem na dokument a důsledně realistickým pojetím překonával dosavadní pojetí rozhlasové hry. V protikladu k pracím publicistickým jsou H. romány založeny na látkách zdánlivě neaktuálních. V historickém románu *Údolí jasu* zobrazuje život Palestiny v 1. století n. l. a úsilí lidového člověka vytvořit z krizové společnosti vesnickou komunu; snaží se přitom evokovat společenské otřesy a nové myšlenkové proudy soudobé společnosti. Do Japonska je zasazen historický román *Samurajův meč* a román ze současnosti *Jokohama 11,00*. První z nich, situovaný do 19. století, zobrazuje na problematice cti a spravedlnosti svár kulturní domácí tradice s odlišným světem moderní civilizace, druhý zkoumá odolnost jedincovy morálky v tak těžkých zkouškách, jakými jsou válka a emigrace.

PSEUDONYM: G. J. George. ■ PŘÍSPĚVKY in: Českosl. zprávy (Paříž); Haló Nedělní noviny; Lid. demokracie (1976, R Náměstí v Bordeaux); Lit. noviny; Nové Československo (Londýn); Rudé právo; Tvorba; Večerní Praha; Zvon. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Paměti komorníka císaře Františka Josefa I. (1929, podle P. Ketterla, pod vl. jm.); Whisky (R 1932, pod vl. jm.); Údolí jasu (R 1946); Český novinář v emigraci 1, 2 (vzpomínky; 1. Když se hroutil svět, 1946, 2. Od porážky k vítězství, 1947); Veliký náš svět (RpRp 1951); V širším světě (RpRp pro ml., 1954); Zlato na Española (R pro ml., 1961); Západní křídlo (D 1968); Jokohama 11,00 (R 1973); Stříbrná maska (R pro ml., 1974); Samurajův meč (R 1980). – *Překlady*: V. Pozner: Tolstoj zeměl (1937); G. Lenôtre: Život v Paříži za revoluce (1940). – *Ostatní práce* (reportáže a hist. úvahy): Adolf Hitler (1932, pod vl. jm.); They betrayed Czechoslovakia (Londýn 1938, pseud. G. J. George); Zradili Československo (Londýn 1939); It Happened in Czechoslovakia. Inside a German „Protectorate“ (Londýn b. d., 1940); Churchill. Život bojovníka (Londýn 1941); Volcano under Hitler. The Underground War in Czechoslovakia (Londýn 1941); Září třicet osm (1945); O zemi velkých činů (b. d., 1947); Reportáž o velké věci (1947); Dvojí tvář USA (1949); Newspapermen of the World. Stop World War 3. (1949, též v jiných jazycích); Mír proti dolarům (1950); Itálie ve varu (1950); Spoutaná Francie (1952); V prvních řadách (1952); Světové hnutí obránců míru (1952); A Land Ruled by Its People. National Committees Elections in Czechoslovakia (1954, též v jiných jazycích); Jugoslávie a SSSR (1956); Czechoslovakia – a handbook of facts and figures (1959; též v jiných jazycích, přeprac. vyd. 1964, s jinými); Czechoslovakia yesterday – today – tomorrow (obraz. publikace, 1960, též v jiných jazycích); Les journées de colère. Trente ans après le drame de Munich (1968, též angl.); Černé miliardy (1976).

■ SCÉNICKY. *Hra*: Host do domu (1956). ■ REDIGOVAL časopis: Československé zprávy (Paříž, od 1939); *sborníky*: Dvacet pět let Rudé armády (Londýn 1943); První sjezd čsl. novinářů v Praze 23. a 24. října 1948 (1948). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: První rok československého odboje (polit. kalendář, Paříž 1940); K. Čapek: Povídky z obou kapes (Londýn 1941); Černá kniha Heydrichova režimu. Dokumenty a zápisy září 1941 – leden 1942 (Londýn 1942); Mír (obraz. publikace, b. d., 1949); Boj národů proti koloniálnímu otroctví (katalog výstavy Kolonie..., 1953, s jinými). ■

LITERATURA: M. B.: ref. překl. Život v Paříži za revoluce, Zvon 41, 1940/41, s. 26; S. Budín: ref. Od porážky k vítězství, Kult. politika 3, 1947/48, č. 10; ● ref. Údolí jasu: F. H. (Hampl), Práce 22. 4. 1947; Brk (F. Buriánek), Zeměd. noviny 19. 6. 1947; G. (F. Götz), NO 11. 7. 1947; Jo–Za (J. Zahradníček), Akord 13, 1946/47, s. 388; E. H., Lid. kultura 1947, č. 13; J. V., List Sdružení morav. spisovatelů 2, 1947/48, s. 109 ●; ● ref. rozhlas. hra Když hasla světla: V. Sýkora, Mladá fronta 29. 9. 1948; vod., LidN 30. 9. 1948 ●; J. Opavský: ref. rozhlas. hra Lidé bděli, RP 19. 2. 1949; ● ref. Host do domu: FV (F. Vrba), LitN 1956, č. 2; K. Dvořák, LitN 1956, č. 4; jtg (J. Träger), Svob. slovo 8. 1. 1956; –jo– (J. Opavský), RP 10. 1. 1956; we (M. Wendt), LD 11. 1. 1956 ●; O. Kryštofek: ref. Zlato na Española, Práce 29. 11. 1961; Mx.: ref. Stříbrná maska, Práce 29. 4. 1975.

bs

## František Hrubín

\* 17. 9. 1910 Praha

† 1. 3. 1971 České Budějovice

Básník, jehož lyrické založení spoluutvářelo i podobu jeho eposu, prózy a dramatu, nejvýznamnější autor českého básnictví pro děti 20. století, překladatel zejména poezie, a to zvláště francouzské. Subjektem jeho díla je současný člověk v napětí mezi touhou po niterné rovnováze a determinovaností dějinami i běžnou životní praxí; takové evokaci člověka napomáhá dynamizací tvaru, docilovanou prolínáním různých tematických, časových a žánrových rovin.

V mládí se podepisoval též Ivan Hrubín (Cesta 1930, Lumír 1936) a J. Hrubín (Studentský časopis 1929–30). – Narodil se v rodině stavitele jako nejstarší ze tří dětí. Poté, co otec narukoval do první svět. války, přestěhovala se matka s dětmi 1914 ke svému otci do rodných Lešan v Posázaví. Lešany, v nichž H. prožil šťastné dětství (srov. *Doušek života, U stolu*) a kde chodil (1916–22) do obecné školy, zůstaly – spolu

s okolním krajem – doživotní inspirací jeho díla (srov. lyrické básně, skladby *Romance pro křídlovku*, *Lešanské jesličky* aj.). V Praze od 1922 studoval na gymnáziu (postupně ve Slovenské ul., v Truhlářské ul. a v Libni); na sklonku 1930 byl F. Halasem uveden do společnosti moderních českých básníků a s řadou z nich uzavřel doživotní přátelství (viz *Lásky*). Po maturitě (1932) krátce navštěvoval abiturientský kurs obch. akademie, v říjnu 1932 se zapsal na práva, brzy však přešel na filoz. fakultu UK. Na sklonku 1934 se stal pracovníkem Ústřední knihovny hl. m. Prahy; 1939 se oženil, dcera Jitka Minaříková (nar. 1940) je překladatelkou z angličtiny a italštiny, syn Vít H. (nar. 1945) filmovým a televizním režisérem. Od května 1945 působil H. nedlouho jako úředník min. informací (v odboru vedeném J. Koptou), od 1946 žil jako spisovatel z povolání; podnítil založení dětského časopisu *Mateřídouška* a revue o dětské literatuře *Zlatý máj*. Od června 1945 bydlel v Praze-Holešovicích (dějiště četných básní); literárně pracoval také v rodové chalupě v Lešanech, kterou získal po strýci z matčiny strany, gymnaziálním profesoru F. Novotném, jehož vliv významně spoluutvářel budoucího básníka, a v Chlumu u Třeboně, kde pobýval (nakonec ve vlastním domě) počínaje 1950 a jehož okolí se vedle Posázaví stalo dalším výrazným inspiračním zdrojem jeho tvorby (srov. *Můj zpěv*, *Srpnová neděle* aj.). 1966 mu byl udělen titul národního umělce. Zemřel krátce po operaci na zhoubnou chorobu, pohřben byl na Vyšehradském hřbitově v Praze.

H., mezigenerační zjev a Horův žák, který se svou vyspělou prvotinou *Zpíváno z dálky* rázem zařadil mezi elitu soudobého českého básnictví, etabloval se v něm na dlouhá léta výlučně jako lyrik, rozšiřující pouze uplatnění svého základního talentu do dalších oblastí (verše pro děti, překlady poezie, především francouzské). Ve sbírkách prvního období (do 1945) utvářelo se typické „já“ H. lyriky jako proudná jednota, zvrstvovaná ustavičnými přesahy v čas (v člověku ukládanou minulostí a ukládanou mu budoucností) a prostoru (sebeuvědoměním člověka jako obyvatel Země a kosmu) a zároveň usilující o harmonizaci koexistujících protikladných složek (život a láska – smrt apod.). Přitom se jedním z podstatných obsahů této poezie stala sama její schopnost evokovat nepřítomné dění v intenzitě plné přítomnosti a vůbec zářačnost básnického předpodstatňování reality

ve svéprávnou realitu básně, docilovaného zde zejména za pomoci mámivě kantilény, umění odstínu a vynalézavého naplňování tradičních formálních kánonů. S postupem doby, na niž H. lyrika reagovala jednak posilováním obecných jistot (krajina rodu, vlast, Bůh), jednak pochybovačnými otázkami nad svým vlastním posláním, ustavoval se v ní jako hlavní spojenec lyrického subjektu „chudý“, typus konkrétní (s domovským právem v Posázaví) i symbolický (záruka nezničitelného lidství). Logické dovršení těchto intencí přinesly rozsáhlé básně vyzývající nebo už oslavující vítězství nad fašismem (*Chléb s ocelí*; *Jobova noc*, scénicky provedeno v D 46) a pojímající válku jako gigantický střet staré a nové země. Tyto básně, jimiž u H. začal nástup velkých skladeb, daly jeho poezii nejen historický, nýbrž ojediněle – ztotožněním nové země se Sovětským svazem – i politický horizont; poprvé se v nich také uplatnily postupy u H. později velice produktivní, jako refrénovost a kolážovost (spočívající v integraci textů jiných autorů do textu vlastního). Protichůdné jak této apelativnosti a důvěřivému patosu, tak předchozí melodičnosti byly obě pokvětnové sbírky (*Nesmírný krásný život*, *Hirošima*), zakládající v H. poezii nové období svým deziluzivním obratem k situaci člověka vydaného na pospas přirozené pomíjivosti života, nadto však nově i trvalé hrozbě nepřirozené atomové smrti; rámcem této destability zvolil přitom H. „stabilitu“ každodenní existence městského člověka (afinita k tvorbě Skupiny 42). S pomocí civilního výrazu a volného verše mytizoval H. jeho běžné úkony, vytvářeje tak věčno lidské každodennosti; technikou převrácených perspektiv, jež se pak stala stálým prostředkem jeho básnického ozvlášťňování, propojil prostory dobývané civilizačním umem člověka a obdobně nekonečný kosmos jeho nitra v starosti o rovnováhu jeho rozumu a srdce. Po přestávce nuceně vyplněné jen knihami pro děti pokračovala tato linie skladbou *Proměna*, propojující ikarský mýtus v Ovidiově podání s výjevem ze života „sedm let po Hirošimě“ jako memento současníkům; v ostatní tehdejší H. poezii, vracející se k smyslově plnému a intonačně splyvavému pravidelnému verši, však v dialektice harmonie a disharmonie života získala, za přítomnosti silného volního prvku, jednoznačnou převahu hymnická manifestace kladných životních sil. H. lyrická specializace byla koncem 50. let v úhrnu jeho díla vystřídána pluralitou druhů a žánrů při



setrvale dominantním postavení lyriky, v užším rámci poezie pak převahou rozsáhlých lyricko-epických básní-příběhů, celků v podstatě obdobně pluralitních; přes toto rozprostranění vyvíjelo se H. dílo i nadále jako vyšší jednota částí vzájemně korespondujících a paralelně sledujících tytéž cíle. V syntetizační metodě *Proměny* pokračovala *Romance pro křídlovku*, báseň o nesmrtelnosti lásky, dobírající se pravého smyslu dávného autorova iniciačního zážitku, a vánoční balada *Lešanské jesličky*, báseň o věčné povinnosti ochrany nového, a proto ohrožovaného života. Polyfonní spájení příběhu ať prožitého, ať (z ústního podání nebo z literatury) převzatého, jenž podněcuje otázky a má objektivační funkci, s autobiografickou linií lyrického subjektu, jenž je jak podmínkou, tak ozřejmiteltem zamýšlené syntézy, bylo v nich obohaceno o prvek dramatický, inscenující dění básně jako přítomný a tajemství postupně zbavovaný konflikt několika dramatických postav mezi sebou a s osudem; nalezením aktuálního smyslu starého příběhu a věčně lidského smyslu příběhu aktuálního proklamoval H. jednotu lidského rodu v lidskosti. Své poznání, že smysluplnost lidské existence je podmíněna jediné její stále obnovovanou aktivitou vůči životu, konkretizoval pak H. paralelní dramatikou a prózou v časově určenější, a tedy i sociálně adresnější poloze. Jako polemiku s životní sterilitou, zaštiťující se nadhledem nebo minulými pozicemi, pojal hru *Srpnová neděle*, jako polemiku s iluzivním naplňováním vyprázdněných lidských niter hru *Křišťálová noc*. Obě tato témata pak sloučil v próze *Zlatá reneta* v konfrontaci planého intelektuáliství a konzumního vesničanství (jeho tradiční a stále ještě inspirativní protipól viděný očima svého lešanského válečného dětství evokoval v próze *U stolu*); falešné postoje byly mu přitom zčásti i falešnými reakcemi na deformace uskutečňovaného socialismu. Přístup lyrikův projevil se ve hrách především monologizací dialogu, tj. důrazem na nekomunikativní, subjektivní povahu projevů jednotlivých postav, a zvláštní pozorností ke atmosféře chvíle a prostředí; v próze *Zlatá reneta* dynamickou silou obrazné zkratky schopné vyjavit celou rozlohu hrdinova života v rozmezí několika hodin. – V poezii pro děti, podložené hlubokým porozuměním dětské duši a uznáním výostné role dítěte v životě jedince i společnosti (srov. např. motiv nenarozeného dítěte takřka ve všech H. hrách), byl H. význam

epochální a souměřitelný jen s významem J. V. Sládka. H. zde vyšel z tradice lidové slovesnosti (hlavně z říkadla, jež považoval za „prabáseň pro děti“); stylizuje své texty jako dětské promluvy, organizuje je kolem epického jádra a usiluje o bezprostřednost a hravost projevu, pomáhal svými říkankami, hádankami, rozpočítadly a písničkami, později i většími lyricko-epickými básněmi uvádět dítěti jeho dychtivě poznávání skutečnosti v řád, podporovat jeho radost z rytmu a melodie, kultivovat jeho rozvíjející se schopnosti jazykové i zlepšovat jeho orientaci ve „velkém“ světě. Tak jako se obrazný obzor těchto básní, vymezený zprvu H. venkovanstvím, později rozšířil i o realitu městské civilizace, doplnilo se žánrové východisko H. poezie pro děti o pohádku veršem i prózou, a to jak zjednodušujícími a zradostňujícími adaptacemi klasických pohádek, tak pohádkami s původními ději a postavami.

PSEUDONYMY: B. Červený, K. Vlášek (oboji překl. v čas. Kvart), Rafael (Studentský časopis 1929). ■ PŘÍSPĚVKY in: Akord (1937–43); Anděl stražný; Blok (1946–48); Brouček (1946–47); Budovatel (1947); Cesta (1930); Čes. literatura (1960); Čs. svět (1950); Čs. voják (1955, 1967); Čes. zápas (1950); Čes. život (1947); Čin (1931–36); Čteme (1938–43); Čti (1948); Dar (1948); Divadelní noviny (od 1957); Doba (1946); Eva (1941); Generace (1945–46); Hlas lidu (1947); Hlas osvobozených (1946); Hollar (1946–49); Host do domu (od 1960); Klas (1947–48); Knihy a čtenáři (1939–46); Knižní kultura (1964); Korálky (1948–49); Kraj kalicha (1946–48); Krásy domova (1962); Kritický měsíčník (1945–48); Kultura (od 1960); Kvart (1933–37); Lid. demokracie (1965–67); Lid. noviny (1933–44, 1948); Listy pro umění a kritiku (1933–36); Lit. noviny (od 1955); Lumír (1932–39); Magazin DP (1937); Malý čtenář; Mateřídouška (od 1945); Mladá fronta (od 1945); Mladé archy (1947); MY 48 (1948); Nár. divadlo (1955, 1961); Nár. obroda (1946–47); Nár. osvobození (1933–34); Nár. práce (1944–45); Neděle (1969); Nová svoboda (1945–47); Nový den (1947); Nový život (od 1949); O knihách a lidech (1957); alm. Orloj (1945); Panoráma (1947); Plamen (od 1960); Poezie (1933); Práce (1945–47); Práce mladých (1948); Právo lidu (1932–36); Předškolní výchova (1948); Ranní noviny (1933–36); Rozhledy (1935–36); Rudé právo (od 1945); Řád (1936–41); Sedmihlásek (1945–46); Studentský časopis (1929–32); Svět v obrazech (od 1945); Svět práce (1970); Svob. Československo (1946); Svob. noviny (1945–48); Svob. slovo (od 1948); Tvorba (1945–46); Úhor (1943); Vlasta (1947–48); Zdravý svět (1947–48); Zeměd. noviny (od 1945); Zlatý máj (od 1956). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Zpíváno z dálky (BB 1933; 1947 rozšíř. vyd. jako

výbor z poezie 1932–38); Krásná po chudobě (BB 1935, změn. vyd. 1947); Země po polednách (BB 1937); Včelí plást (BB 1940); Země sudička (BB 1941); S orly a skřivany (BB 1943, pak in Cikády); Cikády (BB 1943); Poledne (BB 1943, ke grafikám M. Švabinského); Říkejte si se mnou (BB pro ml., 1943); Mávnutí křídel (BB 1944); Chléb s ocelí (BB 1945); Jobova noc (B 1945, i prem.); Řeka nezapomnění (BB 1946); Chvilí doma, chvíli venku (BB pro ml., 1946); Říkejte si pohádky (BB pro ml., 1946); Měsíce (BB pro ml., 1946); Vítek hádá dobře (BB pro ml., 1946); Zpěv hrobů a slunce (BB 1947; obs. výběr z lyriky 1940–44 a netišt. sbírku Rezekvítek); Nesmírný krásný život (BB 1947, pak změn. in Oblohy); Dobrý den, sluníčko! (BB pro ml., 1947); Vánoční sen malé Zdeny v noci štědrovečerní (B pro ml., 1947, podle loutkového filmu B. Zemana, P. Hrdličky); Zasadil dědek řepu (B pro ml., 1947, podle kresleného filmu J. Trnky; 1957 přeprac. s tit. Pohádka o veliké řepě, in Dvě veselé pohádky); Zvírátko a Petrovští (B pro ml., 1947, podle kresleného filmu J. Trnky; 1957 přeprac. s tit. Začarovaný les, in Dvě veselé pohádky); Jobova noc (BB 1948; zde definit. znění básně samostatně vydané 1945); Hirošima (BB 1948, pak změn. in Oblohy; 1964 sbírka Oblohy rozšíř. a změn. s tit. Hirošima); Motýlí čas (BB 1948, rozšíř. vyd. 1953, psáno 1944; k obrazům M. Švabinského); Jak se chytá sluníčko (BB pro ml., 1948); Modré nebe (BB pro ml., 1948, k pastelům J. Čapka); Říkejte si abecedu (BB pro ml., 1948); Sněhurka, zvírátko a sedm mužíčků (D pro ml., 1948, i prem.; 1966 s tit. Sněhurka, in sb. Pohádky o princeznách); Doušek života (P 1949); Paleček (B pro ml., 1949); Ticho. Památce F. Halase (BB 1950, zkrác. verze; 1967 pův. verze s tit. Svět hvězdy umřelé. Za F. Halasem); Ladův veselý přírodopis (BB pro ml., 1950, k obrázkům J. Lady); To je jízda, to je let! (BB pro ml., 1950); Tři kluci sportovci (BB pro ml., b. d., 1950); Je nám dobře na světě (BB pro ml., 1951); Nesu, nesu kvítí (BB pro ml., 1951, rozšíř. vyd. 1960); Šípková Růženka (D pro ml., 1951, prem. 1950, s L. Burešovou); Hrajte si s námi (BB pro ml., 1953); Kuřátko a obilí (B pro ml., 1953); Mánesův orloj (BB pro ml., 1953, k obrazům J. Mánesa); Pasáček a sluníčko (BB pro ml., 1954, ke kresbám M. Švabinského); Zimní pohádka o Smolíčkovi (B pro ml., 1954); Živá abeceda (BB pro ml., 1954, školní pomůcka); Poledne ženy (B 1955); Dívej se a povídej (BB pro ml., 1955, upr. vyd. 1961); Hrajeme si celý den (BB pro ml., 1955); Pohádka o Květušce a její zahrádce plné zvířátek, ptáků, květin a nakonec dětí (B pro ml., 1955); Můj zpěv (BB 1956, rozšíř. vyd. 1960); Pohádky z Tisíce a jedné noci (pro ml., 1956); Školáčkův rok (BB pro ml., 1956); Proměna (B 1957, změn. vyd. in Oblohy); Běží ovce, běží (BB pro ml., 1957); Dvě veselé pohádky (BB pro ml., 1957); Špalíček pohádek (pro ml., 1957; 1975 s tit. Malý špalíček pohádek); Srpnová neděle (D 1958, i prem.); U stolu (P 1958); Dvakrát sedm pohádek (BB pro ml., 1958); Kytíčka z náčrtníku (BB pro ml., 1958, ke kresbám

A. Zábranského); Po Novém roce jaro (BB 1959, pak in Až do konce lásky); Přílby a šeríky (BB 1960; obs. Chléb s ocelí a báseň Jobova noc v definit. verzi z 1948); Oblohy (BB 1960; obs. změn. vyd. knih Hirošima, Nesmírný krásný život, Proměna; 1964 změn. a rozšíř. vyd. Obloh s tit. Hirošima); Až do konce lásky (BB 1961); Křišťálová noc (D 1961, i prem.); Pohádka o tom, jak přišla kukačka o chocholku (B pro ml., 1961); Kolik je sluníček (BB pro ml., 1961); Sviť, sluníčko, sviť (BB pro ml., 1961); Romance pro křídlovku (B 1962); Zlatá reneta (P 1964); Lásky (EE 1967); Černá denice (BB, P 1968); Letadlo se skokany (B pro ml., 1968); Oldřich a Božena aneb Kravé spiknutí v Čechách (D 1969, i prem.); Trávy (BB 1969); Lešanské jesličky (B 1970); Kráska a zvíře (D 1972, prem. 1970; rozm. 1970). – *Překlady*: R. Ponchon: Múza v hospodě (1935, rozšíř. vyd. 1948); M. Hausmann: Lillofee (1942); Kálidása: Ztracený prsten (1944); W. Hauff: Pohádky (1944) + Karavana (1957); Slovo velikému Stalinovi od ukrajinského národa (1946, s R. Hůlkou); Li Po: Hvězda vína (1946) + Pavilón u zelených vod (1952, s A. Palátem); Verlaine (1947, básně); Láhev v řece (1948; R. Desnos, P. Emmanuel, P. J. Jouve, J. Prévert, J. Supervielle); I. Vojnovič: Smrt matky Jugovićů (1948); A. S. Puškin: Pohádka o rybáři a rybce (1949); S. Maršak: Dům kočky Modroočky (1951, s L. Burešovou); A. V. Kolcov: Písně (1952); P. H. Tyčyna: Ocel a něha (1953, s jinými); Bilhana: Dnes ještě... (1953, s O. Frišem); P. P. Jeršov: Koníček Hrbáček (dramatizace P. G. Maljarevského, 1953, 1965 in sb. Pohádky kocoura vypravěče) + Koník Hrbáček (1956); Nefritová flétna (čtyřverší z doby dynastie Tchangů, 1954, s A. Palátem); H. Heine: Toť starý pohádkový les (1955); A. Rimbaud: Básně (1956, pak in P. Verlaine, A. Rimbaud: Mé tuláctví, 1961) + Opilý koráb (1958); P. Verlaine: Písně beze slov (1958); M. Rázusová-Martáková: Zatoulané house (1958); Ch. Perrault: Kocour v botách (1958) + Pohádky (1960); Kuo Mo-žo: Sto květů (1959, s jinými); P. Verlaine, A. Rimbaud: Mé tuláctví (1961); Š. Žáry: Jsem jenom člověk (výbor, 1962); S. Mallarmé: Azur (1966); J. Cocteau: Dvojhlavý orel (1967, úprava); Torzo noci (soubor překladů franc. poezie, 1967); – posmrtně: E. Rostand: Cyrano z Bergeraku (1971, fragment překladu); Nefritová flétna (soubor překladů staré čínské poezie, 1978, ed. J. Zábrana). – *Výbory*: Verše. 1932–1948 (1956, ed. autor); Na paměť osvobození (výbor z veršů o Květnu 1945, 1960, ke kartonům A. Zábranského); Špalíček veršů a pohádek (z tvorby pro děti, 1960, ed. autor); Hodina zamilovaných (z milostné poezie, 1963); Budme všichni básníky (z článků o literatuře, zejm. pro děti, 1966, ed. autor a Z. K. Slabý); Vidím zemi širou (výbor z poezie J. Seiferta, F. Branislava, F. H., 1968, ed. F. Hampl); Dětem (z básní pro děti, 1974, ed. E. Petiška); Až do konce poezie (1975, ed. M. Pohorský); Drahokam domova (z článků a projevů, 1976, ed. J. Strnadel); Za hvězdné noci (1981, ed. M. Pohorský). – *Souborná*

vydání: Básnické dílo F. H. (Čs. spisovatel, 1967–77, 6 sv.); Próza a dramata F. H. (Čs. spisovatel, 1969, 1 sv.); Knihy F. H. pro děti (SNDK, pak Albatros, 1968–76, 3 sv.). ■ SCÉNICKY. Překlady: F. Grillparzer: Sen jako život (1943); H. Reinthaler: Cizí paní (1943); Lope de Vega: Dívka se džbánem (1943); A. Fredro: Pan Jowialski (1951). ■ REDIGOVAL časopisy: Malý čtenář (1940/41, od č. 11 do konce roč.), Mateřidouška (1945–1. 7. 1950, s M. Holasem, B. Mencákem). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Dopisy B. Němcové (1941, s J. Podroužkem); Památník Pražského povstání 1945 (1946, rozšíř. vyd. 1947); Dětství v Čechách (básně o dětech a dětství, 1949); J. V. Sládek: Básně (1954); Básnický almanach 1956 (1957); J. Bednář: Básně (1959); Zlatý věnec (výbor z české lit. pro ml., 1961, s jinými); J. Seifert: Ještě jednou jaro (výbor z poezie, 1961); Malý koncert (výbor z českých sonetů, 1963); J. Hora: Čas, bratr mého srdce (výbor z poezie, 1965); Nový zlatý věnec (výbor z české meziválečné lit. pro ml., 1967, s jinými).

■ BIBLIOGRAFIE: J. Strnadel: Básník F. H. Pětdvacet let literární činnosti 1933–1958, Bibliografie Slovanské knihovny v Praze, Literatura–Jazykověda 1958, č. 3 + Básník F. H., sb. Čtyři studie o F. H. (1960); S. Mouchová: Soutis knižního díla, in F. H. (1970, propag. tisk nakl. Čs. spisovatel). ■ LITERATURA: sb. Čtyři studie o F. H. (1960); V. Závada, J. Opelík: Krajina rodu v díle F. H. (1970, Nár. muzeum, Praha); sb. F. H. (1976, Chlum u Třeboně, red. Z. Šmaus, V. Doležal); J. Strnadel: F. H. (1980). ■ ● ref. Zpíváno z dálky: –rt. (J. Seifert), Ranní noviny 18. 10. 1933; A. N. (Novák), LidN 26. 11. 1933; A. V. (Vyskočil), LUK 1933, s. 509; F. X. Šalda, ŠZáp 6, 1933/34 → Z období Zápisníku 2 (1987) ● ; ● ref. Krásná po chudobě: an. (J. Seifert), Ranní noviny 14. 5. 1935; V. Hrbek (Z. Kalista), Lumír 62, 1935/36, s. 48; A. M. Piša, PL 13. 7. 1935 → Třicátá léta (1971, s dalšími ref. o F. H.); F. X. Šalda, ŠZáp 8, 1935/36 → Kritické glosy k nové poezii české (1939) a Z období Zápisníku 2 (1987); B. Fučík, LUK 1936, s. 46 ● ; P. Fraenkl: F. H., Rozhledy 1935, s. 200; ● ref. Země po polednách: H. Bonn, Rozhledy 1937, s. 234; J. Chaloupecký, Čin 1937, s. 158; V. Černý, KM 1938, s. 85 ● ; F. Götz: Česká lyrika ve stínu R. M. Rilka, LitN 10, 1937/38, č. 3; ● ref. Včelí plást: B. Fučík, Akord 8, 1940/41, s. 248; J. Janů, KM 1941, s. 305 ● ; J. Červinka: Poezie F. H., Řád 1941, s. 520; J. Černý: F. H., LidN 19. 12. 1943; ● ref. Země sudička: M. D. (Dvořák), Akord 9, 1941/42, s. 375; vbk. (V. Běhounek), Děln. osvěta 1942, s. 117; B. Polan, KM 1942, s. 53 → Život a slova (1964, s dalšími ref. o F. H.) ● ● ref. Cikády: J. B. Č. (Čapek), Naše doba 51, 1943/44, s. 231; J. M. Grossman, Řád 1944, s. 269 ● ; ● ref. Chléb s ocelí: M. Sedloň, RP 6. 7. 1945; M. Dvořák, Akord 12, 1945/46, s. 356; R. Konečný, List Sdružení mor. spisovatelů 1946, s. 24 ● ; ● ref. Jobova noc: J. Hájek, RP 12. 9. 1945; kp (K. Polák), PL 6. 1. 1946; AMP (A. M. Piša), Práce 16. 1. 1946

● ; J. Šlajer: O zvukové stránce rýmu v moderní dětské poezii. Hrubínův rým, Štěpnice 1, 1946/47, s. 206; ● ref. Nesmírný krásný život: M. Dvořák, Vyšehrad 3, 1947/48, s. 250; J. Grossman, Listy 1948, s. 111 ● ; ● ref. překl. Verlaine: V. Rak, Svob. slovo 25. 3. 1947; Z. Šmíd, Vyšehrad 2, 1947, s. 301 ● ; A. M. Piša: H. básnická bilance (ref. Zpíváno z dálky, Krásná po chudobě, Zpěv hrobů a slunce), Kytice 1947, s. 327 → K vývoji české lyriky (1982, s dalšími ref. o F. H.); J. Janů: Básnický zápas F. H., KM 1948, s. 165; J. Hájek: ref. Hirošima, NŽ 1949, č. 5; R. Havel: K překládům z Puškina, NR 34, 1950/51, s. 21; J. Hilčr: F. H., básník našich dětí, NŽ 1952, s. 468; ● ref. Můj zpěv: M. Červenka, Květen 1, 1955/56, s. 271; P. T. (Tigrid), Svědectví 1957, s. 134 ● ; M. Blahynka: Hrubínovy deště, Červený květ 1956, č. 5; J. Janů in F. H.: Verše (1956); V. Karfíková: Hrubínovy pohádky, ZM 1956, s. 76; V. Dostál: ref. Proměna, Květen 1957, s. 324; M. Petříček in Glosy k současné české poezii (1957); J. Picha: Hrubínův Rimbaud, Svět. literatura 1957, č. 3; F. Tenčík: Lidová pohádka a pohádka F. H., NŽ 1957, s. 63; ● ref. Srpnová neděle: J. Hájek, Divad. noviny 1958, č. 14, 15; J. Opavský, Tvorba 1958, č. 21; J. Rozner, Kulturní život 1958, č. 24 ● ; V. Kovářik in Když velcí byli malí (1959); J. Brabec: H. směřování k životním jistotám, Plamen 1960, č. 9; V. Justl: Živote, díky, žeš nestál, Divadlo 1960, s. 360; J. Opelík: H. kosmické písně, HD 1960, s. 400; F. Vrba: Hrubínův JOB a Hrubínův BOJ, LitN 1960, č. 38; K. Kraus in F. H.: Křišťálová noc (1961); ● ref. Křišťálová noc: S. Machonin, LitN 1961, č. 18; J. Opavský, Plamen 1961, č. 6; J. Vostrý, Divadlo 1961, s. 481 ● ; Z. Čermáková: Umělecký jazyk H. Srpnové neděle, SPPI Ostrava 1962 (Dějiny–Jazyk–Pedagogika 2) + České překlady několika básní H. Heina, SPPI Ostrava 1962 (Jazyk–Literatura–Umění 3); A. M. Piša in Stopami poezie (1962); V. Stupka: Rimbaud a jeho čeští tlumočníci, SPFF Brno, D 9, 1962; J. Trefulka: ref. Až do konce lásky, HD 1962, s. 135; J. Vostrý: Konfrontace (rozbor dialogu v Srpnové neděli), Divadlo 1962, č. 8; ● ref. Romance pro křídlovku: J. Trefulka, HD 1962, s. 279; J. Brabec, Plamen 1963, č. 5 ● ; M. Kačer: Výstavba dialogu ve hře F. H. Srpnová neděle, ČLit 1963, s. 361; M. Šváb: Jedna ze syntetických linií v tvorbě F. H., SPI Plzeň 1964 (Jazyk a lit. 5); J. Hájek in F. H.: Hirošima (1964); ● ref. Zlatá reneta: Z. Kožmín, Plamen 1964, č. 7; J. Opelík, Kulturní tvorba 1964, č. 45 → Nenáviděné řemeslo (1969, s dalšími ref. o F. H.); A. Jelínek, LitN 1965, č. 5; Z. Kožmín in Umění stylu (1967, s. 99) ● ; F. Buriánek: ref. Lásky, Impuls 1967, s. 682; J. Brabec in F. H.: Zpíváno z dálky (1967) + in Torzo noci (1967); K. Kraus in F. H.: Srpnová neděle (1967); A. M. Piša in J. Seifert, F. Branislav, F. H.: Vidím zemi širokou (1968); ● ref. Oldřich a Božena: Z. Hořínek, HD 1968, č. 12; V. Karfík, Divadlo 1968, prosinec; J. Opavský, RP 4. 10. 1968 ● ; O. Blanda in F. H.: Oldřich a Božena (1969); V. Karfíková in sb. Jak číst poezii (1969); E. Stehlíková:

Proměna Metamorfóz (srovnání básně F. H. s Ovidiem), LF 1970, s. 59; E. Strnad: Verše F. H. k Živé abecedě a Školáčkovi roku z let 1954 a 1956, Komen-ský 96, 1971/72, s. 393; F. Buriánek in O české litera-tuře našeho věku (1972); ● ref. Kráska a zvíře: zh (Z. Heřman), Mladá fronta 6. 12. 1972; A. Jelínek, ZM 1973, s. 183 ●; K. Sgallová, S. Mazáčová: Poznámky o verši H. poezie pro děti, ZM 1973, s. 240; L. Vaculík: Jak se dělá báseň, ZM 1973, s. 248; V. Závada in Krajina a lidé mého srdce (1975); M. Po-horský in F. H.: Až do konce poezie (1975); J. Strnadel in F. H.: Drahokam domova (1976); M. Blahynka in Pozemská poezie (1977); M. Pohorský in F. H.: Jobo-va noc (1977); Z. Černá, J. Zábrana in F. H.: Nefritová flétna (1978, o H. překladech staré čínské poezie); F. Buriánek in Ohlédnutí (1978); Š. Žáry: Strašné brímě lásky. Setkání s F. H., Lit. měsíčník 1978, č. 7; J. Var-gulič: H. sbírka Můj zpěv a její textové proměny, ČLit 1979, s. 522; E. Macháčková: Dialog v H. Srpnové neděli, Čes. jazyk a literatura 30, 1979/80, s. 452; J. Hoffmanová: Struktura časových významů v H. Romanci pro křídlovku, SaS 1980, s. 286; J. Po-láček: Brímě lásky a smrti (o H. próze a dramatice), ČLit 1980, s. 360; P. Taussig: Filmová múza F. H., Záběr 1980, č. 19; M. Pohorský: Slunečný den, měsí-čná noc H. poezie, Čes. jazyk a literatura 31, 1980/81, s. 30 + in F. H.: Za hvězdné noci (1981) + in Ro-mance pro křídlovku (1983); J. Špičák ml.: F. H. neznámý (o nově nalezených básních v rod. pozůsta-losti), Svob. slovo 19. 3. 1983; H. Konečná a kol. in sb. Čtení o Národním divadle (1984, kap. Jaká slova, jaká slova nalézt!); A. Pohorský: Přítomnost P. Verla-ina v české poezii, ČLit 1988, s. 22; M. Mravcová: F. H.: Romance pro křídlovku, ČLit 1988, s. 203 + in Literatura ve filmu (1990).

jo

## Jaromír Hrubý

\* 23. 10. 1852 *Kardašova Řečice*

† 3. 2. 1916 *Praha*

Autor fejetonů a publicisticko-beletristických próz orientovaných zejména k ruské a slovanské tematice; jako překladatel i jako dlouholetý redaktor Ottovy Ruské knihovny šířil znalost klasické ruské literatury u nás.

Gymnázium absolvoval v Jindř. Hradci (mat. 1870), poté do 1874 studoval učitelský kurs matematiky a deskriptivní geometrie při české technice v Praze. 1875–78 působil jako vychovatel a učitel slovanských jazyků, 1879 byl spo-lupracovníkem Slovanských listů, 1880–90 vy-chovatelem v Rusku. Od 1890 žil na Král. Vино-hradech a pracoval jako redaktor (Nár. listy,

Ottova Ruská knihovna, Matice lidu), spisova-tel a překladatel. V mládí byl činný spolkově: od 1878 ve výboru literárního odboru Umělecké besedy, dále v literárním spolku Slavia, ve Spo-lku českoslovanského studentstva, v Ústředním spolku českých žen; 1890 byl jmenován jednate-lem spolku Russkij kružok. Činorodě se podílel na kulturním životě ve svém rodišti.

Zatímco činnost propagátorskou a překlada-telskou H. orientoval na ruskou literaturu a na problematiku slovanské vzájemnosti, jako pub-licista se soustředil k širě pojímaným společen-ským a kulturním otázkám soudobého Ruska a Polska. Jeho původní práce převážně vzpo-mínkového charakteru (*Ze světa slovanského, Sektáři na Rusi*) sledují hlavně formou fejetonu kulturní, náboženské a společenské poměry v Rusku a pronikají k psychologickým osobi-tostem slovanských obyvatelů východní Evro-py; ukazují H. jako žurnalistu rozsáhlých zna-lostí a samostatného úsudku. Osobní zážitky a poznatky z dlouholetého pobytu v Rusku shrnul H. v práci *Listy z ruské vesnice*. Národopisně odborný popis způsobu života i forem hospodaření na ruské vesnici, líčení vztahů mezi příslušníky různých společenských vrstev i souvislostí náboženských prolínají dílčí bele-trizované příběhy, tak jak je autor z vlastní zku-šenosti zažil. Význam této práce spočívá v při-blížení dosud neznámého prostředí, zobrazova-ného s osobním zaujetím. Vycházeje z citového pouta k slovanskému světu a z dokonalé znalos-ti ruštiny, začal k nám od 1890 jako redaktor Ottovy Ruské knihovny programově uvádět nejvýznamnější díla ruské klasické literatury, často i v podobě souborných vydání (F. M. Dostojevskij, N. V. Gogol, I. A. Gonča-rov, A. F. Pisemskij, L. N. Tolstoj, I. S. Turge-něv), jejichž překlady (proměnlivé úrovně) ne-zřídka sám pořizoval. Vedle toho časopisecky publikoval překlady děl dalších autorů (M. Bo-goljubcov, G. P. Danilevskij, N. A. Někrasov, F. I. Tútčev aj.). Přispěl tak k mimořádně silné-mu ohlasu ruské literatury u nás na přelomu století. Ze znalostí ruského a slovanského pí-semnictví vůbec čerpal H. též v řadě literárních a národopisných statí i v popularizujících člán-cích (fejetony a dopisy z cest uveřejňoval i ruský v časopisech Novoje vremja, Slavjanskija izvestija a Nedělja). Svému kraji věnoval monografii *Řečice Kardašova a bývalé panství řečické*, obsa-hující zeměpisný a přírodovědecký popis, histo-



rický přehled a místopis. Posmrtně vyšla H. ob-  
sáhlá, na pramenech osnovaná monografie  
*Místopis Řečice Kardašovy*.

PSEUDONYMY, ŠIFRA: H. Jaroš (překl. Dostojev-  
ského aj.), Jaroš H., Jaroš Hrubý; Hbý. ■ PŘÍSPĚV-  
KY in: Almanach čes. omladiny (1879); Besedy lidu  
(1895); Časopis Matice moravské (1879); Hlídka liter-  
ární (1895); Koleda (1877–79; 1877 Sirotek a snacha  
v písni slovanské); Lit. listy (1893); Lumír (1874–77,  
1898–1903; 1875 překl. Z ruských Zpěvů knížecích);  
Máj (1902–06); Moderní život (1903); Nár. listy  
(1874–81, fejetony); Nedělja; Novoje vremja; Obzor  
literární a umělecký (1901–02); Osvěta (1878–88;  
1878 Nikolaj Alexejevič Někrasov, Slované ve Slez-  
sku, 1879 Z ruské literatury románové a novelistické,  
1880 Pisemnictví jihoslovanské r. 1879, 1884 Ivan  
Sergejevič Turgeněv, 1888 M. N. Katkov, Ruská liter-  
atura 1887); Slavjanskija izvestija (Petrohrad); Slo-  
vanské listy; Světozor (1878–99; 1880 O vilách,  
1898–99 Alexandr Sergejevič Puškin); sb. Upomínka  
na jubileum literární činnosti K. Světlé (1879); Zlatá  
Praha (1890). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatu-  
ře*: Ze světa slovanského 1,2 (PP, FF 1885, 1887);  
Sektáři na Rusi (FF, PP 1891); Listy z ruské vesnice  
(PP 1893); Sebek a Věčorek (P 1903); Slovanská vzá-  
jemnost v časopisech (zpráva pro Slovanský sjezd  
v Sofii, 1910). – *Překlady* (b. d.): G. P. Danilevskij:  
Potěmkin na Dunaji (1878); F. M. Dostojevskij: Zá-  
pisky z mrtvého domu (1891, pseud. H. Jaroš)  
+ Chudí lidé a jiné povídky (1892, pseud. H. Jaroš)  
+ Bratři Karamazovi (1894) + Dvojník, Netička  
Nezvánova, Malinký hrdina (1897); L. N. Tolstoj:  
Anna Karenina (1890) + Smrt Ivana Iljiče (1910);  
I. S. Turgeněv: Lovcovy zápisky (1891, s P. Durdíkem,  
K. Štěpánkem) + Jarní vody (1892) + V předvečer.  
První láska (1893) + Novina (1897). – *Ostatní práce*:  
Řečice Kardašova a bývalé panství řečické (1893); –  
posmrtně: Místopis Řečice Kardašovy 1–3 (1929,  
1930, 1934, ed. B. Víta). ■ REDIGOVAL sborník:  
Vzpomínky na paměť třicetileté činnosti Umělecké  
besedy 1863–1893 (1894); *edice*: Ruská knihovna  
(1890–1902), Matice lidu (od 1893). ■ USPOŘÁDAL  
A VYDAL: Kytice z národních písni slovanských  
(1873, s jinými). ■

LITERATURA: ● ref. Ze světa slovanského 1:  
E. Miřiovský, Zlatá Praha (přil.) 1885, s. 34;  
P. Durdík, Athenaeum 2, 1884/85, s. 177; –na., NL  
17. 1. 1885; J. F. Vrba (F. Dlouhý), Lit. listy 1887,  
s. 243 ●● ref. Sektáři na Rusi: M. (T. G. Masaryk),  
Athenaeum 9, 1891/92, s. 61; J. F. Vrba (F. Dlouhý),  
Lit. listy 1892, s. 381 ●● ref. Řečice Kardašova...:  
Elr. (J. Emler), ČČM 1893, s. 625; –m–, Lit. listy 1894,  
s. 75 ●; Č. (V. Červinka): Dvě šedesátá výročí, Zlatá  
Praha 30, 1912/13, s. 95; ● nekrology: S. (F. Sekani-  
na), Zvon 16, 1915/16, s. 278; D., Lumír 1916, s. 144;  
an., LidN 5. 2. 1916 ●; Z. Mráz: Významný pěstitel

česko-ruské vzájemnosti a věrný syn rodného města,  
sb. Výběr z prací členů historického klubu při Jiho-  
českém muzeu v Čes. Budějovicích (1983).

bs

## Josef VI. Hrubý

\* 15. 2. 1852 *Horní Libochová* u Velkého Mezi-  
říčí

† 8. 3. 1921 *Brno*

Básník a pedagogický publicista, spjatý s moravským  
prostředím. Zprvu hlavně epik ztvárňující lidové ná-  
měty, později epigramatik.

Psán J. Vlaslav H. nebo J. Vlastimil H. – Od  
1864 studoval postupně na něm. gymnáziích  
v Jihlavě a Něm. (Havličkově) Brodě a na čes.  
gymnázium v Brně (mat. 1872). Pak vykonával  
roční dobrovolnickou vojenskou službu v Praze  
a za obtížných materiálních podmínek studoval  
češtinu a němčinu na filoz. fakultě; byl činný  
v literárním a řečnickém spolku Slavia a v Mor.  
besedě. Před složením státních zkoušek byl 1878  
povolán do armády a zúčastnil se okupace Bos-  
ny. Vrátil se churav a 1879 se stal učitelem na  
obecné škole v Ráječku u Blanska. 1882 se ože-  
nil s Marií Mikšíčkovou († 1935), dcerou býv.  
členky Českomoravského bratrstva V. Vrbíkové  
(1829–1891) a spisovatele a folklórního sběrate-  
le M. Mikšíčka; byla literárně činná jako pře-  
kladatelka z francouzštiny (pseud. Marie Ka-  
minská), později psala brožury o spiritismu  
a okultismu. 1884 se H. stal správcem školy  
v Hodoníně u Kunštátu na Mor. Po odchodu do  
penze (1905) žil v Brně; pohřben byl na taměj-  
ším Ústředním hřbitově.

Ve svých literárních počátcích se H. snažil být  
moravským následovníkem Erbenovým; v ba-  
ladách, pověstech a bájích, shrnutých do sbírky  
*U krbu*, zůstal však daleko za svým vzorem  
v uměleckém pojetí, v kompozici i v básnické  
dikci, deformované často potřebou rýmu nebo  
veršového rozměru; jeho úsilí o myšlenkovou  
sevřenost vedlo nejednou k nejasnosti vyjádře-  
ní. Rutinovaněji jsou napsány veršovaná po-  
hádka *O čem král neví* a cyklus drobných básní  
*Sněhové květy*, jejichž citová něha a spojení pří-  
rodních motivů s reflexí o životě a společnosti  
poukazují k inspiraci V. Hálkem. Kromě toho  
skládal H. písně pro školy (*Jahůdky*) a písně  
a proslavy k oslavě panovníka a jeho rodu

(*V lesku trůnu* aj.). Na počátku 20. století, když odešel do důchodu, se jeho tvorba proměnila: věnoval se téměř výhradně psaní epigramů (knížně jich publikoval na 1750). Zaujímal v nich pokrokové, antimilitaristické a protiklerikální stanovisko, napadal vídeňskou vládu i oficiální českou politiku, obchodní zájmy politických stran, vychytralý tisk, malý zájem Čech o potřeby Moravy, o její literaturu atd. Neměl nouzi o nápady, byť se některé motivy častěji opakovaly; jednotlivá zdařilejší čísla však zaničovala v nadprodukcí epigramů bez vtipu a jiskry, mnohdy příliš povšechných nebo nesrozumitelných. Psal též pedagogické stati.

PSEUDONYMY. ŠIFRY: Josef Libochovský, Jul. Váhal, Káro, L. Havluj; Jos. VI. H., J. VI. H. ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach čes. omladiny (1879); Beseda (Olomouc, 1874); Beseda učitelská; Besedy lidu (1893); Čes. jih (Tábor); Koleda (Olomouc, 1877); Komenský; Lit. listy (1881); Lumír (1874, 1881); Malý čtenář (1882); Mor. orlice (Brno, od 1889); Niva (Brno, 1891–92); Niva (Brno, 1910); Osvěta (1902, 1908); Paleček; sb. Sběrka proslavů (1883); alm. Slavie (1881); Světozor (1871–82); Švanda dudák (1885–87); Učitelské listy; Vesna (1887–93); Věstník bibliografický; Vojenské listy; Zlatá Praha (1884); alm. Zora (1878). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: U krbu (BB 1877, rozšíř. vyd. 1884); Proslav ke dni 24. dubna 1879 (B 1879); Památka na den 10. května 1881 za příčinou slavného sňatku... královice Rudolfa a princezny Stefanie (B b. d., 1881); O čem král neví (B 1881); Sněhové květy (BB 1886); Jahůdky 1,2 (BB pro ml., b. d., 1887); *V lesku trůnu* (BB 1888); O brněnském draku (BB 1905, an.); Epigramy 1, 2 (1905, 1906, pseud. L. Havluj); Sto hyperbol na školní gramatiku (BB b. d., 1907, šifra Jos. VI. H.); Psi filozofie (BB 1908, pseud. Káro); Tatar na vlastence, novináře aj. (BB 1908); Poslancem snadno a rychle (BB 1909, pseud. Jul. Váhal, s F. Vymazalem aj.; od H. část aforismů a výběr z předchozích knih epigramů); České pilulky (BB 1909, pseud. Jul. Váhal); Špičky (BB b. d., 1910). – *Ostatní práce*: Už umím německy! (didaktické česko-německé verše pro ml., b. d., 1907, s F. Vymazalem). ■

LITERATURA: ● ref. U krbu: V. Štastný, ČMM 1877, s. 95; O. Hostinský, Osvěta 1877, s. 632; Ksa, Lumír 1877, s. 207; B. Čermák, Čes. včela 1877, s. 143; (ref. 2. vyd.) –aue– (H. Pittauer), Lit. listy 1884, s. 171; E. Miřiovský, Pokrok 20. 12. 1884 a Zlatá Praha 1884, s. 568; F. Zákrejs, Osvěta 1885, s. 846; B. Čermák, NL 23. 5. 1885 ●; ● ref. O čem král neví: an., Ruch 1, 1880/81, s. 198; Miloš Velský (F. M. Vrána), Lit. listy 1881, s. 78; S. (P. Sobotka), Světozor 1881, s. 266 ●; F. Zákrejs: ref. Sněhové květy, Osvěta 1888, s. 288; V. O.: ref. O brněnském draku, MSIR 1, 1905; ● ref. Epigramy: J. Soušek,

MSIR 2, 1905/06; V. Kol. (V. Červinka), Zvon 6, 1905/06, s. 191; K. J. (Juda), Lubina 1906, č. 49; –a–, Máj 5, 1906/07, s. 409; A. N. (Novák), Přehled 5, 1906/07, s. 236; –o–, Zvon 7, 1906/07, s. 157 ●; an.: nekrolog, LidN 9. 3. 1921 (odpol. vyd.).

pp

## Matěj A. Hrubý

\* 24. 2. 1837 *Kamenice nad Lipou*

† 26. 10. 1876 *Praha*

Básník a prozaik, epigon K. H. Máchy a romantiků.

Užíval též přívlastku Brádelský (podle návrší u rodiště). – Otec byl hrnčířem. Po místní obecné škole a studiu na gymnáziu v Jindř. Hradci (1851–57) se H. v Praze věnoval především hudebnímu vzdělání (housle a klavír, též varhanníká škola; ovládal i dechové nástroje). Zranění prstu mu znemožnilo kariéru houslisty a přivedlo ho k literatuře. 1860 byl z politických důvodů internován a vykázán z Prahy (působil jako písař u advokáta v Trhových Svinech), 1861 se vrátil, krátce pracoval v expedici časopisů Lada a Dalibor, pak jako korektor v Bellmannově tiskárně. 1862 vydal vlastním nákladem první sešity svých spisů a zadlužil se; vychodisko hledal v cizině jako člen kapely vojenského námořnictva v Pule (dechové nástroje). V té době se v Praze rozšířila zpráva o jeho smrti na plicní chorobu v pulské vojenské nemocnici (Lumír a Rodinná kronika přinesly i jeho nekrology). Zpráva se ukázala nepravdivou, H. však pro nemoc z vojska vystoupil. Kolem 1865 pobýval v Curychu ve Švýcarsku a v Itálii (tam prý se nakrátko stal i alumnem v jednom římském klášteře), po návratu do Prahy krátce pracoval v redakci Nár. listů, až definitivně zakotvil jako městský úředník. 1870 se oženil, 1875 se stal městským čtvrtním (správcem části města). Tehdy se znovu ozvala jeho plicní choroba, H. pobýval na venkově (Mukařov, Buda u Čes. Brodu), krátce před smrtí se vrátil do Prahy.

Ve své naivní epické poezii rozvíjí H. typické romantické motivy (zpověď vůdce loupežníků o vlastním dramatickém životě a o tom, co ho přivedlo mezi zbojníky – *Loupežník*; sebevražda milenců, když se dovědí, že jsou sourozenci – *Cikán*). I když neobratně napodobuje verše Máchova Máje (hlásí se k němu i moty

k jednotlivým zpěvům), prokazuje na řadě míst schopnost vcítit se do tvorby svého vzoru a v jeho duchu dále rozvíjet i vlastní básnické představy. Nečekané přechody od ztěžklých reflexí k banalitám i obhroublostem, od převzatých metafor k vlastním překvapivým obrazným pojmenováním působí dnes místy jako parodie na romantickou poezii. Tyto verše, jež doplňuje i H. lyrika, vyvolaly ve své době výsměšnou zmínku Nerudovu a příkrý odsudek Hálkův. Pro čtenáře, jenž prošel zkušeností moderní literatury s insitním uměním, nejsou však bez jistého poetického půvabu. Méně živě působí H. próza: v povídce *Zápisky blázna* H. naplňuje jiným obsahem dějovou osnovu vybudovanou na půdorysu zápisků, jak ji uplatnil Gogol v jedné ze svých petrohradských povídek (*Bláznovy zápisky*) a humorně přitom zužitkovává snad i vlastní, hyperbolicky nadsazené zážitky, v románu *Bratři smrti* romanticky líčí osudy rodiny, jejíž členové se octli na různých stranách zápasu za sjednocení Itálie. I zde využívá formu zápisků postav, jež se podílejí na kompozičně nezvládnutém ději.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: B. Brádel'ský, Brádel'ský, M. Brádel'ský; M. A. H., M. H. ■ PŘÍSPĚVKY in: Dalibor (1858–61); Hlasy ze Sionu (1861); Hvězda (Olomouc, 1859–63); Lada; Lumír (1862); Praha (1868–69); Rodinná kronika (1862–63). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Romány, novely, arabesky, pověsti a povídky, i básně (1862, obs. *Zápisky blázna*, poému Loupežník a lyriku); *Bratři smrti* (R 1869); *Cikán* (B 1874). ■

LITERATURA: ● ref. Romány...: Δ (J. Neruda), Hlas 29. 1. 1862 → Spisy sv. 26, Drobné klepy 1 (1958); an. (V. Hálek), Literární úvahy 4, NL 11. 2. 1862 ●; K. Rank: M. A. H., Lumír 1862, s. 1172; an.: Kronika, Rodinná kronika 1862, s. 426, 448, 513 (k tomu Zasláno, NL 3. a 16. 1. 1863); ● nekrology: an., NL 27. 10. 1876; an., Světozor 1876, s. 592; an., Brousek 1876 ●; F. D. Zenkl in Spisovatelé kraje táborského (1902); an.: Zapomenutý český básník, Máj 1, 1902/03, s. 245 + Zajímavá zpráva o M. A. H., tamtéž, s. 276.

zp

## Timothej Hrubý

\* 24. 1. 1861 *Občov* u Příbrami

† 6. 3. 1898 *Valašské Meziříčí*

Překladatel z latiny a řečtiny, v své generaci jeden z posledních zastánců časomíry v překladech z antických literatur.

VI. jm. Jan Timotej H. – Nižší gymnázium studoval v Příbrami, vyšší třídy na Akad. gymnázium v Praze. Na filoz. fakultě v Praze (1881–84) se věnoval antickým jazykům (žák J. Kvíčaly) a španělštině. Učil klasickou filologii, 1884–87 jako suplent na gymnáziu ve Val. Meziříčí (zde se oženil), potom jako profesor na českém gymnáziu v Opavě. Byl zaujat snahou o reformu vyučování latině na českých gymnáziích; studenti si ho oblíbili pro humor a zajímavé podání látky. Onemocněl tuberkulózou, léčil se v Gorici (severní Jadran), 1896 se musel odebrat na zdravotní dovolenou, kterou trávil ve Val. Meziříčí. Zde také zemřel a byl pohřben.

H. debutoval v době vysokoškolských studií článkem o Calderonovi (*Světozor* 1881) a drobnými překlady španělské prózy, které uveřejňoval ve *Světozoru*, *Zlaté Praze* a v *Zábavných listech*; knižně vyšly povídky A. de Trueby. Později se výlučně věnoval antickým autorům; z římské literatury překládal především lyriku a epiku (Horatius, Ovidius, Tibullus, Vergilius aj.), z řecké hlavně Sofoklovy tragédie (na scénu byly tyto překlady uvedeny až 1926 v Brně). Antologie, do nichž H. zařazoval i práce jiných překladatelů (*Výbor z literatury řecké a římské*, *Antologie z básníků římských*), a ediční řada *Klasikové řečtí a římští* v rouše českém byly určeny jednak studentům reálke, jednak širší veřejnosti s cílem propagovat literaturu klasického starověku. V rozporu se záměrem učinit tuto tvorbu předmětem čtenářského zájmu bylo však tehdy již staromilské lpění H. na časomíře jako jediné adekvátní prozodii pro překlady z antických literatur. Česká časomíra nejen nebyla s to přesně reprodukovat rytmiku řeckých a latinských originálů, ale nadto vedla v H. překladech k jazykově toponému, esteticky málo působivému vyjadřování a leckdy i k libovůli interpretační. Proti H. tendencím polemicky vystupovali J. Král a filologové z jeho okruhu, kteří v té době teoreticky i prakticky prosazovali sylabotóniku v českých převezech z antických literatur. Věcné nesprávnosti vytýkali také jeho popularizačnímu spisu *Ze života*

*básníkův antických* a přehlíželi přitom H. úsilí o putavé podání.

PŘÍSPĚVKY in: Budečská zahrada (1888); Čes. muzeum filologické (1896–97); Hlas národa (1888–89); Komenský (1888); Krok (1893, překl.); sb. Laciné čtení (1892); Literární listy (1885–91); Lumír (1886); Nár. listy (1889); Program českého vyššího gymnázia v Opavě 5 (1888, překl.); Rozhledy literární (1886–87); Ruch (1886, 1888); Světozor (1881–83, 1887–88 i překl.); Vesna (1889); Věstník čes. profesorů (1898); Zábavné listy (1883, překl.); Zlatá Praha (1884–91). ■ KNIŽNĚ. *Práce o literatuře*: Ze života básníkův antických (1888); Obrana sbírky Klasikové řeči a římských v rouše českém proti prof. dr. J. Královi (b. d., 1892); Studentské album (životopisy spisovatelů, 1895). – *Překlady*: P. Ovidius Naso: Vybrané básně (1883); A. de Trueba: Španělské povídky (1884); P. Vergilius Maro: Aeneis (zpěv 1–3, 1884); Q. Horatius Flaccus: Listy (1884) + Ódy a epódy (1884) + Satiry (1884); Sofoklés: Antigona (1891) + Oidip král (1891) + Oidip na Kolóně (b. d., 1891); M. T. Cicero: Řeči I. Za básníka Archiu a za Milóna (1892) + Kato starší o stáří (1896) + O nejvyšším dobru a zlu knihy patery (b. d., 1896). – *Ostatní práce*: Úkoly k překladům z jazyka českého na jazyk latinský (1889, podle J. Haulera). ■ REDIGOVAL *edici*: Klasikové řeči a římských v rouše českém (1891–92). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Výbor z literatury řecké a římské (1889, překlady H. a jiných, 2. přeprac. vyd. Vídeň 1895, 4. vyd. 1903 upr. O Vaňorný); Antologie z básníkův římských (1894); Prameny dějin řeckých v českých překladech (1897). ■

LITERATURA: ● ref. a polemika Ze života básníkův antických: J. Král, LF 1889, s. 52, 301; T. Hrubý: Přátelům pravdy a dr. J. Královi, NL 4. 5. 1889; J. Král: Velectěný pane redaktore, NL 7. 5. 1889 ●; ref. a polemika Klasikové řeči a římských v rouše českém: J. Král, LF 1892; J. Novotný (R. E. Karras), LF 1892; J. Král, R. E. Karras: Odpověď na Obranu sbírky Klasikové..., vydanou p. T. Hrubým (1892) ●; ● polemika: J. Král: P. T. H. a „stans pede in uno“, LF 1897 + Poslední slovo p. T. H., LF 1897; an.: Hlídka časopisecká (J. Král jako kritický protivník H. obviňován z denunciantství), Osvěta 1897, s. 1150 ●; M. Václavěk: ref. Studentské album, Komenský 1898; ● nekrology: J. Kvíčala, Čes. muzeum filologické 1898, s. 78; J. Krejčí, Program českého gymnázia v Opavě 15, 1898; an., Světozor 32, 1897/98, s. 214; an., Osvěta 1899, s. 160 ●; O. Vaňorný: ref. Prameny dějin řeckých v českých překladech, LF 1899; J. Kvíčala: Prohlášení redakční. Obrana proti redakci LF (těž o Králových a Karrasových kritikách překladů H.), Čes. muzeum filologické 1902, s. 153; K. Svoboda in Antika a česká vzdělanost od obrození do první světové války (1957); in sb. Antika a česká kultura (1978).

Tomáš Hrubý

\* 26. 10. 1882 *Mláka* (Novosedly nad Nežárkou-M.) u Třeboně

† 2. 12. 1966 *Praha*

Prozaik, jehož tvorba je orientována na dobově aktuální témata a žánry.

Po gymnaziálních studiích v Třeboni a Jindř. Hradci (mat. 1901) začal na pražské univerzitě studovat matematiku, fyziku a astronomii, po roce však přešel na klasickou filologii (doktorát 1908 prací *Posouzení soudnictví athénského za války peloponéské*). Učil od 1907 v Praze, 1909–34 na gymnáziu ve Dvoře Král. (od 1928 jako ředitel), 1934 byl jmenován ředitelem reformního reál. gymnázia v Praze-Dejvicích. Od 1948 žil na odpočinku v Praze. Procestoval Itálii a Rakousko. – Jeho bratrance byl česko-vídeňský spisovatel Václav Hrubý.

H. je autorem lidové četby různých žánrů: humoresek (*Pytlácké spády*), románu z amerického prostředí se sociální tematikou (*Nahoře i dole*), studentského románu (*Od jara k létu*), budovatelského románu (*O velkou věc*) a románů utopických. Největší ohlas získala utopistická trilogie *V soumraku lidstva*, jejíž první dva díly se odehrávají koncem 3. tisíciletí n. l., třetí pak o dalších 1000 let později. Řeší se tu problémy vychládání Slunce a získávání nových druhů energie (mluví se i o energii vznikající štěpením atomu), ve 3. díle se objevují problémy sociální, celku však dominují efektně naaranžované konflikty osobní. Další části jeho románových cyklů zůstaly v rukopise.

KNIŽNĚ. *Beletrie*: Pytlácké spády (PP 1911); Saharské slunce (R 1924, 2 sv., 1. díl trilogie *V soumraku lidstva*); Rozpoutané síly (R 1925, 2 sv., 2. díl); Vzkříšení slunce (R 1928, 3 sv., 3. díl); Příklad (D 1930); Nahoře i dole (R 1930); Na přelomu (R 1932, 1. díl trilogie *Nový úsvit*); Svět proti světu (R 1932, 2. díl); Od jara k létu (R 1932); O velkou věc (R 1950). – *Překlady* (upravené pro školní účely): Plútarchovy životopisy Aristeida a Catona (1911) + Plútarchův životopis Perikleia (1911). ■

LITERATURA: ● ref. Příklad: L. P. (Ptáček), Čin 1, 1929/30; Hch. (J. Hendrich), Střední škola 10, 1929/30 ●; drb. (J. Borecký): ref. Od jara k létu, Zvon 33, 1932/33.



## Václav Hrubý

- \* 24. 9. 1881 *Mláka* (Novosedly nad Nežárkou-M.) u Třeboně  
 † 18. 4. 1910 *Videň* (Rakousko)

Spisovatel volně související s generací anarchistických buřičů; jako prozaik i jako autor četných knižně nepublikovaných aforismů, fejetonů a básní s ironií ztvárňoval život vídeňských studentů a úřednických vrstev na přelomu století.

Pocházel z chudé rolnické rodiny, jeho bratrancem byl prozaik Tomáš Hrubý. – H. vystudoval nižší gymnázium v Třeboni, vyšší v Jindř. Hradci. Po maturitě (1899) nastoupil do služeb min. financí ve Vídni. 1900 byl zapsán na vídeňské filozofické a 1901–03 na právnické fakultě (zde složil zkoušku ze státního účetnictví). Od 1907 trpěl tuberkulózou, jejíž léčení ho zadlužilo a na níž nakonec předčasně zemřel. Své nadřizené si znepřátelil časopiseckou publikační činností, knižní vydání prací se mu za života nepodařilo prosadit.

V drobných prózách zobrazoval H. pomocí anekdotických zápletek a s častými nadsázkami hlavně milostné epizody mladých lidí své generace; předváděl život žitý ze dne na den a utápějící se ve smyslových požitcích, jejichž výsledkem byla tragická deziluze. Tutéž tematiku realističtější podanou mají jeho romány, sestávající z volně skloubených epizod. Román *Olšinský*, rekonstruovaný podle náčrtů, má autobiografický ráz; líčí zážitky chudého venkovského studenta na rakouských vyšších školách i prostředí vídeňských státních úředníků, jejich politickou bezzásadovost i lehkomyšlný intimní život, v němž utrácejí své zdraví i schopnosti. Cynický a frivolní humor díla skrývá společenskou kritiku, která se neopírá o uvědomělý program; předčasná smrt zabránila H. dojít k hlubší diagnóze společnosti. Jeho četné fejetony, aforismy aj. vyšly jen časopisecky, básnická sbírka *Amara* zůstala v rukopise.

PSEUDONYMY: Kazimír, Stanislav Pavelka, Stanislav Závora. ■ PŘÍSPĚVKY in: sb. J. S. Macharovi (*Videň* 1913); *Máj* (1904–08); *Ročenka Vídeňské matice*; *Švanda dudák* (od 1901); *Vídeňský deník* (od 1907). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie* (posmrtně, vesměs ve Vídni): Grotesky (PP 1912, jako 1. sv. Sebraných spisů); *Lidé jednoho dne* 1, 2 (R 1913, jako 2.–3. sv. Sebr. spisů); *Olšinský* (R 1932). – *Souborné vydání*: Sebrané spisy (nákladem Vídeňské matice, 1912–13,

3 sv., ed. F. Váhala). ■ KORESPONDENCE: A. Hájková: S Gellnerem na vojně (neznámému adresátovi z 1904–05), Lit. archiv 13/14/15, 1982. ■

LITERATURA: ● ref. Grotesky: M. (V. Martínek), MSIR 9, 1912/13, s. 74; –ejč– (J. Krejčí), *Naše doba* 20, 1912/13, s. 538; K. Híkl, *Přehled* 11, 1912/13, s. 434 ●; F. Váhala in V. H.: Grotesky (1912) + *Lidé jednoho dne* (1913); ● ref. *Lidé jednoho dne*: O. Šimek, *Čes. kultura* 2, 1913/14, s. 126; Ant. Veselý, *Čes. revue* 7, 1913/14, s. 506; Fs., *Zlatá Praha* 31, 1913/14, s. 120 ●; M. Hýsek: *Mladá literatura česká ve Vídni*, *Ročenka Vídeňské matice* 1913; H.: *Z české Vídně literární a umělecké...*, *Čin* 2, 1930/31, s. 160; ● ref. Olšinský: J. Brabec, *Čin* 4, 1932/33, s. 837, F. K. (Křelina), *Venkov* 8. 1. 1933 ●.

ah

## Řehoř Hrubý z Jelení

- \* asi 1460  
 † 1514

Překladatel a komentátor spisů antických, patristických a humanistických autorů, zaměřený na jejich aktualizaci.

Původem náležel k vrstvě drobné venkovské šlechty vystavené tehdy kořistnictví panstva. Odkud pocházel, kdy a kde získal latinské vzdělání, není známo. Sám byl přesvědčený utrakvista, jeho manželka byla původně římského vyznání, ale přešla rovněž k utrakvismu. Nejpozději v 90. letech 15. století poznal V. ze Všehrd a přijal jeho program českého humanismu formulovaný 1495. Po 1500 přesídlil H. natrvalo do Prahy, když, patrně z nezbytí, prodal nebo pronajal svůj venkovský statek; nabyt tak nezávislého postavení, které mu umožňovalo soustředit se na studium a literární činnost. V téže době svěřil syna Zikmunda výchově mladého správce jindřišské školy V. Píseckého (od 1505 mistra, od 1507 profesora pražské univerzity), jehož sám získal pro humanismus a 1509 jako synova průvodce vypravil na studie do Itálie. Písecký tam 1511 přeložil proslulou řeč K. Demonikovi (připisovanou Isokratovi) a tento první překlad z řečtiny do češtiny dedikoval Řehoři H. Syn Zikmund, známý pod humanistickým jménem Gelenius (1497–1554), se stal později korektorem slavné Frobeniový tiskárny v Basileji, spolupracovníkem Erasmovým a editorem děl antických autorů.

V literární činnosti H. převládá překladatelství, zahrnující starší i novější díla psaná klasickou latinou. Jeho první datovanou prací je překlad útěšného spisu Jana Zlatoústého O tom, že žádný nemůže uražen býti od jiného než sám od sebe (1497), sloučený s Všehrdovými překlady dalších patristických děl ve sborníku tištěném 1501. Na uskutečňování Všehrdova humanistického programu se pak H. podílel překlady z Cicero (Laelius, Paradoxa), Basilia (O závisti) a Řehoře Velikého (O tom, kterak se máme míti v štěstí i v neštěstí), jejichž výběr byl patrně motivován i jeho situací příslušníka ochuzované vrstvy, podobně jako u Petrarkova rozsáhlého dialogu přeloženého pod titulem Kniha dvojce o lékařství proti štěstí i neštěstí a jeho Epištol o závisti a lakomství. Za pobytu v Praze se H. ztotožnil s tehdejšími politickými zájmy městského stavu v probíhajícím zápasu s panstvem a výběr děl k překladu podřizoval jeho potřebám, stejně jako potřebám soudobého zápasu českého utrakvismu s římskou církví. Pozornost proto obracel zejména k tvorbě moderních humanistických autorů cizích i domácích, čímž začal původní program nově rozvíjet ve směru dobové aktuálnosti, navíc zdůrazňované vlastními předmluvami, doslovy a komentáři. Mezi autory, z nichž tehdy překládal, zaujímají přední místo italští humanisté; kromě Petrarky (překlad řady listů ze sbírky Epistolae sine titulo – Listy bez adresáta, poukazujících na úpadek papežství a církve) z díla Vallova (O neprávě uvěření a smyšleném Konstantinovu papeži nadání), Campanova (Kterak má spravován býti úřad) a Pontanova (Kniha o králi, O poslušnosti, O statečnosti, O dobročinnosti, protirímský pamflet Charon). Z tvorby domácích humanistů přeložil obšírný Hasištejnského List Petru z Rožmberka (o povinnostech vladaře) a Piseckého boloňské Hádání (dialog obhajující utrakvismus). Vrcholné dílo H. představuje překlad Erasmovy Chvály bláznovství (asi 1511), univerzální satiry s proticírkevním zahrocením, první překlad tohoto díla do národního jazyka. Jedinou dochovanou původní prací H. je *Napomenutí Pražanům* (1513), sepsané ve chvíli hrozící ozbrojené srážky měst s panstvem, kde jsou uváděna etická kritéria pro volbu vojevůdce; H. se zde též zmiňuje o svém dalším spisu, věnovaném odstranění poddanství. – Kromě dvou tištěných překladů se dílo H. dochovalo v rukopisných sbornících, které sám sestavoval a pořizoval k dedikačním účelům. Nejobsáhlejší

je tzv. Velký sborník (1513, shrnující převážnou většinu jeho prací), věnovaný staroměstské radě; obsahuje i svědectví o nedochovaném sborníku, ježž H. adresoval králi Vladislavovi.

KNÍŽNĚ. *Překlady*: Jan Zlatoústý: O tom, že žádný nemůže uražen býti od jiného než sám od sebe (1501, spolu s překlady V. ze Všehrd); F. Petrarca: Kniha dvojce o lékařství proti štěstí i neštěstí (1501). ■ EDICE: Napomenutí Pražanům, in J. Grim: Výbor z literatury české 2 (1905) a in E. Pražák: Ř. H. z J. (1964). – *Překlady*: M. T. Cicero: Laelius (1818, ed. J. Zimmermann; 1853, ed. J. V. Rozum in Staročeská bibliotéka 1 spolu s Paradoxy); B. Hasištejnský z Lobkovic: List Petru z Rožmberka (1818, ed. J. Zimmermann; 1868, ed. K. J. Erben in Výbor z literatury české 2; 1893, ed. J. Truhlář in Listář B. Hasištejnského z Lobkovic); Erazima Roterdamského Encomium Moriae čili Chvála bláznovství. Překladem Ř. H. z J. (1864, ed. I. J. Hanuš); (ukázky:) in E. Pražák: Ř. H. z J. (1964). ■

LITERATURA: E. Pražák: Ř. H. z J. (1964). ■ J. Dobrovský in: Geschichte der böhmischen Sprache und älteren Literatur (1818); A. Truhlář: O českých překladech z antických básníků latinských a řeckých za doby střední, Program Akad. gymnázia v Praze, 1885; J. Truhlář in Humanismus a humanisté v Čechách za krále Vladislava II. (1894); J. Kramář: Překlad Ciceronova Laelia pořízený Ř. H. z J., Program gymnázia v Písku 1904, 1905; B. Ryba: Zikmund H. z J., sb. Co daly naše země Evropě a lidstvu (1940); E. Pražák: Místo Ř. H. ve vývoji českého humanismu, ČLit 1961, s. 29.

ep

## Zikmund Hrubý z Jelení viz in Řehoř Hrubý z Jelení

### Josef Hruša (1)

\* 17. 4. 1882 *Libějice* (Libějovice) u Vodňan  
† 4. 5. 1954 *Praha*

Překladatel z angličtiny, řečtiny a latiny, a to hlavně románové prózy a filozofické literatury.

Obecnou školu vychodil v rodišti, kde byl jeho otec zaměstnán na schwarzenberském panství, poté se rodina přestěhovala do Vodňan. Od 1893 studoval na gymnáziu v Čes. Budějovicích, po maturitě (1901) na filoz. fakultě v Praze klasickou filologii a češtinu (abs. 1907, t. r. dok-

torát prací *De Terentii Heautontimorumens*). Působil jako středoškolský profesor v Klatovech (1906–07), v Praze-Vinohradech, v Táboře (1909–25) a pak až do penzionování (1939) v Praze; 1904–05 absolvoval jednoroční vojenskou službu v tyrolském Tridentu, za války sloužil 1915–18 v Uhrách (Szolnok, Nagykanizsa). Oženil se 1909; syn Zdeněk H. (nar. 1912) publicista a překladatel z rumunštiny. 1929 podnikl J. H. studijní cestu do Řecka.

H. působil jako překladatel moderní literatury z angličtiny (výjimečně i z němčiny) a klasické literatury z řečtiny a latiny; zároveň psal komentáře k vlastním překladům, literární referáty a fejetony. Z různorodého množství H. překladů vystupují dvě souvislé řady, převapivě analogické v obou oblastech H. překladatelského zájmu. Jednu řadu tvoří překlady románové prózy, a to jednak starořecké (Xenofón, Héliodóros), jednak anglické (Austenová, Hardy, Maugham, Meredith, Walpole aj.), druhou překlady děl filozofů a politologů korelativních k aktuální situaci národního společenství (v meziválečném období to byli autoři chápaní jako průkopníci a vykladači principů humanitní demokracie, např. Spinoza, Russell aj., za nacistické okupace filozofové poskytující útěchu a návod k vnitřní vyrovnanosti, např. stoikové Seneca, Marcus Aurelius a Epiktétos, Cicero, Boëthius).

**PŘÍSPĚVKY in:** Besedy Času; Dobrý den; Host; Jiskra (Tábor); Listy filologické (od 1903); Nár. osvobození; Naše doba (1927/28 Žena v díle G. Meredith); Naše věda; Nové Čechy; Panoráma (1928 G. Meredith, i sep.); Tribuna; Věstník ČAVU; Věstník čes. profesorů; Výr. zpráva gymnázia v Praze-Vinohradech (1909). ■ **KNIŽNĚ.** *Překlady:* Lynkeus: Propast lásky (1914); B. Spinoza: Traktát teologicko-politický (1922) + Listy (1932, spolu s Krátkým pojednáním o bohu, člověku a jeho blahu, přel. F. Kalda) + Rozprava politická (1939); Héliodóros: Příběhy aithiopské (1924); G. Meredith: Sobec (1926, se Z. Procházkovou) + Rhod Flemingová (1927) + Generál Ople a lady Camperová (1928); H. G. Wells: Bohorovní lidé (1926, s L. Vočadlovou); J. Bryce: Moderní demokracie 2 (1927); T. Hardy: Neblahý Juda (1927); E. A. Filene: Průmyslová revoluce (1929); P. de Kruif: Lovci mikrobů (1929) + V bojích s neviditelnými nepřáteli (1929); J. B. Cabell: Jurgen (1930); W. James: Druhy náboženské zkušenosti (1930); K. R. G. Browne: Dcera prezidentova (1931); J. Dewey: Demokracie a výchova (1932); B. Russell: O výchově, zejména v raném dětství (1932); J. Joyce: Dubliňané (1933); J. Austen: Ema (1934); R. Beach: Silnější než my (1935); G. A. Hill: Špionáž za války

a po válce (1936); J. L. Mitchell: Spartakus (1936); A. D. Cooper: Talleyrand (1937); C. Madden: Šlo o život (1937); Moudrost stoika Epiktéta (výbor, 1938); Esad-Bey, W. von Weisl: Alláh je veliký (1938); Plótnos: Enneady (1938); H. Walpole: Pevnost (Sága rodu Herriesů 3, 1938, se Z. Hrůšou) + Wanessa (Sága rodu Herriesů 4, 1939, s A. J. Štátným); J. London: Michal, bratr Jerryho (1939); Platón: Politická výchova (výbor, 1939); L. A. Seneca: O klidu duševním a jiné dialogy (1939, s J. Dvořákem) + Seneca utěšitel (1941) + Seneca vychovatel (1942; 1945 spolu s předchozí kn. s tit. Seneca vychovatel a utěšitel); F. Steuben: Tecumseh a Kožená punčocha (1939) + Tecumsehova smrt (1941); Myšlenky Marka Aurelia Antonina (výbor, 1940); Xenofón: O Kýrově vychování (1940) + Vzpomínky na Sokrata (1940) + Hostina (1941); T. Hobbes: Leviatan neboli O podstatě, zrození a moci státu církevního a občanského (1941); A. Schopenhauer: O ženách (1941); Boëthius: Filozofie utěšitelka (1942); M. T. Cicero: Předtuchy a výstrahy (1942) + Tuskulské rozhovory (1948); J. W. Goethe: Pohádka (1942, s J. Skořepou); F. Schiller: Estetická výchova (1942); W. S. Maugham: Na ostří nože (1946); A. P. Herbert: Vodní cikáni (1947); Edvard Beneš (sb. příspěvků anglických a amerických politiků a vědců, 1947); R. L. Stevenson: Putování s oslicí do hor (1948). – *Ostatní práce:* Baruch Spinoza. Život a dílo (1932). ■ **SCÉNICKY.** *Překlad:* O. Wilde: Na čem záleží (1929). ■

**LITERATURA:** Z. K. Vysoký: ref. Příběhy aithiopské, LF 53, 1926; fxš. (F. X. Šalda); ref. Rhod Flemingová, Tvorba 2, 1927 → KP 13 (1963); ● ref. Moudrost stoika Epiktéta + Enneady: J. Ludvíkovský, LF 66, 1939; F. Stiebitz, Naše věda 20, 1941 ●; ● ref. Politická výchova: F. G. (Groh), LF 66, 1939; F. Stiebitz, Naše věda 20, 1941; M. Šefrna, Střední škola 21, 1941 ●; ● ref. O Kýrově vychování: R. Kuthan, Střední škola 21, 1941; A. Minařík, LF 68, 1941; F. Stiebitz, Naše věda 20, 1941 ●.

jo

## Josef Hrůša (2)

\* 28. 2. 1889 *Včelnice* (Nová V.) u Kamenice nad Lipou

† 5. 6. 1953 *Praha*

Autor poezie a prózy inspirované zejména přírodou Českomoravské vysočiny.

Narodil se v osadě Brabce (později Brabec). Do obecné a měšťan. školy chodil v Kamenici n. Lipou, 1908–09 studoval kurs obchodní školy v Jindř. Hradci. Pak pracoval jako úředník:

1903–05 v Jindř. Hradci, 1905–29 v Praze, 1929–32 v Plzni a od 1932 opět v Praze. 1922 podepsal Manifest Literární skupiny.

Inspirace rodnou Českomoravskou vysočinou, zejména její přírodou, tvoří nejcharakterističtější rys H. literární práce. To platí jak o sbírce přírodní a meditativní lyriky *Kytice*, tak o svazku expresionisticky laděných próz *Modré z nebe*, spojených postavou autobiograficky pojatého chlapce, vyznačujících se smyslem pro básnický jazyk a oslavujících dobro a krásu. Napsal též několik rozhlasových her (*Ubohý čaroděj*, *Duhový ostrov* aj.).

PŘÍSPĚVKY in: Besedy lidu (1916–20); Cesta (1918–29); Červen (1921); Host (1921); Lid. noviny (1920–27); Lumír (1921–29); Malý čtenář (1919–22); Nár. osvobození (od 1926); Pramen (Plzeň, 1921–22); Právo lidu (1914, příl. Děln. besídka); Rudé květy (1915); Světozor (1915–16); Země (1921, příl. Rarách). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: *Modré z nebe* (PP 1925); *Kytice* (BB 1944). ■

LITERATURA: ● ref. *Modré z nebe*: J. Knap, *Kritika* 1925, s. 310; K. Sezima, *Lumír* 1925, s. 419; V. Brtník, *Venkov* 7. 8. 1925; Č. J. (Jeřábek), *Host* 5, 1925/26, s. 31; drb. (J. Borecký), *Zvon* 26, 1925/26, s. 42 ●.

bs

## Emmerich Alois Hruša

\* 2. 2. 1895 *Smíchov* (Praha-S.)

† 11. 5. 1957 *Libochovice* u Roudnice nad Labem

Malíř, scénický výtvarník, vydavatel bibliofilů; prozaik, básník, dramatik a překladatel, autor předmluv k dílům výtvarným i literárním. Pro převážnou většinu jeho tvorby je příznačný sklon k perifernímu a atraktivnímu, k bizarnosti a kurióznosti, k provokativní erotičnosti až obscennosti.

Pocházel z rodiny železničního úředníka. Byl zaměstnán jako poštovní adjunkt, později poštovní úředník v Praze, 1928 odešel do výslužby. Do výtvarného umění byl zaučen J. Váchalem. Za první svět. války hrál v divadle Rokoko; 1917 narukoval, simuloval však šilenství a byl poslán do ústavu pro choromyslné. Po válce vystupoval v kabaretech, navrhoval výpravy v Tylově divadle v Nuslích (1924) a ve Švandově divadle na Smíchově (1925), 1928–29 byl dramaturgem a šéfem výpravy Městského divadla v Kladně, uplatňoval se v loutkovém a maňás-

kovém divadle jako výtvarník i literát. Na přelomu 20. a 30. let spolupracoval s Divadélkem Rokoko (s F. Futuristou), v 30. letech působil v kulturní rubrice Poledního listu, ve 40. letech byl dramaturgem Divadla Jára Kohouta. Zemřel na zdravotní dovolené v Libochovicích, pohřben byl v Praze na Olšanských hřbitovech.

Do českého kulturního života se H. zapсал výrazněji úhrnem své všestranné a neúnavné umělecké aktivity než významem jejich jednotlivých projevů. V začátcích byl determinován syntetizujícími tendencemi dozrávající secese a inspirován příkladem J. Váchala a tíhl k souběžnému uplatnění talentu výtvarného i literárního. Nemalou část svých početných publikací vydal jako drobné tisky nejružnějšího obsahu a účelu, v nichž koncipoval text v jednotě s vlastní výtvarnou výzdobou a nejednou i typografickým řešením a jejichž pravý smysl se tím přesouval na pole činnosti vydavatelské, resp. bibliofilské. Až do poloviny 40. let byla pro H. dílo typická snaha dráždit a provokovat čtenáře jak volbou námětů, tak jejich myšlenkovým vyzněním. V básnické prvotině *Zpívající hetéry* H. úmyslně hypertrofoval motivy i tvárné prostředky dekadence, aby se tak pokusil – bez valného úspěchu – skoncovat s vlivem tohoto směru na svou tvorbu. V poezii a próze s oblibou volil látky erotické. Ač v životě i na kabaretních scénách silný recesista, v literatuře se pokoušel pojímat erotiku jako vědecký problém, být „anatomem ženské duše“, pod vlivem Strindbergovým dokázat, že ženě slouží slovo láska jen jako rouška pro pud. V povídkovém souboru *Okna do cizího štěstí* a v prózách *Toulavá srdce* nebo *Putička* (podtitul *Román biologický*) konstruoval příběhy tak, aby jimi mohl doložit své záměrně cynické proklamace. Svou zálibu v morbidních rekvizitách prokázal nejvýrazněji v groteskních povídkách knihy *Zahrada hříchů*, trvalá záliba v bizarních námětech stála u zrodu knihy *Stručný průvodce Olšanskými hřbitovy* a poutavých reportážích *Romantické Olšany*. Hry z této doby koncipoval H. vesměs jako bláznivé frašky, a to nejčastěji na námět manželské nevěry (např. *Družstvo Dobrého Děvčete*); fraškovitá obhroublost zůstala i typickou vlastností jeho divadelních adaptací cizích předloh. Ve 40. letech se pokoušel ztvárnit závažnější témata. Satirickým podobenstvím světovládné touhy jednoho národa měl být román *Dr. Nieuwe zasahuje*, avšak údernost satiry v něm byla nahrazována pokleslou situační ko-



mikou. Jako román s filozofickým podtextem byl založen *Pohled na odchodu*, aktualizující tradiční ahasverovské téma v prostředí současné Prahy. Mládeži byla určena novela *Plovoucí pomník*, zpracovávající životopis vynálezce lodního šroubu J. Resslera; příběh, v němž akcentoval tezi, že nikoliv sláva, nýbrž společenský užitek vynálezu přináší vědci uspokojení, uvedl H. původně v podobě divadelní hry.

**PSEUDONYMY, ŠIFRY:** Henri Poire, Notus Ignotus, Viktor H. Ražek; E. A. H., e. a. h., eah, E. H., -H. P., -hr-. ■ **PŘÍSPĚVKY in:** Besedy lidu (1918–24); Čes. deník; Dilo; Divadlo (1952, 1955); Expres; Lid. noviny; Loutkař (1931/32 aktovky pro maňásky Mrťafa cvičí psa, Pan Mrťafa malířem); Nár. listy; Nár. politika; Nedělní list; Pestrý týden; Polední list; Pražský ilustrovaný zpravodaj; Světozor (1914–17); Švejdův divadelní věstník (1931); Topičův sborník (1916–24); Večer; Venkov (1916); Vídeňské ilustrované listy (1920 R Muž bez srdce); Zemědělské noviny; Zlatá Praha (1914–15). ■ **KNIZNĚ. Beletrie:** Zpívající hetéry (BB 1914); Stará Praha v písničkách (BB 1917, pseud. Viktor H. Ražek); Černožluté elegie (BB b. d., 1919); Cynikův brevír (BB 1919); Manželské štěstí (R 1919); Okna do cizího štěstí (PP 1919); Hlídač ctnosti (PP 1920); Lásky a ženy (citáty a aforismy, 1920); Román kurtizány (1920, pseud. Viktor H. Ražek); Měsíčkovo pohádky (1920); Judita (P 1920, pseud. Viktor H. Ražek); Knižka pro dámy (1920, pseud. Viktor H. Ražek); U bílého páva (P b. d., 1920); Putička (R 1920); Pohádky přírody (PP pro ml., 1921); Tanec pohlaví (PP 1921); Pošklebky satyrov (BB 1921); Pánská knížka (1922, pseud. Viktor H. Ražek); Listy Běle (BB 1923); Obludarium (P 1924); Toulavá srdce (P 1924); Večer aktovek (DD 1924; Požár, prem. 1918, Vražda, Slepec, Pozdní host); Živnobanka (B 1925, pseud. Notus Ignotus); Píseň o divotvorci (1925, pseud. Notus Ignotus); Balada o Černé Mary, Mary Coudenové (B 1925, pseud. Notus Ignotus); Dar muzeu (B 1926); Karel Zink mluví (B 1926); Písničky (BB 1926); Kardinál z Avignonu (D 1927, podle O. Wilda); Zahrada hříchů (PP 1927); Ave bibliofile! Ave exlibristo! (P 1928); Balada o bibliofilu a básníku (B 1928); Písničky pro bibliofily (BB 1928, pseud. Notus Ignotus); Faust a Don Juan (D 1928, i prem.); Princ s ptákem Ohnivákem čili ... („maňásková hra o dvou dějstvích pana V. H. B., tj. Brunnera, ztracená a rekonstruovaná panem E. A. H.“, 1930); Družstvo Dobrého Děvčete (D 1931); Tažení proti draku (D pro ml., 1932); Nová píseň velmi poučná pro lid loutkářský (B 1934); Vesele filozofie pro bibliofily aneb Útěk před pošetlostí čili Zpověď knihomila v.v. ... (B 1935); Poučná píseň o životě doktora Františka Páty (B 1935, šifra E. A. H.); Sanatorium pro sebevrahy (D 1939); Romantické Olšany (RpRp 1940); Lásky na rozcestí (Modrý slon) (D b. d., 1940); Za milión dobrá (Valy dělá

maturitu) (D 1940); Sňatek omylem (Vaše srdce náleží mně) (D b. d., 1941); Listy Lídě (BB 1944); Nejnovější píseň o panu Kr. (B 1944); Balada o katu (B 1945); Dr. Nieuwe zasahuje (R 1946); Plovoucí pomník (P pro ml., 1946); Pohled na odchodu (R 1947). – *Překlady:* H. H. Ewers: Lásky? (1919, podp. Al. Hruška); F. Wedekind: Ohňostroj (1920). – *Ostatní práce:* Zákony pohlavního pudu (1922); Praktický výtvarník (1925); Smyslnost v umění výtvarném (1931, pseud. Henri Poire); Nahota v umění (1932, pseud. Henri Poire, výt. nezjist.); PhDr. František Páta (1936, s J. Fričem); Stručný průvodce Olšanskými hřbitovy (1940); Pražský orloj (1954, s V. Zikmundem). ■ **SCÉNICKY. Hry:** Desatero (1931); Napoleonská legenda (1934); Lodní šroub (1942, 1948 s tit. Plovoucí pomník); Salomenka (1942); Hra ze života zakladatele a generála Tovaryšstva Ježíšova Ignáce z Loyoly (1942); Poslední komedie (1946); Orel a supové (1956). – *Překlady a adaptace:* J. Neruda: Kam s ním (1940); J. Neruda: Dobrodružství (1940); J. W. Goethe: Utrpení mladého Werthera (1942); J. A. Komenský: Labyrint světa a ráj srdce (1942). ■ **REDIGOVAL časopis:** Kuriózní revue (1925–26); *knihnice:* Dobré spisy (1919–20), Světová literatura (1935). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** Květy záchodu (sebrané nápisy, 1921); Básnické hrůzy (výbor próz, 1923); Deset prstonárodních písní (1923); Ročenka na rok 1924 ... (1923); Ročenka aneb Říkání různá ... (1924); Příhody katovy (1924–25); Sborník písní pro mládence a panny (kramářské písně, 1925); K. Havlíček Borovský: Satiry (1925); Ročenka 1926, 1927, 1928, 1929 (vlastní texty a grafiky, 1925, 1926, 1927, 1928); Malá ročenka 1926, 1927, 1928, 1929 (vlastní texty a grafiky, 1925, 1926, 1927, 1928); Novoročenka Vladimíra Zrubického (1941). ■

**BIBLIOGRAFIE:** Bibliografie E. A. H. (1930). ■ **LITERATURA:** -pa- (F. S. Procházka): ref. Zpívající hetéry, Zvon 15, 1914/15, s. 335; ● ref. Požár: K. T., NL 27. 2. 1918; m., PL 27. 2. 1918 ●; ● ref. Okna do cizího štěstí: J. Knap, Cesta 2, 1919/20, s. 504; Č. J. (Jeřábek), MS1R 13, 1919/20, s. 194; O. Sch. (Schäfer), Zlatá Praha 37, 1919/20, s. 94; J. F. (J. Hrušková-Flajšhansová), Zvon 20, 1919/20, s. 239; -ejč- (J. Krejčí), Naše doba 28, 1920/21, s. 779 ●; O. Sch. (Schäfer): ref. Hlídač ctnosti, Zlatá Praha 37, 1919/20, s. 306; J. H. (Hora): ref. Lásky a ženy, PL 4. 8. 1920; A. F.: Grafik – literát E. A. H., Bibliofil 1924, s. 75; ● ref. Faust a Don Juan: AMP (A. M. Piša), PL 18. 12. 1928; Dr. P. T. (P. Toman ml.), Venkov 1.6., 18. 12. 1928 ●; ● ref. Desatero: Č. (V. Červinka), Zvon 32, 1931/32, s. 211; If (I. J. Fischerová), NO 6. 10. 1931 ●; If (I. J. Fischerová): ref. Napoleonská legenda, NO 13. 4. 1934; ● ref. adaptace Dobrodružství, Kam s ním: B (E. Bass), LidN 7. 11. 1940; os. (O. Srbová), Nár. práce 7. 11. 1940 ●; V. L. (Lipský): ref. Hra ze života ... Ignáce z Loyoly, Venkov 3. 1. 1942; ● ref. adaptace Utrpení mladého Werthera: V. L. (Lipský), Venkov 23. 1. 1942; J. K. (Kopecký), LidN 15. 10. 1943 ●; A. B. (Bočková): ref. Poslední

komedie, Čes. lidové divadlo 1946, s. 16; an.: ref. Pohled na odchodu, Rovnost 19. 12. 1947; ● ref. Plovoucí pomník: vp (V. Petříková), LidN 19. 9. 1948; A. M. Brousil, Zeměd. noviny 21. 9. 1948 ●; fs.: Šedesát let E. A. H., Divadlo 1955, s. 233; -V- (J. Vopravil): E. A. H., Zeměd. noviny 14. 5. 1957.

mu

## Jan František Hruška

\* 6. 6. 1865 Pec u Trhanova

† 17. 10. 1937 Plzeň

Autor lidopisně zaměřených povídek a črt z Chodska, bajek a pohádek, dialektolog a národopisec.

Po otci i matce pocházel ze starého chodského rodu s písmáckou tradicí (otec se mu stal modelem lidového filozofa „děrečka včalaře“); pokrevně byl spřízněn s J. Š. Baarem, který byl i jeho nejlepším přítelem. Obecnou školu vychodil v Trhanově a 1878–86 gymnázium v Domažlicích. Po maturitě studoval soukromě bohosloví, od 1888 slovanskou a klasickou filologii na filoz. fakultě v Praze. Stal se středoškolským profesorem češtiny a latiny v Domažlicích (1895–96), Pardubicích (1896–98), Klatovech (1898–99), Plzni (1899–1900) a v Jindř. Hradci (1900–02); definitivu získal na gymnáziu v Plzni, kde žil i po penzionování až do smrti, prázdniny trávil každý rok na Chodsku (Pec, Chodov, Trhanov). V rodišti vybudoval za honorář knihy náboženských meditací *Chléb náš vezdejší*, doplněný veřejnými sbírkami, kapli k počtě sv. Prokopa (vysvěcena 1909). – Od vysokoškolských studií se H. věnoval chodské dialektologii a národopisu. Příklad F. Bartoše spojoval s vědeckým školením v semináři J. Gebauera (1889 práce *Chodové, jich mravy a řeč*). 1891 otiskl v Listech filologických první dialektologickou studii *O hláskosloví chodském*; rozsáhlá aktivita v této oblasti vyvrcholila vydáním *Dialektického slovníku chodského*, pozoruhodného zejména svou autenticitou (zaznamenaná slova jsou zachycena přímo z lidového hovorů); rukopisné doplňky předal H. 1922 kanceláři Slovníku jazyka českého ČAVU. Mimo to publikoval i studie a články o chodské lidové písni, obydlí, zvycích, kroji atd.; 1897 byl zvolen jednatelem archeologické komise pro Chodsko při ČAVU. Byl i známým propagátorem kraje; už 1882 tu provázal A. Jirásk a pomáhal mu při studiu domažlického archivu

(materiál k Psohlavcům), účastnil se příprav hospodářské a národopisné výstavy v Domažlicích 1893 (předměty získané po chodských vsích přešly do domažlického muzea), Národopisné výstavy v Praze 1895, v Plzni pořádal oblíbené přednášky o Chodsku ve Spolku přátel vědy a literatury české, prof. O. Zichovi předal velkou sbírku textů chodských lidových pohádek a písní; byl i přítelem a spolupracovníkem hudebního skladatele a sběratele J. Jindřicha. Za zásluhy o chodský národopis dostal k sedmdesátinám čestný doktorát filozofie UK. H. byl nepevného zdraví, od 1911 musel pro nervovou nemoc většinu prací diktovat. Pohřben byl do rodinného hrobu v Trhanově.

Základem H. slovesné tvorby, stojící na rozhraní folkloristiky a umělecké literatury, bylo bezprostřední poznání dosud neporušeného folklórního života a tradice lidového písmáctví na Chodsku. Svůj v podstatě národopisný zájem realizoval H. vedle odborných studií i v obrázcích a črtách, usilujících zachytit rázovitý lidový typ chodského venkovského člověka. Dokumentární obraz života vesnice podával zejména prostřednictvím portrétů jejích obyvatel, s výrazným zaměřením k povahopisu, se snahou nalézt základní morální hodnoty patriarchálního typu: rodinnou soudržnost, pracovitost, pokoru a skromnost, zejména však stoické snášení neštěstí a živou praktickou zbožnost, poskytující jedinci vědomí smyslu a řádu života, již ztotožňoval s lidovým katolicismem (svůj vztah k náboženství formuloval i v knížkách úvah a konfesí). H. úsilí zachytit přirozenou moudrost starých Chodů vyhovoval žánru morálně pointované bajky, který v české literatuře 20. století obnovil a v němž dosáhl značné umělecké vytříbenosti. V době zralosti se H. obrátil i k lidové pohádce. Jeho texty vznikaly jako literární zobecnění typických rysů lidového vypravěčského umění; metodou kombinace pohádkových motivů vytvářel H. nové, ve výsledném dojmu však velmi autentické pohádkové celky, jejichž podstatnou složkou bylo dokonalé zvládnutí chodského dialektu. V rukopise zůstala kniha příběhů *Záření ze záhrobie*.

PSEUDONYMY: A. B. Hanin, Jiřík Holub (podle statku otce J. Š. Baara, kde se říkalo „U Holubů“), Kukátkář, Th. Prokop (čas. Václav, Ludmila, Anežka). ■ PŘÍSPĚVKY in: Archa (1921); Anežka (Čes. Budějovice); Cesta (1920–24); Časopis přátel starožitností českých (1922); Čes. mládež; Čes. květy; Čes. deník (Plzeň, 1926); Čes. lid (1892–1928); Čes. západ

(Plzeň, od 1908); Dětský svět (Nymburk); Dorost; Dorost Čs. červeného kříže; sb. Chodská čítanka (1927); sb. Jan Karník (1930); Květy (1890–97); Květy mládeže; Lid. listy; Lid. noviny (1937); Lipa; Listy filologické (1891); Ludmila (Čes. Budějovice); Máj (1913); Malý čtenář (1904, 1920); Mladá stráž (Plzeň); Nár. listy (1889, beletr. prvotina Douba dřevař; pak 1916); Nár. politika; Národopisný věstník českoslovanský (1917); Naše řeč (1929); Niva (Brno, 1935); Nový život (1900); sb. Nůše pohádek (1918, ed. K. Čapek); Ohlas od Nežárky (Jindř. Hradec, od 1901); Plzeňsko (1920); Pramen (Plzeň, 1922–25); Rozkvět (Olomouc); Světozor (1894–99); Šťastná rodina; Úsvit (Nitra); Václav (Čes. Budějovice); Večerní zábavy; Výr. zpráva čes. vyššího gymnázia v Plzni (1907); Základ (Plzeň); Zlatá Praha (1900–22); Zvon (1917–25). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie, úvahy, etnografické práce*: Na zboží chodském (P 1895, pseud. A. B. Hanin); Tomšáci aneb Co dělá vychování! (PP 1897, pseud. A. B. Hanin); Chodské bájky (b. d., 1901); Úvodní slovo k zahájení výstav Špilarovy (katalog, 1903); V záblescích staré chodské slávy (PP 1903); Chléb náš vezdejší (nábož. meditace, 1904; od 1916 s tit. Hoříci keř); Nové chodské bájky (b. d., 1905, přeprec. vyd. 1935); Všimějme si víc mluvy obecné (studie, 1907); Dialektický slovník chodský (1907); Aby byl pánem (P b. d., 1913, pseud. Jiřík Holub); Děřeček včalařem (P 1914); Třetí kniha chodských bajek (1914); Patero meditací (úvahy, 1915); Na hejtě 1–5 (od sv. 2 Na hyjtě; PP 1917, 1920, 1925, 1933, 1936); Jiskry z popela 1, 2 (1917, 1922); O chodském kroji (studie, 1920); Z paměti děřečka včalaře (P 1920); Princ Jáchcivíc (P 1920); M. Aleš: Život starých Chodů (slovní doprovod, 1920); Za svobodu! (PP 1920); Vo třech princeznách (P 1922); Z pozadí chodského národopisu (studie, 1921); Náši pod Čerchovem 1–4 (PP 1921, 1925, 1929, 1931); Bájky o včalách (1923); Cyril. Životopis sirotka (P pro ml., 1923); Královna přadlena (P 1924); Přemyslův pluh (P 1924); Z paměti děřečka včalaře 1–2 (PP 1926, 1927); Na Chodsku starodávném (statí, 1927); Proč jsem neodpadl a neodpadnu (úvahy, 1929); Domácí chléb (P 1932); Práce o lnu na starodávném Chodsku (studie, 1933); Mezi chodskými dřevorubci (studie, 1935); U mámy, u mamičky (memoárové črt, 1937). – *Výběry*: Výbor z chodských bajek (1929); Chodské pohádky (1940, též od K. J. Erbeny, J. Š. Baara; ed. F. Kréma); Zlatá zrnka (bajky, 1940, ed. Farní úřad Katolické akce v Plzni); Pták štěstí (1976, převyprávěla Z. Psůtková); Dvě chodské pohádky (1983, převyprávěla Z. Psůtková). ■ REDIGOVAL knižnici: Raná setba (pro ml., Plzeň 1921–37). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Vzpomínky Františka Pravdy na studie gymnaziální v Hradci Jindřichově 1830–1836 (1925); Chodská čítanka (1927, s J. Š. Baarem, F. Teplým). ■ LITERATURA: E. Felix: J. F. H., život a dílo (1927); H. památník (1935, ed. E. Felix); sb. J. F. H. 1865–1935 (1935); sb. V paměť J. F. H. (1938, ed. V. Zíma). ■ P. Vychodil: ref. Na zboží chodském,

Hlídky lit. 1896, s. 297 (k tomu polemika s. 476); Jr.: ref. V záblescích staré chodské slávy, Přehled 3, 1904/05, s. 54; Č.: ref. Nové chodské bájky, Zlatá Praha 22, 1904/05, s. 132; Č. Zibrť: J. F. H., znalec lidu chodského, ČL 22, 1912/13, s. 161 + ref. Třetí kniha chodských bajek..., ČL 23, 1913/14, s. 396; x.: ref. Děřeček včalařem, Zvon 14, 1913/14, s. 167; B. Havránek: ref. Na hejtě 1, 2, Čes. věda 2, 1915/18, s. 91 a 3, 1919/20, s. 10; M. N. (Novotný): ref. Princ Jáchcivíc, Nové Čechy 4, 1920/21, s. 190; ● ref. Náši pod Čerchovem 1: J. Kapras, Čes. revue 1921, s. 453; J. O. N. (Novotný), LidN 3. 12. 1921; -btk- (V. Brtník), Zvon 22, 1921/22, s. 251; J. Vrba, Pramen 1922, s. 43; J. V. S. (Sedlák), Tribuna 5. 3. 1922 ●; V. F. S. (Suk): ref. Za svobodu!, Střední škola 1921, s. 44; ● ref. Cyril: J. M., Pramen 1922, s. 91; V. F. S. (Suk), Střední škola 1922, s. 47 ●; E. Felix: J. F. H., LidN 6. 6. 1925; J. Š. Baar: Kořeny života, Čes. západ 1925, č. 23 + Zvadlé listy, Čes. deník 6. 6. 1926 + Otec, Posel od Čerchova 8. 5. 1926; ● ref. Náši pod Čerchovem 2–4: V. F. Suk, Střední škola 7, 1926/27, s. 94; drb. (J. Borecký), Zvon 27, 1926/27, s. 153 a 29, 1928/29, s. 475 a 31, 1930/31, s. 491 ●; ● ref. Z paměti děřečka včalaře 1, 2: drb. (J. Borecký), Zvon 27, 1926/27, s. 126; Č. Zibrť, ČL 29, 1928/29, s. 74 ●; A. N. (Novák): ref. Domácí chléb, LidN 9. 9. 1933; ● k sedmdesátinám: zbd (Z. Bořek Dohalský) a A. N. (Novák), LidN 6. 6. 1935; A. Grund, Rozhledy 1935, s. 145 ●; A. N. (Novák): ref. Mezi chodskými dřevorubci, LidN 8. 7. 1935 + Nejmladší doktor Karlovy univerzity, LidN 15. 9. 1935; ● nekrology: A. N. (Novák), LidN 18. 10. 1937; K. Koval, Venkov 19. 10. 1937; p. (A. M. Piša), PL 19. 10. 1937; Z. Bořek Dohalský: Baar a H., LidN 19. 10. 1937; V. Machek, Naše věda 1938, s. 61 ●; ne (A. Novák): Literární odkaz J. F. H., LidN 27. 10. 1937; ● ref. U mámy...: sl (J. Strnadel), Ranní noviny 17. 11. 1937; Lv., Rozhledy 1937, s. 275; Sk. (F. Skácelík), Samostatnost 1937, č. 46 ●; in sb. Poselství (1938, s. 271); ● ref. Chodské pohádky: jj. (J. Ježek), Čtete 2, 1939/40, s. 106; tk (F. Trávníček), LidN 21. 3. 1940 ●; V. Bitnar: Na paměť chodského básníka, LD 6. 6. 1945; S. R. (Richter): Vzpomínka na J. F. H., LD 6. 6. 1950; V. Zíma: Chodský buditel, Katol. noviny 1955, č. 23; J. Voráček: K sběratelské činnosti J. F. H., ZM 1961, s. 383; J. Kramář: Jubilejní vzpomínka na J. F. H., ČL 1965, s. 253; V. Zíma: Věrný Bohu i domovu, Katol. noviny 1964, č. 24; J. Voráč: K stému výročí narození J. F. H., NR 1965, s. 188; Sv. (N. Svobodová): Hoříci keř, Katol. noviny 1975, č. 29 (též úryvky z dopisů K. Dostálovi-Lutinovu).

11

## Antonín Hrůza

\* 28. 4. 1869 Telč

† 6. 2. 1939 Praha

Spisovatel konvenčních povídek a románů katolického zaměření ze soudobého života, publicista.

V Telči studoval od 1879 na reálce, 1888 přestoupil do Brna na státní průmyslovou školu. 1890 se přihlásil k rakouskému námořnictvu; jako vyšší poddůstojník sloužil na válečných lodích až do 1894, kdy se stal technickým zřízcem námořního arzenálu v Pule. Po různých zaměstnáních vykonávaných ve Vídni nastoupil 1896 místo poštovního úředníka v Praze, 1918 se stal přednostou kanceláře hlavní poštovní komise při ministerstvu pošt (publikoval odborné práce o poštovníctví a telefonní technice); ženat od 1901. Byl (od 1914) členem Družiny literární a umělecké, věnoval se stavovské, veřejné a politické činnosti v různých katolických organizacích a v lidové straně, s čímž souvisela jeho publicistická aktivita.

O literární práci se H. pokoušel už za studií, první povídku však otiskl až po svém návratu z ciziny (1897). Ve všech prozaických formách, které pěstoval, tj. v románu, povídce i fejetonu, od počátku nápadně uplatňoval náboženské motivy a znalost prostředí, jimiž prošel. Debutoval sbírkou šesti povídek *Ze svahů příkrých*, evokujících milostné touhy, mystické nálady a životní hledání výlučných a osamělých jedinců a napodobujících symbolistní a dekadentní model dobové literatury. V této cestě pokračoval i v souboru *Bludné touhy*, v jehož poslední, rozměrné povídce (*U cvočkařů*) však už následoval vzor lidových spisovatelů katolického zaměření V. Kosmáka, J. Ehrenbergera, F. Pravdy, V. Beneše Třebízského. Další H. práce, konvenční a sentimentální povídky a romány s dobrodružným dějem, s hojnými milostnými scénami a s konzervativním řešením sociálních a politických konfliktů, byly už pokleslou podobou jeho vzorů. Poměrně nejzdařilejší byl H. tam, kde líčil vesnické prostředí a postavy, např. v románu *Krystaři*, vyprávějším o lešenářích, kteří před první světovou válkou chodili z horských krajů za prací na stavby do Vídně.

PSEUDONYMY: Antonín Plát, C. Hrádek, Salva. ■ **PŘÍSPĚVKY in:** České granáty (1897); Čs. poštovní úředník; 20. věk (1912); Eva (Prostějov, 1905–10); Hlídka (1909–10); Jitřenka (Polička, 1911); Katolická žena; Lada (Ml. Boleslav, 1905–10); Lid. listy (1922); Meditace (1908–10); Náš domov (Brno, 1917); Našinec (Olomouc, od 1906); Nový obzor (Olomouc, 1912–13); Nový věk (Brno, od 1907); Nový život (Prostějov, 1905); Obzor (Brno, 1909); Památník reálného gymnázia v Telči (1932); Pražský večerník; Severní Morava (Olomouc, 1906); Srdce (1904); Studentská hlídka (1909); Vesna (Ml. Boleslav, 1905);

Vlast; Vychovatelské listy (Ivančice, 1909). ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie:* Ze svahů příkrých (PP 1908, obálkový titul, na tit. listě nadpis Drobná próza; Souborné vydání spisů, sv. 1); Bludné touhy (PP 1919); Krystaři (R 1926); Plátěná vrchnost a jiné povídky (b. d., 1930); Editiny štěpy (P 1932, spolu s tit. K. L. Řehák: Kratochvílový slečný); O naší pouti (P 1932); Dvojník štěstí (P 1932); V osidlech pokušení (R 1934); O místo (R 1934); U faraóna (R 1935); Úžina (R 1935); V bludišti nástrah (R 1936); Vypleněný vrak (R 1937); Za velkým cílem (R 1938); Tam dole (R 1939); V tomto znamení (R 1939). – *Souborné vydání:* Souborné vydání spisů A. H. (Meditace, 1908, 1 sv.). ■

LITERATURA: ● ref. Ze svahů příkrých: A. Novák, Přehled 7, 1908/09, s. 764; -ejč (J. Krejčí), Naše doba 17, 1909/10, s. 65 ●; an.: nekrolog, Lid. listy 8. 2. 1939.

os

## Hry tří Marií

### 14. století

Veršované latinsko-české liturgické hry; nejstarší typ velikonočního dramatu s výjevy po Kristově zmrtyvýchvstání.

Latinské velikonoční zpívané obřady, které jsou v středověké evropské kultuře doloženy od 10. století, ale svým původem jsou pravděpodobně starší, byly součástí bohoslužby (proto nazývány liturgickými hrami). Dramatické podoby nabyly zpívané texty (převzaté z bible nebo samostatně složené) rozdělením do střídavých zpěvů a později i tím, že zpěváci kostýmem a mimikou představovali postavy, jejichž promluvy zpívali. Nejstarší známé velikonoční hry předvádějí výjevy po Kristově zmrtyvýchvstání a vykrystalizovaly z tzv. příhrobní scény (návštěva božího hrobu): tři zbožné ženy (tři Marie – M. Magdaléna, M. Jakubova a M. Salome) jdou ke hrobu pomazat Ježíšovo tělo mastmi, nacházejí však hrob prázdný a od anděla se dovídají, že Kristus vstal z mrtvých. K tomu se připojila tzv. apoštolská scéna (setkání žen s apoštoly Petrem a Janem a cesta obou apoštolů k prázdnému hrobu) a jako třetí část Kristovo zjevení Marii Magdaléně. Tuto rozvitou podobu – ve verzi, která byla v Praze samostatně upravena – má nejstarší český záznam latinské hry v breviáři ze ženského kláštera sv. Jiří na Pražském hradě.



Národní jazyky se v těchto hrách začaly uplatňovat (v souvislosti s obecnou laicizací her a s narůstající teatralizací obřadních výjevů) tím, že vždy po několika latinských verších následoval jejich překlad do národního jazyka. Počátky těchto latinsko-českých her předpokládáně spadají na rozhraní 13. a 14. století, většina dochovaných zápisů pochází až z 2. poloviny 14. a z počátku 15. století.

Texty latinsko-českých her tři Marii vykazují různé způsoby a stupně úprav. Všem je společné, že nevycházejí z některé starší latinské verze domácí, nýbrž z předlohy cizí, patrně francouzské; mezi více zněními lze vidět dvě základní varianty téhož modelu, lišící se např. co do pořadí jednotlivých písní a výjevů. Česká složka se vyvíjela postupně. Zpočátku nebyl překládán latinský text celý (český protějšek neměly např. partie Kristovy) a objevuje se také převaha recitovaných (tj. prozaických) českých částí nad zpívanými (tj. veršovanými); v situaci, kdy poměr mezi českými částmi zpívanými a recitovanými zhruba odpovídá tomuto poměru v latinském textu, dochází i k tomu, že české partie jsou vcelku rozsáhlejší (paralelní zpracování veršem a prózou), někdy i obsažnější (rozvedená citově exponovaná místa, nové motivy). Relativní osamostatňování českých recitovaných partií (tzv. rytů) a jejich vybočování z vlastních mezi náboženské tematiky je jedním projevem postupných celkových proměn v pojetí a koncepci hry. Hlavní hnací silou tohoto procesu byla dobově obecná tendence (uplatňující se tehdy i v jiných druzích umění a odpovídající mentalitě středověkého člověka) pojmout biblické příběhy a postavy jako zpodobení lidských osudů, charakterů a typů a jako výjevy běžného reálného života (Kristus v podobě zahradníka, nevěřící Tomáš, narůstající význam postavy prodávče mastí-mastičkáře, nově přidané postavy strážců hrobu apod.). Zatímco starší znění měla ráz spíše epický, na tomto stupni vývoje teprve vystoupil do popředí prvek dramatický (růst dějového napětí, zárodek konfliktu) a zvýraznila se i vlastní podoba divadelní.

EDICE: J. Máchal in Staročeské velikonoční slavnosti dramatické, Věstník KČSN 1906 + in Staročeské skladby dramatické původu liturgického (1908 paleografické vyd.); – *ukázky*: in Výbor z české literatury od počátků po dobu Husovu (1957). ■

LITERATURA: F. Svejkský: Z dějin českého dramatu. Latinské a latinsko-české hry tři Marii (1966). ■ J. Truhlář: O staročeských dramatech veli-

konočních, ČČM 1891; F. Menčík in Příspěvky k dějinám českého divadla (1895); J. Máchal: Staročeské velikonoční slavnosti dramatické, Věstník KČSN 1906; Z. Nejedlý in Počátky husitského zpěvu (1907, 1954 s tit. Dějiny husitského zpěvu 1); J. Máchal in Staročeské skladby dramatické původu liturgického (1908) + in Dějiny českého dramatu (1917, další vyd. 1929); F. Pujman in Zhudebněná mateřština (1939); J. Vilíkovský, J. Honzl: Pujmanovo pojetí staročeského dramatu církevního, SaS 1940; J. Vilíkovský: K dějinám staročeského dramatu, sb. Hrst studií a vzpomínek (A. Beerovi) (1941) + Latinské kořeny staročeského dramatu, in Písemnictví českého středověku (1948); J. Hrabák in Staročeské drama (1950).

zdt

## Václav František Hříb

\* 24. 2. 1760 Hlinsko

† 21. 2. 1827 Brno

Lyrický a epický básník, autor žánrově a látkově pestrého díla; navazuje na barokní tradici lidové a písmácké tvorby lokalizaci novozákonních příběhů na český venkov a obšírnou, kronikářsky věcnou popisností v líčení významných událostí veřejných i soukromých.

Psal se též Hříb. – Otec, hospodář a kupec, byl hlineckým primasem († 1769). H. chodil do školy v Hlinsku, vyšší vzdělání získal v jezuitské koleji v Chloumku (u Luže v Čechách) a v Olomouci. Převzal otcovo hospodářství a účastnil se veřejné správy v Hlinsku (městský syndikus, později třetí asesor), od 1796 působil na Chrudimsku v Bělé jako správce, od 1798 v Rychmburku (Předhradí-R.) jako vrchnostenský úředník a od přelomu 1800–01 v Brně jako úředník zemské účtárny. Práteelské styky: T. Fryčaj, J. N. Hromádka, D. Kynský, M. V. Kramerius, F. Neděle, M. F. Sychra. Zemřel po vleklé nemoci, pohřben byl v Brně.

Tvorba H. je známa od 1790, zpočátku básnil německy i česky (modlitební knihy pro členy rodiny ve vlastnoručních opisech s kresbami: *Gebetbüchlein...*; *Gebetbuch...*, z 1796; *Pozdvižení mysle k Bohu katolické křesťanky*, z 1802), jeho výlučně české básnění spadá do let brněnského pobytu. Je epické i lyrické a má značný rozsah žánrový i látkový (poezie příležitostná, gnómická, didaktická, nábožensky meditativní, vlastenecká, idylická, popisná, přírodní; biblické příběhy, memoárové látky, dějiny rodného města, přítomné válečné události a dění národ-

ního života). Navazuje na časově vzdálenější literární vzory cizí (F. G. Klopstock) a souvisí také s domácí tradicí lidového kronikářského veršovnictví a lidového umění vůbec. Tato souvislost je zjevná v básních zpracovávajících biblické příběhy ze života Kristova, které jsou pomocí epizodických výjevů a scének a kresbou vnějšího prostředí spínány se skutečností českého venkova, a projevuje se i v příznačných vlastnostech H. individuálního slohu: ve vyprávěčské obšírnosti, popisnosti, v obsahově určitosti pojmenování a ve střídavé věcnosti i při zaznamenávání drastických detailů. Vyznačují se tím v jeho první sbírce *Vděčné myšlenky vlastenské v rytmu* dvě nejosobitější básně, lyrické pásmo úvah a vzpomínek na události, příhody, místa a osoby vlastního života (*Elegie*) a kronikářsky epická skladba *Porážka u Slavkova dne 2. prosince 1805*, líčící tuto událost z pozice očitého svědka. Druhá, časopisecky publikovaná H. sbírka *České básnířství v novém rouše* (Prvotiny pěkných umění 1816) je proložena prozaickými úvahami, výzvami a citáty z poezie i věcné literatury (F. Kadlinský, J. A. Komenský, M. Konáč z Hodiškova, A. J. Puchmajer, V. J. Rosa, J. Strejc aj.), obracejícími pozornost na prozodickou stránku české poezie. Tak jako H. směřuje ve vlastních básních sylabotóniku s časomírou, jsou názorově neujasněné i jeho teoretické výklady prozodické; důrazným upozorněním na tuto problematiku, projevujícím se i v přání, aby pod vedením J. Dobrovského a J. Nejedlého byla na přirozených základech češtiny stanovena „pravidla výslovnosti a pravopisu“ též pro potřeby jednotného prozodického principu, však příznačně dokumentují povědomí o situaci českého verše na sklonku puchmajerovské éry. – H. ojediněle komponoval hudbu k svým textům (pastorela věnovaná kostelu v rodišti) a psal drobné prózy. Zpracoval topografický a historický popis Brna a okolí; dílo, určené pro tiskaře F. Gastla, pravděpodobně nebylo publikováno.

**PŘÍSPĚVKY** in: Čechoslav (1823); Krameriusovy cis. král. pražské poštovské noviny (od 1790; in Závěsek z 27. 3. 1790 Óda aneb Veršovský zpěv na smrt Josefa Druhého); Prvotiny pěkných umění (Videň, 1815–17; 1816 na pokr. sbírka BB České básnířství v novém rouše); – posmrtně: Hvězda (1860, poezie i próza). ■ **KNIŽNĚ.** *Poezie*: Vděčné myšlenky vlastenské v rytmu, které... jakožto zákus českého veršovství k památce vlasti své obětuje... (1813); Píseň prosebná k Marii Panně dobré rady (1821, výt. ne-

zjišť.); Nápis nad hrobem... slečny Aloisie rozené hraběnky Mittrovské... (b. d., 1823). ■

**LITERATURA**: K. Adámek: V. F. H. Příspěvek k literatuře československé, Hvězda 1860, č. 13–17; an. (K. Sabina): Prvotiny pěkných umění. Příspěvek k historii časopisectví českého 2, Krit. příloha k NL 1864 → Články literárně dějepisné 1 (1912); J. Jireček: Vzpomínky na časopisectvo české před půlstoletím (H. příspěvky v Prvotinách), Světozor 1879; K. V. Adámek: V. F. H., ČMM 1899; J. Jakubec: Mladý Šafařík a Palacký, Literatura česká 19. stol. 2 (1903) + České časopisy, Literatura česká 19. stol. 1 (1911, 2. vyd.).

mo

**Gustav Hubáček** viz Václav Čech-Stráň

**Josef Hubáček** viz in Václav Čech-Stráň

**Jaroslav Hubálek**

\* 28. 3. 1886 *Dolní Dobrouč* u Ústí nad Orlicí  
† 28. 8. 1961 *Lanškroun*

Autor próz pro mládež a pro dospělé o životě lesních zvířat a o přírodě vůbec, dramatik a básník.

Otec, spisovatel Karel Otakar H.-Javorský, byl povoláním učitel. 1893 se rodina odstěhovala do Čes. Třebové, kde J. H. vychodil měšťan. školu; poté navštěvoval ještě 4. roč. něm. měšťan. školy v Mohelnici. 1901 nastoupil lesnickou praxi v revíru Parník u Čes. Třebové; v Písku 1902–04 vystudoval revírnickou školu a 1906 maturoval na vyšším lesnickém ústavu. 1906–07 sloužil jako jednoroční dobrovolník nejprve v Praze a pak v Čes. Budějovicích. 1907–08 pracoval jako lesní příruční na velkostatku Ostrov, pak rok na velkostatku Zelč u Tábora v revíru Oustrašice a od jara 1911 v Bítově na Moravě; v listopadu však ihned po sňatku odjel do ruského Polska, nejprve na velkostatek v podolské gubernii, 1913 pracoval jako lesní taxátor v minské gubernii a v únoru 1914 se stal revírníkem na panství knížete Zamoyského blízko Lublina. Po vypuknutí války byl zatčen ruským četnictvem a jako nepohodlný cizinec odvezen do Kazaně. V únoru 1915

mu bylo dovoleno odejít do Moskvy, kde vystřídal řadu nahodilých zaměstnání. Od října 1916 byl revírníkem na velkostatku v Nižním Novgorodě a od podzimu 1917 nejprve správcem dřevařských skladů v Kursku, pak lesním meliátorem a konečně taxátorem. V březnu 1919 se vrátil do Čes. Třebové a koncem 1919 se stal v Poroškově na Podkarpatské Rusi lesním asistentem a po roce lesním správcem. 1926 byl přeložen jako vedoucí lesní správy do Kamenice n. Mží a brzy jmenován lesmistrem. 1935 vedl stát. lesní správu v Bystrém u Poličky, kde byl jmenován lesním radou. 1939 byl polesným v polesí Kolence (ředitelství Třeboň); po roce byl penzionován, zbytek války strávil v Lomnici n. Lužnicí. 1945 převzal správu revíru Lanškroun, kde pracoval až do 1948, kdy odešel do důchodu.

Kromě tří lidových veseloher publikoval H. knižně prózy těžící výhradně ze života v přírodě. Jejich poutavost je založena na bohatých odborných znalostech a zkušenostech (jejich míra uplatnění však nepřesahuje možnosti laického chápání) a na spontánním fabulačním umění. O životě lesních a polních zvířat se tu vypráví buďto z jejich vlastního, umírněně personifikovaného hlediska, nebo formou autobiografických příběhů lesníka a myslivce. Dějištěm jsou nejprve divoké lesy Podkarpatské Rusi, potom různá místa v českých zemích; autorův deník *Stezkou života* zavádí čtenáře i do opuštěných krajů Polska a Ruska. Vyprávění, v nichž se střídá humorný tón s vroucností milovníka přírody, ukazují dění v přírodě jako neustálý boj na život a na smrt a zároveň jako soulad, který narušuje pouze člověk. V denním tisku a časopisech otiskl H. množství povídek, odborných článků a básní (jenom v Lid. novinách na 400 podčárníků z přírody). – V rukopise kromě veselo hry *Do vlastní sítě* zůstaly údajně i prózy *Dva bratři*, *Lovy na černou*, *Z posledních lečí*, *Figury a figurky*, *Obrázky z lesů a polí 2*, *Zeleným rájem*, *Cowboy Křeček*, *Syn divočiny*, *Sluneční údolí*, *Vzpomínky sibiřského lovce*, *Po vzácných stopách*, *Lovecké črty*, *Lesem i luhem 2*.

PSEUDONYMY, ŠIFRA: Cvrček, Lesák, Sylvanus, Venátor; J. H. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čes. dělník (od 1940); Lid. noviny (1930–41; 1938 R Za krvavým obzorem); Lovecká besídka (od 1902); Lovecký obzor; Malý čtenář (od 1932); Myslivost; Právo lidu (od 1925); Stráž myslivosti (1923, mj. PP knižně vyd. s tit. Ze stínů karpatských pralesů); Zlín (1941). ■ KNIŽ-

NĚ. *Beletrie*: Ze stínů karpatských pralesů 1, 2 (PP 1926, 1928); Lásky s překážkami (D b. d., 1930, hudba V. Jakouš); Dámské kvarteto (D b. d., 1931); Vyléčená princezna (D b. d., 1931); Lišák Cikán (P pro ml., 1933); Jurka Hrab, hrdina podkarpatských pralesů (P pro ml., 1934); Medvědice Brumka a její syn (P pro ml., 1935); Lesem i luhem (PP 1940); Stezkou života (P 1942); Ostrovid (P pro ml., 1943); Rok v přírodě (PP 1943); Srub U žulové skály (P pro ml., 1944); Nekorunovaný král (P 1948); Obrázky z lesů a polí (PP pro ml., 1955). – *Ostatní práce*: Lov škodné (1941). ■

LITERATURA: ● ref. Ze stínů karpatských pralesů: an., LidN 15. 4. 1927; A. Dichtl, Střední škola 7, 1926/27, s. 265 a 9, 1928/29, s. 318 ●; M. Majerová: ref. Medvědice Brumka a její syn, LidN 21. 12. 1935; pí (F. Pišek): ref. Lesem i luhem, LidN 29. 11. 1940; ● ref. Stezkou života: V. T. (Tichý), Nár. práce 29. 4. 1944; V. Kolář, LidN 5. 6. 1944 ●.

pb

## Karel Otakar Hubálek

\* 27. 10. 1859 *Dlouhá Třebová* u Lanškrouna  
† 16. 11. 1929 *Česká Třebová*

Autor osvětově zaměřených divadelních her pro mládež i dospělé, publicista a příležitostný básník.

Bratr učitele Josefa H. Třebovského (1851–1918), autora odborných i populárních publikací hasičských a pedagogických článků; otec spisovatele Jaroslava H. – Po škole v Hylvátech absolvoval K. O. H. učitelský ústav v Kutné Hoře. Byl podučitelem v Čes. Třebové (1879–82), správcem školy v Lanšperku, od 1885 učitelem, pak ředitelem obecné školy v Dolní Dobrouči a konečně ředitelem měšťan. školy ve Výprachticích; po válce se vrátil do Čes. Třebové a stal se ředitelem dívčí měšťan. školy. Přispíval hlavně do Nár. listů a do učitelských a hasičských periodik. Byl členem učitelského spolku Budeč českotřebovská a spoluzakladatelem parku Javorka v Čes. Třebové.

Obdobně jako H. publicistické články mají i jeho divadelní práce, psané pro ochotnické soubory, osvětový a výchovný charakter. V hrách určených dětskému herci i dětskému diváku, inspirovaných učitelským povoláním a znalostí dětské psychiky, vychází H. vstříc hravosti a fantazii, apeluje často na národní a občanské uvědomění (*Meteor*, *Dvacátý osmý říjen 1918*). Vedle mnoha deklamací, výstupů a kupletů napsal i řadu frašek, veseloher a dra-

matických obrázků z venkovského a maloměstského života, demonstrujících prostřednictvím jednoduchého děje sociální nespravedlnost a národnostní útlak i jednotlivé problémy s tím spojené: utrakvistické školství (*Pro českou školu*), zakládání národních spolků, vzdělanost (*Při drobné práci národní*) a rovnoprávnost žen (*Socializace*). Dobovému zájmu o regionální výzkum vyhověl H. místopisným pojednáním *Výprachtice a Koburk*. Řada prací zůstala v rukopise.

PSEUDONYMY, ŠIFRA: K. O. Hubálek-Javorský, K. O. Javorský, Karel O. Javorský; K. O. H. ■ PŘÍSPĚVKY in: Besídka malých (1882–91); Čes. hasič; Čes. východ; Jarý věk (1884–85); Malý čtenář (1882); Nár. listy; Rozhledy (1896); Rudé květy (1901–07); Učitelské noviny; alm. Z české školy; – posmrtné: Dobroučský zpravodaj (1985). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Drak (D 1888); Zlaté květy (BB, PP b. d., 1891, s F. J. Andrlíkem); Ochotnické merendy (deklamace, kuplety, div. výstupy, b. d., 1897); Při drobné práci národní (D b. d., 1900, prem. 1898); Pro českou školu (D b. d., 1906, prem. 1905); Šárka dle národní pověsti (B a proslov, 1910); Vánoce v horách (D pro ml., b. d., 1913); Naším hrdinům (B a proslov, b. d., 1919); Skauting, Dvacátý osmý říjen 1918, Socializace (DD 1923); Mistr Jan Hus, český reformátor (D 1924); Za školou, Meteor (DD pro ml., 1929); Kandidát sebevraždy (deklamace, b. d., Švábova knihovna dámských výstupů a scén); Ze života (deklamace, b. d., tamtéž); Ten poslední (deklamace, b. d., tamtéž); Klepařské terceto (komický výstup, b. d., tamtéž); Nejnovější Jiříčkovy kousky (BB pro ml., b. d.). – *Ostatní práce*: Výprachtice a Koburk (pojednání, 1913); Album staré mizející České Třebové (1928, šifra K. O. H.). ■ USPOŘÁDAL: sb. Hasičské básně (1912). ■

LITERATURA: H. P. (Sedláček): ref. Pro českou školu, Čes. osvěta 2, 1905/06, s. 158; an.: O kulturní věci, Večerník PL 13. 5. 1924.

bs

## Adam Huber z Risenpachu

\* 3. 2. 1546 *Velké Meziříčí*

† 23. 6. 1613 *Praha*

Česky a latinsky píšící spisovatel z Veleslavínova okruhu, autor a překladatel lékařských, farmaceutických a zdravotnědých knih, vydavatel kalendářů a pranostik.

Psal se též Hubér, Huberus; z Risenbachu, z Rysenpachu, z Ryzenpachu; přídomek Meze-

rický, Mezericensis, Mezericensis Moravus; možná se původně jmenoval Schwartz. – Základní vzdělání získal ve škole v rodišti, snad již od 1563 studoval ve Wittenbergu (magistr filozofie), od 1567 působil na pražské univerzitě (1568/69 probošt koleje Karla IV.) a vykonával lékařskou praxi v klementinské koleji. Od 1570 byl vychovatelem v šlechtické rodině (mj. pobyt s vychovanci a studium ve Wittenbergu a v Lipsku), po promoci na doktora lékařství (Wittenberg 1577) se vrátil na pražskou univerzitu (1578/79 a 1579/80 děkan filoz. fakulty). Majestátem dostal 1578 erb a predikát z Risenpachu, 1580 se oženil s měšťanskou dcerou v Litoměřicích a stal se tam městským fyzikem. Po manželčině smrti (1584) se vrátil do Prahy, 1585 se oženil s příslušnicí předního novoměstského patricijského rodu, stal se staroměstským, později novoměstským měšťanem. V té době vykonával lékařskou praxi (od 1600 lékař Rudolfa II.) a věnoval se spisovatelství v okruhu D. Adama z Veleslavína, s nímž ho spojovaly také sympatie k Jednotě bratrské (mimoto přátelské styky: M. Borbonius, V. Budovec z Budova, J. Carolides, D. Crinitus, T. Mitis, K. Rittershusius, J. Rosacius, Š. Skála z Kolince, V. Vlaverinus, později i styky s P. Vokem z Rožmberka). Koncem 90. let zřídil soukromou školu na úrovni gymnázia s česko-latinským vyučováním v nižších třídách a německo-latinským v třídách vyšších (jejím rektorem byl kolem 1600 významný pedagog K. Dornavius), věnoval se i podnikání hospodářskému (majitel pivovaru). 1601 a 1602 zemřeli dva H. synové. Jeho syn Jan H. z R., který studoval doma i v zahraničí a stal se sekretářem České komory (žil ještě 1618), publikoval příležitostně lat. básně a vydal mj. *Tyrocinium grammaticae Latinae... cum interpretatione Bohemica...*, cui addita est grammatica Germanica Bohemico sermone reddita... (Učebnice latinské mluvnice pro začátečníky... s českými výklady... a mluvnice němčiny česky vyložená..., 1600). 1609 měl H. jako sněmovní zástupce Nového Města pražského účast na polit. jednání (jednání s Rudolfem II. o majestát) a byl zvolen stavovským defenzorem konzistoře a univerzity, jejíž zamýšlené reformě se horlivě věnoval, překonává odpor většiny profesorů. Jeho profesura lékařství (1611) měla předznamenávat obnovení lékařské fakulty. 1612 byl zvolen (jako první z ženatých profesorů) univerzitním rektorem na zimní semestr a na přání přátel v úřadu



setrval i po těžkém onemocnění (asi mozková mrtvice). Byl pohřben u kostela sv. Jindřicha v Praze; ovdovělá manželka emigrovala pro náboženské přesvědčení před 1628.

České spisovatelské dílo H. vzniklo většinou v desetiletí od pol. 80. let do pol. 90. let a přední místo v něm zaujímají překlady medicínských, farmaceutických a zdravotnědných spisů. S D. Adamem z Veleslavína přeložili stručnou verzi Matthioliho herbáře (*Apatéka domácí...*) a podle nového Kamerariova zpracování velkého Matthioliho herbáře revidovali starší překlad Hájkův (*Herbář aneb Bylinář...*). Samostatně přeložil H. zdravotědu od Dána H. Rantzaua (Rancovia) *Regiment zdraví...*, která formou poutavé četby probírá všechny disciplíny dobového lékařství. Na konci knihy jsou otištěny *Versus scholae Salernitanae* (veršovaná zdravotnická naučení benediktinské lékařské školy ze Salerno), jejichž překladatelem do češtiny je snad Veleslavín. Huberovu „jazyka českého plnou a hbitou moc“ ocenil 1786 F. F. Procházka v své edici *Vejtah z Regimentu zdraví...*, která z původního textu odstraňuje zejména to, co již bylo v rozporu s osvěcenskými názory (např. léčitelské pověry, vliv konstelace hvězd na léčebný proces). Po několik let vydával H. české kalendáře a minuce, poslední jeho (nedochovanou) prací byl kalendář na rok 1613, do něhož pojal Kutnohorský dekret z 1409 v českém znění.

KNÍŽNĚ. *Latinské odborné spisy*: De loco putredinis in febris intermittens et methodica curatione febris tertianae exquisitae disputatio... (Wittenberg 1577); Oratio de admirabili auditu instrumenti fabrica et structura... (Wittenberg 1577); Oratio inauguralis de nobilissima illa et omni humano generi utilisima arte medicina (1612); mimoto úřední výhlášky univerzitní a drobné příspěvky do spisů jiných autorů. – *České kalendáře a minuce*: Kalendář hvězdářský... k létu Páně 1589 (1588); Kalendář hvězdářský... k létu Páně 1590 (1589); Minuci... k létu Páně 1590 (b. d., asi 1589); Kalendář hvězdářský... k létu Páně 1591 (1590). – *Překlady*: H. Rantzau: Regiment zdraví... přidání jsou *Versus scholae Salernitanae* rytmy českými prostě vyložení (1587); P. Matthioli: *Apatéka domácí...* (1595, s D. Adamem z Veleslavína); P. Matthioli, J. Kamerarius: *Herbář aneb Bylinář...* (1596, s D. Adamem z Veleslavína). ■ *EDICE*: *Vejtah z Regimentu zdraví* od Henrycha Rantzovia... (1786, ed. F. F. Procházka); H. Rankovius: Regiment zdraví v překladu A. H. z R. (1980, ed. P. Kucharský, též úvod F. F. Procházky k Vejtahu z Regimentu zdraví z 1786 a Regimen sanitatis Salernitanum

v překl. D. Adama z Veleslavína a v moderním překl. P. Kucharského). – *Korespondence*: F. Tischer ml.: A. H. Mezeřícký z R. arcibiskupovi Berkovi z Dubé o nájmu domu a zahrady arcibiskupské... 15. dubna 1594, ČČM 1905. ■

*BIBLIOGRAFIE*: Knihopis č. 3 232–35, 5 414–15, 5 417, 14 742–44; J. Hejnic, J. Martínek: Rukověť humanistického básnictví 2 (1966). ■ *LITERATURA*: F. F. Procházka in H. Rankovius: *Vejtah z Regimentu zdraví* (1786, nově in Regiment zdraví, 1980); F. Palacký: O pranostikách a kalendářích českých..., ČČM 1829; I. J. Hanuš: Písemnictvo české hvězdoslovné 16. stol. v císařské knihovně pražské, ČČM 1862 + O české literatuře zdravotědy v 16. stol., ČČM 1863; J. Jireček: Rukověť 1 (1875); A. Rybička: A. H. z R. (Dodatky a opravy k biografii...), ČČM 1892, s. 518; Z. Winter in Děje vysokých škol pražských (1897) + in Život a učení na partikulárních školách v Čechách 15. a 16. stol. (1901); J. V. Šimák: Studenti z Čech, Moravy a Slezska na německých univerzitách v 15.–18. stol., ČČM 1906; an. (A. Truhlár): A. H. z R. (Dodatky a opravy k biografii...), ČČM 1913, s. 175; G. Gellner in Životopis lékaře Borbonia (1938); M. Benešová, V. Němeček in Průkopníci z Horácka (1962); B. Lifka in Historická knižní vazba (1963); J. Hejnic, J. Martínek in Rukověť humanistického básnictví 2 (1966); in sb. Antika a česká kultura (1978); P. Kucharský in H. Rankovius: Regiment zdraví (1980).

mo

## Jan Huber z Risenpachu viz in Adam Huber z Risenpachu

## Jan Václav Hübner

\* asi konec 18. století

† po 1822

Překladatel konvenčních sentimentálních povídek.

Psán též Jan Hybner. Na počátku 20. let 19. stol. se na svých publikacích uváděl jako „toho času rádčí protokolista magistrátu kr. kraj. města Berouna“.

H. přeložil tři sentimentální povídky, z toho dvě od A. Lafontaine. Překlady tohoto typu konvenční prózy, která ve srovnání s typem klasicistickým relativně individualizovala postavy, přihlížela k jejich citovým stavům a pohnutkám a vytvářela obraz vnějšího světa, připravovaly v obrozenské literatuře 20. let před-

poklady pro pozdější vznik původní povídky s látkou z české současnosti. – *Biblické příběhy*, které H. připisuje Jungmannova Historie, jsou dílem Johanna Huebnera (1668–1731); viz Knihopis č. 3 243 (a 3 244–48).

KNÍŽNĚ. *Překlady*: A. H. J. Lafontaine: Láska a vděčnost a Mocnost svědomí. Dva příběhové... (1821, s J. K. Lehkým) + Nalezení ostrova Madéry aneb Zkušenost starých jest přece moudřejší než láska mladých (1822); J... G...: Lehkomyslnost klestí cestu k neštěstí (1822).

mo

## Jan Hudec

\* 6. 10. 1856 *Molenburk* (Vysočany-M.) u Blanska

† 28. 4. 1940 *Praha*

Překladatel ze slovanských literatur, zvláště srbochavátské a slovinské, kulturní publicista a propagátor československo-jihoslovenské vzájemnosti, básník a prozaik.

Obecnou školu vychodil v rodišti, středoškolská studia započal v Brně a 1878 ukončil maturitou na gymnáziu v Něm. (Havlíčkově) Brodě. První verše otiskl jako oktáván v alm. Zora a ovlivněn příkladem moravského buditele F. Bartoše se účastnil kulturního dění; koncem 70. let patřil ke skupině Mladé Moravy kolem čas. Koleda. Na podzim 1879 začal studovat na pražské filoz. fakultě slovanskou filologii a historii; studia nedokončil a stal se úředníkem na děkanátu fakulty, kde působil až do svého penzionování (1925). Podílel se na činnosti slovanské skupiny kolem spolku Slavia, která si vytkla za úkol vzájemné kulturní poznávání. Na H. slovan-skou orientaci měly vliv i přátelské styky s J. Herbenem, F. Táborským, R. Pokorným a zejm. s J. Holečkem, který zapůsobil na H. rozhodnutí věnovat se hlavně překladům z jihoslovenských literatur a prohlubovat kulturní a osvětovou činností vzájemné vztahy. K nim H. přispěl i účinnou pomocí několika generacím jihoslovenských studentů za jejich pobytu v Praze. Po odchodu do důchodu žil jako překladatel a kulturní publicista střídavě v Praze a ve svém rodišti.

H. byl vrstevník lumírovské generace; do literatury vstoupil koncem 70. let verši, psal i drobnější prózy. Brzy však původní tvorby zanechal

a věnoval se překladatelství, kulturní esejistice a publicistice. Zpočátku překládal téměř ze všech slovanských jazyků, postupně se soustřeďoval k literární tvorbě slovanského jihu, zejm. srbské a charvátské, včetně slovesnosti ústní. Počtem přeložených a vydaných nebo scénicky provedených titulů zůstává H. dodnes nejpłodnějším českým překladatelem z jihoslovenských literatur; největší význam měly jeho překlady Vojnovičových dramát a Njegošova Horského věnce. Dílu Vojnovičovu zůstal H. věrný do konce života a usílil o jeho zdomácnění v české kultuře završil vydáním dramatické pentalogie Matky. Jako překladatel se přes veškeré úsilí nevyhnul omylům a chybám (srov. rozbor O. Kolmana, týkající se H. překladu Horského věnce), patří mu však zásluha průkopníka. V souvislosti s překlady vznikaly většinou i H. příspěvky k poznání jihoslovenských literatur; zásadní význam měly vedle studií a esejů věnovaných Vojnovičovi zejm. práce o životě a díle B. Radičeviče, F. Prešerena a I. Cankara. V souvislosti s překládáním Vojnovičovy Dubrovnické trilogie 1910 vznikla i cenná práce o kulturním vývoji Dubrovníka, dodnes jediný příspěvek tohoto druhu v naší odborné literatuře.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Hanuš Moravský, Tom. Hanuš (obojí Koleda 1881); Hc, J. H., J. Hc., J. H-c. ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach čes. omladiny (1879); Besedy Času (1912); Budivoj (Čes. Budějovice, 1912); Cesta (1919–29); Čes. kultura (1912–13); Čes. politika (1887); Den (1907); Domácí přítel (1881–82); Hlas národa (1886–89); Hlasy z vysokých škol (1883); Je-viště (1921–22); Klas (1879); Koleda (1877–81, beletr. prvotiny); Květy (1879–91, 1913); Lid. noviny (1906, 1919); Lit. listy (1881); Lumír (1918, 1928–29); Mor. orlice (1879); Nár. listy (1879–84, 1895–1938); Nár. obzor (1912); Nár. osvobození (1932–33); Nár. politika (1928); Naši mládeži (1878–81); Našinec (Olomouc, 1885); Obzor (1879); Osvěta (1882–84, 1914); Paleček (1879–81); Panoráma (1928–29); Pestrý týden (1934); Pokrok (1885); Pozor (Olomouc, 1910); Pražský kalendář pro lid hornický (1892); Rozhledy literární (1886); Rozhledy po literatuře a umění (1933); Ruch (1879–88); alm. Slavia (1881); sb. Slo-vanský almanach (Vídeň 1879–80); Slovan-ský obzor (1882); Slovan-ský přehled (1898–1932; 1901 F. Preše-ren); Slovan-ský sborník (1883–86; 1883 B. Radičevič); Studentské listy (1883–84); Světozor (1878–86); Topičův sborník (1913–14); Venkov (1937); Vesna (1893); Všeobecný věstník (1883); Všeslovan-ská čítanka (1920); Zábavné listy (1879–84); Zlatá Praha (1884, 1906); alm. Zora (1878, beletr. pokusy); Zora (Brno, 1882–83). ■ KNÍŽNĚ. *Překlady*: S. Grudziń-

ski: Povědky ukrajinské (1881); J. Jurković: Kouzelný zápisník (1881); A. Šenoa: Diogenes (1881) + Selská bouře (1886) + Tři humoristické povídky (1889) + Turopolské dělo (1912, in 1 000 nejkrásnějších novel, sv. 37); K. Trifković: Školní inspektor (1881); A. Plug: Straka (1882) + Přístěnkový obrázek (1883); J. I. Kraszewski: Bylo jich dvě (1883) + Krvavé znamení (1884) + Vybrané spisy 3 (1884); J. R. Tomić: Drak bosenský (1883); H. Sienkiewicz: Starý sluha, Hana (1887, též in Drobné spisy 2, 1901) + Drobné povídky (1901, s jinými) + Selim Mirza (1901, in Drobné spisy 7) + Ten ti nejmilejší? (1901, in Drobné spisy 10) + Salabova pohádka (1901, in Drobné spisy 11); Ze srbského života. Povídky L. K. Lazareviće a jiných spisovatelů srbských (1887); L. K. Lazarević: Švábka (1902) + Povídky 1, 2 (1926–27); Na srbské vsi. Několik obrázků (1889; obs.: P. Marković-Adamov: Poprvé v kole + Kruna + Strýce Mijovy strasti, J. Veselinović: Když vlastní kmotr proklně); Jihoslovanské povídky (1890); P. P. Njegoš: Horský věnec (1896); Ks. Šandor Gjal-ski: Na rodné hroudě (1903); E. Kumičić: Theodora (1904); J. Leskovar: Propadlé dvory (1906) + Myšlenka na věčnost (1911, in 1 000 nejkrásnějších novel, sv. 20); I. Vojnović: Dubrovnická trilogie. 1. Allons Enfans, 2. Soumrak, 3. Na terase (1910, s úvodem: I. Dubrovnik. Přehled dějinný a kulturní, 2. Ivo Vojnović. Náčrt životopisný; prem. 1911); + Smrt matky Jugovičů (1912, i prem.) + Psyché (1913) + Paní se slunečnicí (1920, prem. 1918 s tit. Dáma se slunečnicí) + Čtvrtý zpěv 1912 (1923) + Matky. Dramatická pentalogie: Ekvinoc, Dubrovnická trilogie, Smrt matky Jugovičů, Lazarovo vzkříšení, Imperatrix (1938, s úvodem: Dubrovnik. Přehled dějinný a kulturní); S. Matavulj: Síla bez očí (1913, in 1 000 nejkrásnějších novel, sv. 58); J. N. Čirikov: Rebelové (1917); B. Lovrić: Syn (1922) + Moře (1929) + Dědicové (1937); P. P. Petrović: Liják (1922) + Uzel (1923); J. Ivakić: Sokyně (1923); M. Ogrizović: Jarní jitro (1923) + Hasanaginica (1933); B. Mašić: Děd Joksím, národní poslanec, lichvář a předseda všelických pomocných a dobročinných spolků (1925); L. Kuba: Slovanstvo ve svých zpěvech. Sborník písní. Kniha 11.–13. (1923, 1927, 1928); I. Cankar: Pohoršení v dolině svatofloriánské (1926); I. Brlić-Mažuranić: Pohádky z dávných dob (1928); B. Nušić: Náčelník Semberský (1929, prem. 1912, s tit. Semberský vladyka); Bulharské pohádky (1930); Srbochorvatské pohádky (1931); Zlatoroh. Jihoslovanské pohádky (1937); Slovanské národní pohádky a pověsti (1940); – posmrtně: A. Dukić: Pohledy na život a na svět (1941). – *Ostatní práce*: Mikuláš Jurišić, slavný obhájce Kyseku. Obrázek z dějin chorvatských ve válkách proti Turkům (1886). ■ **SCÉNICKY. Překlady**: S. Tucić: Prohnávající dům (1902); A. Tresić-Pavičić: Vyhnanství Ciceronovo (1921); J. Kosor: Požár vášní (1923); B. Lovrić: Divotvorný mág a žena (1930); D. Dimović: Kralevic Marko (1930). ■ **REDIGOVAL časopisy**: Hlas z vysokých škol (1883), Zora

(Brno, 1882–83); *almanachy a sborníky*: Almanach české omladiny (1879, s V. A. Jungem, J. Kosinou), Slavia. Almanach ve prospěch Slovanů záhřebských (1881, s jinými), Slavín 3 (1886, s C. L. Fričem). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: Slovanské národní pohádky a pověsti (1940). ■

**BIBLIOGRAFIE**: J. K. Strakatý: Katalog výstavy literárního díla pěti československo-jihoslovanských pracovníků-jubilantů: J. H., J. Z. Raušara, F. Govekara, I. Laha a B. Lovriće, Čs.-jihoslovanská revue 2, 1931/32 (sep. 1932). ■ **LITERATURA**: J. Hudec: Kout zapomenuté Moravy, Slovanský obzor 1882; M. Hýsek: Krásný rozběh, MS1R 1, 1905/06, s. 307; A. Černý: K H. padesátce, Slovanský přehled 1907; ● ref. překl. Smrt matky Jugovičů: K. (F. V. Krejčí), PL 8. 12. 1912; RS. (R. Svobodová), Čes. kultura 1, 1912/13 ●; J. Páta: Z galerie našich kulturních pracovníků o vzájemnosti česko-jihoslovanské, NL 19. 8. 1922; D. Prohaska: J. H., Čs.-jihoslovanská liga 1922; ● k sedmdesátinám: J. Karasová, Zítřek 1926; J. Páta, NL 9. 10. 1926; A. Černý, Slovanský přehled 1927 ●; O. Kolman: Poznámky k našim překladům z jazyka srbochorvatského, ČMF 12, 13, 1925/26–1926/27 + České vydání dvou povídek L. K. Lazareviće, Slavia 5, 1926/27 + Dva české překlady Njegošova Horského věnce: J. H. a K. Křívého, Slavia 6, 1927/28, dále Slovanský přehled 1929 a ČMF 16, 1929/30; ● k pětasedmdesátinám: an., Nár. večerník (večerní vyd. NL) 5. 10. 1931; J. Páta, NL 6. 10. 1931 a Čs.-jihoslovanská revue 2, 1931/32; B. Lovrić, RA 7, 1931/32 ●; J. Páta: Nový H. překlad Srbskochorvatských pohádek, Čs.-jihoslovanská revue 2, 1931/32; vl.: J. H. osmdesátníkem, LidN 6. 10. 1936; ● nekrology: J. Heidenreich (Dolanský), ČNM 1940, s. 107, též Panoráma 1940, s. 93 a (šifra jhch) Děln. osvěta 1940, s. 151; M. Hýsek, Kolo 1940 a Venkov 8. 5. 1940; vl., LidN 30. 4. 1940 ●; J. Dolanský: Nekrology tří slavitů zemřelých za okupace, Ročenka Slovanského ústavu v Praze, sv. 12 (1947); B. Lovrić: Na paměť J. H., LD 18. 2. 1949.

vk

Jaroslav Hudec viz Jiří Voldán

Marcel Hudec

\* 29. 10. 1909 *Praha*

† 15. 7. 1989 *Praha*

Prozaik píšící též pro mládež, dramatik a básník, který podstatnou část své tvorby založil na adaptaci donjuanské látky.

Narodil se v rodině vzdáleně příbuzné s básníkem Louísem Arlethem (vl. jm. J. Koblic). Mat-

ka byla dělnice, otec stavitelský kreslič, který prožil čtyři léta na italské frontě. Když se po válce rodiče rozvedli, H. vychovávala matka a její bratr, akademický malíř E. Bakla (1878–1943), který měl na něho velký vliv. Po maturitě na Akad. gymnáziu v Praze 1 (1928) byl H. dva roky bez zaměstnání, 1930–70 působil na min. zdravotnictví (účtářský úředník, knihovník, pracovník tiskového odboru) a na jiných pracovištích resortu s výjimkou dvou válečných let (1943–45), kdy byl totálně nasazen v různých továrnách v Praze a Pardubicích. Byl členem literárního odboru Umělecké besedy.

H. debutoval sbírkou básní, v níž se ozvala inspirace řeckou mytologií, v pozdějších letech však zakotvil v próze a v dramatu. Jeho literární snahy vyvrcholily v letech okupace, a to především rozmanitými adaptacemi donjuanské látky. Nejdříve ji užil ve hrách *Smrtihlav* a *Don Juan hledající*, v nichž tohoto bájného dobrodruha a přelétavého milence pojal jako člověka hledajícího ráj na zemi, poté ji ztvárnil v románě *Údolí ztracených kroků*, kde dona Juana, toužícího po celistvé kráse života, vybavil i hloubavostí a schopností odříkání a kázně. Milostný příběh *Zakletá ulička* o lásce mladého literáta k dívce, která ztratila paměť, zasadil H. do kouzelné atmosféry starého Smíchova. Obě své pohádkové knihy založil motivicky na klasických předlohách českých a vedle toho i japonských, keltských a románských, zároveň je však napojil duchem moderní doby a humorem. V meziválečném období psal H. také přehledy kulturních událostí a referáty zejména o divadle a výtvarném umění; po osvobození tiskl příspěvky tohoto druhu hlavně ve zdravotnických časopisech.

ŠIFRY: hc., Hc., M. Hc. ■ PŘÍSPĚVKY in: Hlas národní obrany (1929–34); Lumír (1929); Samostatnost (1932–37); Večerní Praha; Zdraví; Zdravotnická revue; Zdravotnické noviny; Zemědělské noviny. ■ KNIZNĚ. *Beletrie*: Ozvěny a stíny (BB 1934); Rozbité zrcadlo (epigramy, 1934); Smrtihlav (D b. d., 1940, prem. 1942); Zakletá ulička (P 1942); Don Juan hledající (D 1943, i prem.); Údolí ztracených kroků (R 1944); Pohádky ze starého hradu (1944); Pohádky o sedmi věžích (1946). ■ SCĚNICKY. *Hry*: Svatý Jan Nepomucký (1942); Erinye (1943); Leonisa (1944); Jiná než ostatní (1960); Roztocký zámek (1962); Pán na roztrhání (1962). ■

LITERATURA: ● ref. Ozvěny a stíny: Ad. Veselý, LitN 7, 1934/35, č. 5; Sk. (F. Skácelík), Samostatnost 27. 9. 1934; V. H. (Z. Kalista), Lumír 61, 1934/35,

s. 120 ●; Sk. (F. Skácelík): ref. Rozbité zrcadlo, Samostatnost 15. 11. 1934; Rfš: ref. Smrtihlav, Zvon 41, 1940/41, s. 351; J. Drda: ref. Zakletá ulička, LidN 16. 8. 1942 + ref. Don Juan hledající, LidN 26. 2. 1943; E. Janský: ref. Erinye, Nár. politika 15. 5. 1943; S. L.: ref. Pohádky ze starého hradu, Nár. politika 4. 1. 1945; an.: ref. Údolí ztracených kroků, Lid. listy 11. 4. 1945; ● ref. Pohádky o sedmi věžích: -ý (E. Janský), Zeměd. noviny 12. 2. 1947; Vl. V., LD 23. 8. 1947 ●.

dv

## Josef Hukal

\* 16. 3. 1794 *Bystrice* u Libáně

† 2. 6. 1867 *Tábor*

Básník a dramatik, autor romance *Břetislav*, patříci v 19. století k nejpobulárnějším zlidovělým písnilm.

Syn rolníka. Studoval 1809–13 na gymnáziu v Jičíně a 1813–15 na tzv. filozofii ve Vídni. Tam se přátelsky stýkal zvl. s V. Hankou, mimoto s hudebníkem J. E. Doležálkem, s M. Z. Polákem a F. B. Štěpničkou. Na podzim 1815 odešel do litoměřického semináře, po půlroce vystoupil a 1816–20 studoval práva v Praze (vychovatel u obchodníka M. Zdekauera). Patřil mezi ochotníky Stavovského divadla, jeho přáteli byli J. Chmela, V. K. Klicpera, J. H. Pospíšil, J. N. Štěpánek, F. Turinský. Od ledna 1821 působil u magistrátu v Rakovníku (1825 sňatek – 11 dětí), od října 1827 byl magistrátním a kriminálním radou v Klatovech (tam též učil češtinu na gymnáziu, žáci mj. J. Formánek Činoveský a K. B. Štorch). Od prosince 1839 působil ve stejném postavení v Litoměřicích, od 1850 byl radou zemského soudu v Písku a od 1855 radou krajského soudu v Táboře. Tam žil i po odchodu do penze (1862).

Rádcem H. básnických počátků ve Vídni byl V. Hanka. Původní tvorba J. H. končí za působení v Klatovech; v Litoměřicích se ještě věnoval překládání odborné prózy (právní spisy, Schillerova Historie třicetileté války – vesměs nepublikováno). Psal příležitostnou lyriku, anekdotou, idylickou a milostnou poezii (též časoměrně), básně s výjevy z venkovského života (*Hrabání sena*, *Mačkání lenu přede dnem*). H. básnická tvorba vychází z poetiky puchmajerovců, zčásti je ovlivněna lidovou a kramářskou písni. Rytířská romance *Břetislav* („Když měsíček spanile svítil...“), vzniklá z podnětu



## Břetislav Hůla

\* 31. 3. 1894 *Polička*† 2. 4. 1964 *Dobřichovice* u Prahy

Překladatel beletrie a politické literatury z ruštiny a němčiny, publicista.

F. M. Knížete a jím potom zhudebněná, zpracovává oblíbenou látku českých pověstí (dram. zpracování V. Thám a J. N. Štěpánek, epické V. Hanka a F. B. Štěpnička). Patřila mezi nejoblíbenější umělé písně v 19. stol., byla přetiskována ve zpěvnících a básnických antologiích, šířila se též jako kramářský tisk (B. Václavek uvádí 21 tisků, celkově sedmá mezi nejfrekventovanějšími); jako kramářský tisk byla přeložena do němčiny a od 1845 do 20. stol. byla i podkladem parodií. – Z H. dramatické tvorby, která vznikala od 1818 do poč. 30. let, mají historický význam dvě díla, *Rastislav a Ludmila* (z 1820), datem vzniku první česká osudová tragédie, a nedokončená činohra *Doktor Kolera* (z poč. 30. let), která byla psána pod dojmem cholery epidemie 1831 a která se pokouší o reálné postižení života na vesnici. V rukopisech se dále dochovaly: rytířská hra podle povídky V. Nejedlého *Vděčná dcera* (z 1818), veršovaná smutnohra *Běla* (z 1820), tragédie *Hrabě Ursiny nebo Svatojanské pachole aneb Giulio Este* (1818) a nedokončená historická hra z doby počátků křesťanství v Čechách *Hrabě Podivín* (z 1821). Jevištně se H. dramata neprosadila, poč. 50. let provozovali v Písku jednu jeho hru studenti, jinou Tylova společnost.

**PŘÍSPĚVKY in:** Prvotiny pěkných umění (Videň, 1814); F. M. Kníže: Patero českých písní pro jeden hlas, op. 21 (b. d., asi 1819, Břetislav); A. V. Žitek: Devatero písní pro jeden hlas při kytaře... (1821: Otázka, zhud. J. Lemoch; Milenka, zhud. J. Čermák). ■ **KNÍŽNĚ.** *Beletrie:* Zpěv ke cti vysoce urozeného a učeného pana Josefa Krtičky z Jádnu (B 1819); Břetislav (B 1851, an.; s tit. Břetislav a Jitka an. 1861, s tit. Břetislav a Judyta an., b. d., asi 1861, později an. s tit. Nová píseň o Judytě pro mládenci a panny a s tit. Nová píseň nazvaná Unešená panna). ■ **SCÉNICKY.** *Hry:* Vděčná dcera (Písek 1851); Rastislav a Ludmila (Písek 1852). ■

**LITERATURA:** M. K. Starohradský (M. Krajník): Jak povstala balada Břetislav, Lumír 1866; A. Matuška: O vzniku a původcích některých znárodnělých písní českých. Zábavné listy 1885; F. Holmka: Rozšíření písní umělých mezi lidem českým, ČL 1911; J. Vančura: Prefektové a ředitelé gymnázia klatovského v l. 1812–1912, Almanach vzpomínek bývalých žáků gymnázia klatovského (Klatovy 1912); R. Hrdlička: K životopisu básníka J. H., Časopis rodopisné společnosti 1939; F. Bařha: Jak veršoval J. H. před 125 lety, Venkov 15. 9. 1940; F. Krčma: Dva příspěvky máchovské, 2. Hukalův, Knížetův a Máchův Břetislav, LF 1941; B. Václavek in Písemnictví a lidová tradice (1947); F. Bařha: J. H., autor zlidovělé písně Když měsíček spanile svítil, Polabí 1970, č. 1/2.

mo

Pocházel z rodiny se čtyřmi dětmi, která se 1896 po otcově smrti (byl strážmistrem) přestěhovala do Prahy. Zde H. absolvoval gymnázium v Žitné ul. (mat. 1913) a na UK dva semestry práv (1913–14). Po vypuknutí války narukoval: zprvu sloužil na srbské, potom na ruské frontě, kde byl zajat a poslán do zajateckého tábora v Ardatově, pak v Simbirsku. 1916 vstoupil do České družiny a v Kyjevě se stal redaktorem časopisu Čechoslovan, začátkem 1918 se přihlásil k českým komunistům vydávajícím v Kyjevě časopis Svoboda. Ještě před německou okupací města v březnu 1918 odešel se svým redakčním druhem z Čechoslovana J. Haškem do Moskvy. Vystoupil z legií, působil v časopisu soc. demokratické levice Průkopník (vycházel od března do května 1918), v květnu se zúčastnil sjednocovacího sjezdu všech organizací české soc. demokratické levice v Rusku, na němž se ustavila čs. sekce při Ruské komunistické straně (bolševiků), a stal se jedním z jejích čelných pracovníků. Do vlasti se vrátil v listopadu 1918; 1918–19 byl znovu dva semestry zapsán na právnické fakultě a pracoval v redakci Našeho venkova, pak kladenské Svobody. V červenci a srpnu 1920 byl za Kladno (spolu s A. Zápotockým) delegátem na 2. kongresu Komunistické internacionály v Moskvě, po prosincové stávce 1920 byl odsouzen a vězněn na Borech, 1922–26 pracoval v redakci Rudého práva, časopisů Komunismus a Komunistická revue a v aparátu KSČ, 1922–23 byl též zástupcem strany v předsednictvu Komunistické internacionály; na zlomu 1925–26 byl kritizován pro svůj podcenivý vztah k „nebezpečí zprava“, dostal se do opozice vůči politice vedení a ze strany odešel. Navštěvoval pak přednášky na filoz. fakultě UK (filozofie, psychologie), překládal, navázal úzké přátelství s J. Horou a přibližně od 1928 působil jako tajemník Umělecké besedy, 1948 odešel do invalidního důchodu, předtím ještě pracoval v aparátu Čs. červeného kříže. Od 1950 žil v Dobřichovicích u Prahy.

Raná publicistická a překladatelská H. činnost souvisela s jeho politickou praxí cele zasvě-

cenou konstituujícím se čs. komunistickému hnutí; v průkopnické době od 1920 přispíval zejména k teoretické výzbroji KSČ překlady vůdčích osobností revolučního Ruska. Po opuštění politického kolbiště v polovině 20. let se těžiště H. práce přesunulo do překládání mladé sovětské beletrie (V. V. Ivanov, A. N. Tolstoj) i klasické ruské prózy (Turgeněv, Dostojevskij), k tomu později přistoupily překlady z širší oblasti dějin kultury a uměnovědy. V souvislosti se smluvním závazkem redigovat poválečné vydání Haškova díla (v nakladatelství K. Synek) konal rozsáhlé biografické a bibliografické haškovské rešerše (po 1948 jako spolupracovník Z. Ančíka).

PSEUDONYMY, ŠIFRA: Julius Koerner, Karel Horvát (Horváth); B. H. ■ PŘÍSPĚVKY in: Českoslovan (Kyjev, 1916–18); Čin; Komunistus (1922–23); Komunistická revue (1924–25); Komunistický kalendář na rok 1925 (1924); Lit. noviny; Naše doba; Naš venkov; Právo lidu; Průkopník (Moskva, 1918); Rudé právo; Sociální demokrat; Svoboda (Kladno); Tvorba. ■ KNIŽNĚ. *Překlady*: V. I. Lenin: Stát a revoluce (1920, pseud. K. Horváth) + Revoluce 1917 (výbor, 1924, s J. Pičem, A. Němcem); G. J. Zinověv: Francouzský socialism a světová válka (1920, pseud. Julius Koerner) + Imperialism a světové národní hospodářství... (1920, pseud. Julius Koerner) + Problém války... (1920, pseud. J. Koerner) + Sociální kořeny oportunistu (1920, pseud. Julius Koerner) + Stará Evropa... (1920, pseud. J. Koerner, s M. Mičochem) + Od Marxe a Engelse k Scheidemannovi a Noskeovi (1924); L. Trockij: Základní otázky revoluce (1925, s O. Bergerem, M. Vaňkem); A. N. Tolstoj: Modravá města (1926, pseud. Karel Horvát) + Dobrodružství Něvzorova čili Ibikus (1927, pseud. Karel Horvát); V. V. Ivanov: Barevné větry (1927, pseud. K. Horvát); A. Schopenhauer: Eristická dialektika čili Umění dostati v každé debatě za pravdu (1927); F. M. Dostojevskij: Bratři Karamazovi (1929) + Zločin a trest (1930); A. Jagovskij: Grigorij Musatov. Anti-sur-realismus (1931); I. S. Turgeněv: Záhadný příběh (1931); Ch. M. Wieland: Účel a duch svobodného zednářství (1937); W. Waetzoldt: Nebojte se umění (1942). – *Ostatní práce*: Sovětské Rusko za NEPu (1924). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: V. I. Lenin: Revoluce 1917 (viz KNIŽNĚ. *Překlady*); J. Hašek: Škola humoru (1949).

jo

## Jan Evangelista Hulakovský

\* 27. 12. 1834 *Německý Brod* (Havlíčkův B.)  
† 6. 10. 1899 *Smíchov* (Praha-S.)

Prozaik, autor pedagogických a teologických prací, filolog, překladatel z francouzštiny.

Syn filologa Jana H. (1804–1877), synovec budějovického biskupa, spisovatele J. V. Jirsíka (1798–1883). Základní vzdělání a gymnázium absolvoval v rodišti. 1854 vstoupil na bohosloveckou fakultu v Čes. Budějovicích (vysvěcen 1857). Od 1858 působil v Táboře jako kaplan, kooperátor a katecheta na dívčí škole, od 1861 byl též duchovním správcem na expozituru v Klokotech. 1870 přešel na třeboňské reál. gymnázium jako katecheta, 1872 byl jmenován profesorem náboženství a moderních jazyků. Po zrušení tohoto gymnázia byl 1886 přeložen na reál. gymnázium na Smíchově, kde učil až do penzionování (1896). 1892 byl jmenován knížecím arcibiskupským notářem. Pohřben byl na Vyšehradě.

H. prózu pro mládež charakterizuje zřetel didaktický. V intencích katolické víry vychovává ke zbožnosti, k soucitu, k vzájemné snášenlivosti a k poctivosti (*Povídky a bajky*). K židovskému vzbouření v Jeruzalémě v 2. polovině 1. století se váže povídka *Naplněné proroctví*; byla oceňována pro obraznost jazyka a historickou autenticitu. Celoživotním zájmem H. bylo překladatelství: soustředil se zejm. na převody dramát J. Racina a výchovných a teologických spisů. Rozsáhlá činnost H. zahrnuje i práce vysloveně teologické (obsahují zejm. úvahy o vztahu dobra a zla a o problematice věčného života a posledního soudu) a filologické, orientované výhradně na francouzštinu. Z hlediska teologického se H. zabýval pracemi Renanovými a Didonovými o životě Ježíšově: kritizoval Renanovo svévolné nakládání s materiálem a naopak vyzdvihoval serióznost Didonovu. – Z rukopisné pozůstalosti J. V. Kamaryta připravil s doplňky a úpravami k vydání sbírku duchovních písní tradovaných v lidovém zpěvu Kancionál svatoklokotský.

PŘÍSPĚVKY in: Beseda učitelská; Budivoj (1864 na pokr. P Matka a dcera); Katechetické listy; Katolické listy; Krok (příl. 1891 Česká přísloví srovnávaná s příslovími moderních a klasických jazyků); Naši mládeži; Paedagogium; Pastýř duchovní (1882, 1886, 1887 na pokr. Obrazy biblické); Program reál. gym-

názia třeboňského (1867 Stručný nástin vývinu jazyka francouzského, 1885 Naše přísloví v moderních jazycích); Studentské listy; Škola a život. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Poštovní spořitelny v rozmluvách (PP pro ml., 1883); Povídky a bajky (1887, obs. 4 původní PP, překl. 10 bajek z La Fontaina a jedné finské pověsti z franc.); Naplněné proroctví (P 1888); Renan a Didon (studie, 1893); Drobné verše (pro ml., 1896). – *Překlady a úpravy*: F. Fénelon: Příhody Télémachovy (1888); J. Racine: Athalie (1889) + Esther (1893); H. Didon: Ježíš Kristus (1892); C. H. Fouard: Svatý Pavel a jeho apoštolské cesty (1895) + Svatý Petr a první léta křesťanství (1896). – *Ostatní práce*: Dějiny Hory Klokotské (1868); Duchovní promluvy k mládeži na školách středních a měšťanských 1–3 (1. 1877; 2. s tit. Promluvy duchovní k mládeži, 1877; 3. s tit. Promluvy duchovní ku studující mládeži, 1888); Učebná kniha katolického náboženství (b. d., před 1879); Ukázka z frazeologie francouzské (1880); Stručný dějepis zjevení božího pro nižší třídy středních škol 1, 2 (1878); Hláskosloví jazyka francouzského pro vyšší třídy středních škol (1882); Stoleté trvání biskupství budějovického (1886); Modlitebni knížka pro mládež (1889); Učebnice jazyka francouzského s metodou analyticko-direktní pro střední a jiné školy (1891, s J. Kosinou); Kázání apologetická (1893). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Kancionál svatoklokotský, založený J. V. Kamarytem I. P. 1827 (1869); Výbor básní z Kollárovy Slávy dcery k četbě žákovské na středních školách (1890). ■

LITERATURA: ● nekrology: R. i p., Katol. listy 7. 10. 1899; an. (J. L. Turnovský), Osvěta 1899, s. 1129 ●; in sb. Dvě stě let gymnázia v Německém Brodě (1935); K. Balák in V posvátné půdě Vyšehradu (1946).

vp

## Jaroslav Hůlka

\* 17. 1. 1899 *Volyně*

† 4. 5. 1924 *Volyně*

Prozaik sociálního zaměření, představitel české proletářské literatury na začátku 20. let.

Otec byl učitelem. V rodišti vychodil H. obecnou školu. Od 1911 studoval na reálce v Písku, 1915 přešel na vyšší průmyslovou školu do Brna (jeho profesorem byl spisovatel J. Holý); zpočátku bydlil u strýce, inženýra v železárnách v Blansku. Po maturitě 1919 pracoval několik měsíců v Brně jako dělník, úředník, kamelot a novinář, nějaký čas byl bez zaměstnání. 1920 našel úřednické místo v železniční službě zprvu

ve Strakonici, 1922 v Klatovech, 1923 byl přeložen do Čes. Budějovic; oženil se 1921. 1922 na podzim vstoupil do Devětsilu. Byl přítelem A. M. Piši a J. Wolkra. Zemřel raněn srdeční mrtvicí; pohřben byl ve Volyni. – Bratr Alois H. (1909–1982), pečující o vydávání literárního odkazu J. H., se sám v posledním desetiletí života stal autorem básní, próz a rozhlasových pásem.

H. dílo tvoří významnou složku prozaické části české proletářské literatury. Je svědectvím autorova úsilí zbavit prózu, hlásící se k ideám socialistické revoluce a tradičně traktující sociální konflikt sentimentálně (s akcentem na naturalistický detail) nebo se zamlčující lyrizací, impresionistické rozplývavosti i realistické deskripce, které bývají provázeny citovým nebo tendenčně vyhoceným komentářem vypravěče. H. začal drobnými prózami, v nichž ještě dominuje obrazně pojmenování a citový postoj, a nerozsáhlými příběhy o uražených a ponižených, jejichž osudy jsou aranžovány s tradičním aparátem sociálně realistické prózy. Bohaté životní zkušenosti, bezprostřední setkání s životem vesnických i městských nejhudších vrstev urychlilo H. tvůrčí zrání. Záhy se soustředil na výstavbu příkrých společenských konfliktů, jejichž nositelé vydávají samou svou existenci svědectví, že jde o kontradike nesmiřitelné, a to v rovině nejen sociální, ale i mentální a citové. H. zobrazuje svět v drásavých, syrových obrazech chudoby a bídy, kterou vidí v tehdejších společenských vztazích bez perspektivy bytí i částečné harmonie. Utrpení, krutost osudu jsou radikálně zbaveny jakékoli transcendentní projekce. Přexponováním temných stránek vtiskoval H. svým „prokletým lidem“ rysy fatalistického vztahu k životu, s jehož osudovým determinismem je marno zápasit. Proto je pro vzpouru hrdinů, pokud se k ní vzepnou, charakteristickým znakem živelnost nebo anarchistické gesto. Příkré rozvržení světa do dvou kontrastních částí způsobovalo také malou rozrůzněnost postav a opomíjelo jakékoliv odstínění, H. však dovedl těmto apelativním prózám vtisknout symbolický význam. Nebezpečí determinismu a rozdvojení příběhů na děj a „ideu“ se H. pokoušel překonat v několika směrech: výraznější přítomností vypravěče, zobrazením momentů příznačných pro člověka vůbec (např. bolest v nemoci) a v neposlední řadě uvolněním kauzálně zřetězených motivů a tradičního kompozičního schématu. Současně

však hledal i expresivnější stylizaci svých příběhů. I když předčasná smrt znemožnila, aby tyto tendence přinesly vyzrálé dílo, svědčí H. tvorba o stále vzestupné linii. Objevují se hrdinové vytvářející aktivní element společenského vývoje; jejich mravní převaha nad světem sobectví je zachycena v podobě bohatšího vnímání skutečnosti. Zejména v posmrtně vydané próze *Válka* dokázal H. objevit složitou strukturu sociálních a mravních postojů člověka, který se ocitá v mezní situaci. Z velké lásky k lidstvu vyrůstá velká nenávisť, jejímž nezbytným doplňkem se stává třídní solidarita. Rozbití tradičního dějového schématu do mozaiky ostře viděných a vymezených úseků umožnilo větší mnohostrannost obrazu. Ani v těchto posledních pracích nedokázal H. nalézt pro své bohatě konkrétní vidění sociální skutečnosti vždy adekvátní výraz, dospěl však k dílům, která se vyznačují lapidárním vyprávěním a v nichž je konkrétní detail nebo krátký dialog proměňován na symbol světa křivd a nespravedlností. H. dílo bylo za autorova života známo jen torzovitě. Nedlouho po jeho smrti vyšel sice povídkový svazek *Prátelé a smíření*, ale teprve po 1945 se čtenáři mohli seznámit s H. tvorbou v celém jejím rozsahu, včetně románových fragmentů a raných básnických pokusů.

**PŘÍSPĚVKY** in: Cesta (1921–24); Červen (1921); Dělnický deník (Ostrava, od 1920, příl. Besídka); Den; sb. Devětsil (1922); Host (od 1921); Kmen (1920–21); Komunistický kalendář na rok 1923; Lípa; Nár. politika (od 1920, Nedělní příloha); Niva (1921); Proletkult (1922–23); Rovnost (Brno, od 1920, příl. Rudé osení); Rudé právo (1922–24, příl. Dělnická besídka, Májová příloha 1924); Socialistická budoucnost (Brno); Tribuna (1921); – posmrtně: sb. Literární archiv 19/20 (1987, rané prózy, ed. T. Součková).

■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie*: Prokletí lidé (PP 1922); Vrah (PP b. d., 1923); – posmrtně: Prátelé a smíření (PP 1925); Válka (P 1960). – *Výbory*: Nedooraná brázda (1948, ed. A. Hůlka); Červené jaro (1956, ed. M. Heřman); My vyběhli jsme z řady vpřed (1962, ed. A. Hůlka, zde fragment R Srdce města); Jitro (1971); Láska i nenávisť (1973, též prózy z rkp., ed. B. Plánská); Chvála revoluce (1976); Jsem srdce v plamenu (1979, ed. A. Hůlka). ■ **KORESPONDENCE**: J. H.: My vyběhli jsme z řady vpřed (A. M. Pišovi z 1922–23, J. Wolkrovi z 1923; 1962, ed. A. Hůlka). ■

**LITERATURA**: J. H. 1899–1924 (katalog výstavy, 1974, ed. A. Hůlka). ■ ● ref. Prokletí lidé: an. (J. Hora), RP 21. 1. 1923; M. Pujmanová-Hennerová, Tribuna 15. 4. 1923; F. Götz, Host 2, 1922/23, s. 208; -btk- (V. Brtník), Zvon 23, 1922/23, s. 321; A. H. (Hartl), Nové Čechy 7, 1923/24, s. 278; A. M. Piša,

Proletkult 2 (sv. 3), 1923/24, s. 58 ●●; ref. Vrah: B. Jedlička, LidN 6. 8. 1924; B. Vlček, Cesta 6, 1923/24, s. 582; B. Václavěk, Host 3, 1923/24, s. 125; J. Krecar, MR 1923/24, sv. 39, s. 157 ●●; nekrology: an. (J. Hora), RP 7. 5. 1924; G. (F. Götz), NO 8. 5. 1924; F. Branislav, RP 11. 5. 1924; -jef- (J. Fučík), Pravda 31. 5. 1924 → Stati o literatuře (1951); A. M. Piša, NO 3. 6. 1924; J. O. Novotný, Cesta 6, 1923/24, s. 624; B. Václavěk, Host 3, 1923/24, s. 205 → Literární studie a podobizny (1962) ●; J. Kastner: Vzpomínka na J. H., Host 4, 1924/25, s. 248; J. Hora in J. H.: Prátelé a smíření (1925) → Poezie a život (1959); A. M. Piša in J. H.: Prátelé a smíření (1925); ● ref. Prátelé a smíření: F. Götz, NO 20. 9. 1925; A. N. (Novák), LidN 30. 10. 1925; J. B. Čapek, Kritika 1925, s. 311; P. F. (Fraenkl), RA 1, 1925/26, s. 26; J. O. Novotný, Cesta 8, 1925/26, s. 163 ●; A. C. Nor: H. pozůstalost, Host 5, 1925/26, s. 60; A. M. Piša: Památce Wolkrova druha, Rozhledy 1934, s. 60; A. Hůlka: Nedooraná brázda, Tvorba 1947, s. 658 + in J. H.: Nedooraná brázda (1948); A. M. Piša in J. H.: Nedooraná brázda (1948); B. Svozil: Za J. H., LitN 1954, č. 18; L. Pásek: Za naplnění odkazu spisovatele J. H., NŽ 1954, s. 327 + Vzpomínáme J. H., HD 1955, s. 47; A. Hájková: Odkaz J. H., HD 1956, s. 262; Z. K. Slabý: J. H., LitN 1956, č. 21; A. M. Piša in J. H.: Červené jaro (1956) → Stopami prózy (1964); -jb- (J. Brabec): J. H. 1899–1924, LitN 1959, č. 3; M. Novotný in J. H.: Válka (1960); Z. Trochová: ref. Válka, ČLit 1961, s. 208; A. M. Piša a A. Hůlka in J. H.: My vyběhli jsme z řady vpřed (1962); Z. Kalista in Tváře ve stínu (1969); V. Lacina in J. H.: Jitro (1971); N. Bonhardová: Dvoji jubileum J. H., Lit. měsíčník 1974, č. 7; V. Pekárek: J. H., Lit. měsíčník 1974, č. 8 → Díla a osobnosti (1977); J. Pospíšil: Brněnská léta J. H., Rovnost 12. 1. 1974; A. Hůlka in S láskou vzpomínáno (1977); R. Pytlík: Jeden z prvních..., Lit. měsíčník 1979, č. 1; J. Rybák in J. H.: Jsem srdce v plamenu (1979) + in Páté přes deváté (1982); J. Svoboda: Dílo zrozené z bolesti..., Lit. měsíčník 1984, č. 5; T. Součková: První prózy J. H., sb. Lit. archiv 19/20, 1987.

zt

## Jaroslav Humberger

\* 20. 12. 1902 *Nové Dvory* u Kutné Hory  
† jaro 1945 patrně koncentrační tábor *Dachau*

Novinář, prozaik specializující se jako jeden z prvních v české beletrii na žánr biografického románu.

Vl. jm. Jaroslav Humberger. – Pocházel z rodiny obchodníka koloniálním zbožím. Navštěvoval obecnou školu v Nových Dvorech (od 1909), měšťan. školu v Kutné Hoře (1915–18), tam se



také učil elektrotechnikem a přitom studoval na dvouleté živnostenské pokračovací škole v Nových Dvorech (1918–20). Ve 20. a 30. letech působil jako žurnalista: psal nejdříve lokálky, později i fejetony, soudničky, reportáže apod., a to hlavně do Lid. novin a Nár. osvobození. Za 2. svět. války byl pro židovský původ perzekvován. 10. 8. 1942 (v té době už žil v Praze) byl s rodinou transportován do Terezína a odtud pak 1. 10. 1944 do Osvětimi (žena a dcera až 12. 10. 1944). Z Osvětimi byl převezen do Dachau (zaregistrován ke dni 26. 1. 1945), kde se stopy po něm ztrácejí.

Po satirických, protináboženských *Ateistových povídkách*, v nichž se opíral o svou zkušenost novináře-soudnickáře, věnoval se H. v souladu s celoevropským trendem biografickému románu a stal se u nás jedním z jeho prvních pěstitelů. Jeho romány o robustních osobnostech bouřliváků a pijáků, Mikuláš Dačický a Petru Brandlovi (Brandlově osobě věnoval H. i námět nerealizovaného filmu *Krev a písek*, 1939), prokazují autorův smysl pro dobový kolorit i pro zachycení vnějších životních okolností a událostí, ale nepronikají k niterným konfliktům protagonistů. Hlubší psychologický záběr charakterizuje biografii vynálezce bleskosvodu Prokopa Divíše, akcentující tragický protiklad mezi tvůrčí osobností předjímající budoucnost a zaostalým prostředím feudálního Rakouska. H. se ve svých biografických románech (na rozdíl od evropských vzorů) soustřeďuje především na životopis zvolených postav, méně už ho zajímá jejich činnost tvůrčí; v reportérském zaujetí pro barvitý povrch a zajímavý detail mu tak uniká hlubší vztah osobností a díla.

ŠIFRA: hg (Lid. noviny). ■ **PŘÍSPĚVKY** in: Lid. noviny (od 1925); Nár. osvobození (od 1926); Nár. práce (1927); Právo lidu (od 1930); Telegraf (od 1932); Tribuna (od 1926). ■ **KNIŽNĚ**. *Beletrie*: Ateistovy povídky (1930); Mikuláš Dačický z Heslova (R 1934); Prokop Divíš (R 1937); Petr Brandl (R 1938). – *Ostatní práce*: Vyrvané blesky (studie z dějin techniky, b. d., 1935). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: Mikuláš Dačický z Heslova: Paměti (výbor, 1940, an.). ■

**LITERATURA**: vz. (V. Zelinka): ref. Ateistovy povídky, Zvon 31, 1930/31; ● ref. Mikuláš Dačický z Heslova: drb. (J. Borecký), Zvon 34, 1933/34; A. N. (Novák), LidN 16. 5. 1934; AMP (A. M. Piša), PL 6. 5. 1934; B. Polan: Kronika a pamflet v románu, Čin 1934; F. X. Šalda: Dva české romány životopisné, ŠZáp 7, 1934/35; nk (B. Novák), Magazin DP 2, 1934/35, s. 88 ●; ● ref. Petr Brandl: B. Jedlička, LidN

26. 12. 1938; adv. (Ad. Veselý), Zvon 39, 1938/39; ad. (E. Adamová), Svob. slovo 1. 10. 1971 (k 2. vyd.) ●; A. Černík: Spisovatelé píší pro film, LidN 5. 1. 1940; J. Siegl: Kutnohorský přínos krásné literatury 20. století, Krásné město 1947.

bd

## František Humhal

\* 14. 8. 1823 *Praha*

† 23. 2. 1849 *Praha*

Předčasně zemřelý romantický básník a prozaik, publicista.

Německy psané příspěvky podepisoval Franz H. – Syn krejčího. Studoval od 1835 na Akad. gymnázium v Praze, od 1841 na filozofii, jeho trvalým zájmem byla filologická studia. 1847 se stal praktikantem zemského gubernia. Od října 1848 redigoval *Řemeslnické noviny*. Zemřel na souchotiny.

H. publikoval jen časopisecky od 1842. Jádrem jeho nevelkého básnického díla, které se přiřazuje k linii české romantické poezie 30. a 40. let, jsou skladby životního neuspokojení, smutku z deziluzivnosti a vůle individua po mohutném vzepětí, touhy tragické či jinak zmařené (*Bujný pěvec*, *Co jest blaho*, *Nespokoj*). Pro pojmenování těchto příznačně romantických námětů a postojů hledá H. neběžné prostředky v poezii antické a v charakteristických jazykových fenoménech a stylových postupech básní RKZ; ve versifikaci kombinuje někdy rytmické principy přízvukné s časoměrnými. Tytéž vlastnosti v tematice i poetice vyznačují i H. básně epické, resp. skladby s výchozí epickou dispozicí, někdy prezentované jako výňatek z většího díla (*Horymír*, *Jan Tista*). H. se pokoušel také o nový přístup k poezii vlastenecké (*Rozkoše moje*, *Lumír*) a otiskl jednu romantickou povídku; jako publicista informoval německé publikum o novinkách české literatury.

**PŘÍSPĚVKY** in: Čes. včela (1843–44); Květy (od 1842); Ost und West (od 1844). ■ **REDIGOVAL**: *Řemeslnické noviny* – *Handwerkerzeitung* (1848–49).

■ **LITERATURA**: ● nekrology: an., *Noviny Lípy slovanské* 25. 2. 1849; an., *Pražský večerní list* 25. 2. 1849; an. (K. Havlíček Borovský), *Nár. noviny* 28. 2. 1849 ●; M. Hýsek in *Ztrhané struny zvuk* (1940, též

ukázky poezie); V. Maršíček in Chlapecké srdce mi zemřelo (1983, též ukázka poezie).

dh

## Humoristické listy

1858–1941

Zábavný ilustrovaný týdeník s humoristickou a satirickou beletristickou složkou, 1861–1906 též s politickým zaměřením.

*Podtitul:* 1858 (roč. 1) Archiv českého rozmaru a vtipu; 1859/60–1860/61 (roč. 2–3) Ilustrovaný archiv rozmaru a vtipu; 1861/62–1862/63 (roč. 4–5) Politicko-satirický týdeník; 1863–1906 (roč. 6–49) Obrázkový politicko-satirický týdeník; 1907–17 (roč. 50–60) Obrázkový týdeník humoristicko-satirický. – *Redaktoři:* 1858 (roč. 1) J. R. Vilímek, do č. 6 s J. Svátkem; 1859/60–1861/62 (roč. 2–4) J. R. Vilímek, č. 40–41, roč. 4 J. Neruda; 1862/63 (roč. 5) 1. pololetí, do č. 26, J. R. Vilímek, 2. pololetí, od č. 27, A. Štrauch; 1863 (roč. 6) A. Štrauch, hlavní spolupracovníci E. Just, K. Tůma; 1865 (roč. 7) č. 1–17 E. Züngel, č. 18–30 V. Svoboda, č. 31–57 K. L. Payer; 1866 (roč. 8) č. 1–49 K. L. Payer, od č. 50 F. Pechánek; 1867–68 (roč. 9–10) F. Pechánek; 1869 (roč. 11) č. 1–4 F. Pechánek, č. 5–51 J. Zidek; 1870 (roč. 12) do č. 33 J. Zidek, od č. 34 M. J. Balák; 1871–74 (roč. 13–16) M. J. Balák; 1875 (roč. 17) do č. 43 M. J. Balák, od č. 44 J. R. Vilímek, od č. 48 i L. Stroupežnický jako spolupořadatel nepolitické části; 1876 (roč. 18) J. R. Vilímek a do č. 17 L. Stroupežnický jako spolupořadatel nepolitické části; 1877–1906 (roč. 19–49) J. R. Vilímek; 1907 (roč. 50) J. Klecanda st.; 1908 (roč. 51) do č. 19 J. Klecanda st.; 1908 od č. 20–1930 (roč. 51–73) J. R. Vilímek ml.; 1931–32, č. 36 (roč. 74–75) F. Skácelík; 1932, č. 37 – 1935, č. 22 (roč. 75–78) O. Schäfer; 1935 od č. 23 – 1938, č. 47 (roč. 78–81) J. R. Vilímek ml.; 1938 od č. 48 – 1941 (roč. 81–84) L. Fialka. Redaktoři hudební přílohy: 1858 (roč. 1) J. L. Zvonař, 1883–86 (roč. 25–28) K. Bendl. – *Majitel:* nakl. J. R. Vilímek, Praha (1858–1906 J. R. Vilímek, 1907–38 J. R. Vilímek ml., 1938–41 J. R. Vilímek, komanditní společnost). – *Vydavatel:* 1858–65 (roč. 1–7) J. R. Vilímek, z toho 1858 (roč. 1) do č. 6 s J. Svátkem; 1866 (roč. 8) do č. 50 K. L. Payer, i jako nakladatel; 1866, č. 51 – 1869 (roč. 8–11) F. Pechánek, z toho 1868 (roč. 10) i jako nakladatel; 1870 (roč. 12) do č. 33 J. Zidek; 1870, č. 34 – 1872 (roč. 12–14) M. J. Balák; 1873–1941 (roč. 15–84) vydavatel totožný s majitelem. – *Periodicita:* 1858 (roč. 1) 10 čísel, vycházejících po 5 týdnech; 1859–1941 (roč. 2–84) týdeník, z toho 1859–63 (roč. 2–5) od podzimu do podzimu, jinak průběžně od ledna do prosince nebo od konce prosince do počátku prosince; 1863 (roč. 6) jen 13 čísel, pak čas. zastaven. 1864 H. I. nevy-

cházele (náhradou vydávány humoristické čas. Bič, Blesk a Rolničky), obnoveny 1. 12. 1864 (roč. 7). 1899 mají omylem vzniklým při požáru tiskárny chybné číslování roč. (od č. 51 v tiráži i na tit. listě roč. 42 místo správného 41); 1941 (roč. 84) jen 31 čísel, poté H. I. úředně zastaveny. – *Přílohy:* 1858 (roč. 1) Hudební příloha, pravidelně u každého čísla; 1875 od č. 45 – 1876 (roč. 17–18) Svět v zrcadle anekdot; 1883–86 (roč. 25–28) Hudební příloha, samostatně 1 × v měsíci; 1888–90 (roč. 30–32) Encyklopedie humoru a vtipu.

Program H. I., vyhlášený v č. 1 1858 (roč. 1) J. R. Vilímkem a J. Svátkem, sliboval uvádění deklamovánek, povídek, humoresek, besedních čtení, epigramů, anekdot, satirických dopisů, obrázkových hádanek a vtipných rozborů časových otázek. Po půl roce došlo mezi zakladateli k roztržce, v čele listu zůstal J. R. Vilímek a udával směr až do 1906. Po dobu, kdy byl za politické vtipy uveřejněn v H. I. vězněn, odpovídal za redakci J. Neruda (1862, č. 40–41) a E. Züngel (1865, č. 1–17). Hudební příloha obsahovala 1858 texty písní s notovým záznamem, 1883–86 byla pestřejší, přinášela i drobné skladby instrumentálního rázu.

První tři ročníky se vyznačovaly nápaditým, literárně hodnotným rozmarným čtením, na němž se podíleli mladí autoři z generace májovců i literáti starší. Hojně byly zastoupeny žánry určené k veřejnému provozování. Humornou písňovou lyriku vlasteneckou, milostnou a pižáckou publikovali F. Brzobohatý (pseud. Kyselka), M. Čacká, V. Hálek, A. Heyduk, B. Jablonský, J. V. Jelínek (pseud. J. V. Vrchlický), J. Kolář, J. D. Panýrek (pseud. Hanuš Zlíveček), K. Tůma, deklamovánkyně V. M. V. Bělohrobský, J. Burgerstein, V. A. Crha, F. Doucha, F. K. Drahoňovský, E. Just, B. M. Kulda, E. Valečka (pseud. E. V. Merklínský), K. M. (Drahotín) Villani, drobné frašky, parodie a komické výstupy A. Gallat, J. Neruda a básně příležitostné J. V. Jahn. Intelektuálnější humor představovaly žerty vytvořené na lexikálním základě: komická srovnání češtiny a němčiny (K. Vinařický: Zvukoměr jazyka německého v českém pravopisu), parodie překladů, výkladové slovníčky na základě falešné etymologie (Obrovský všennárodní slovník pramatický, Malý naučný slovníček v abecedním nepořádku). Tisky se i lexikální zajímavosti folklórního rázu (Čert v příslovích a pořekadlech českých, Slovník kořalečnickův). Časté byly příspěvky ve formě vtipných dopisů a dialogů. Z těchto dvou žánrů se vyvinuly cykly, které se v H. I. po řadu let obměňovaly. Byly uváděny anonymně nebo

pod pseudonymem a nejednou se na nich vystřídalo postupně několik autorů: Listy z Vídně do Plešovce na Hané (F. Brzobohatý pod pseud. A. Jaborská, 1861–64, 1867, 1869–70), Listy z Brna do Plešovce na Hané (an., 1868), Z Plešovce do Chrbova (I. Pók, 1907); Rozmluvy filipojakubské (an., 1858–61) a navazující Diškursy vírtláře s preclikářem (an., 1866–70, 1879–91, 1907–08); Přednášky na univerzitě tunkabonské (an. A. Waldau, 1859–62, 1866, později F. Tůma). Manifestem H. I. (č. 43 z 27. 7. 1861) byla vyhlášena orientace na humor politický, jenž se výrazně uplatňoval zvláště v 60. a 80. letech a v 90. letech dozníval v pokleslé podobě. Užitekčeskému časovému humoru sloužilo několik ustálených rubrik: *Gránáty* – soubor anekdot, epigramů, veršovanék miniaturních rozměrů na téma rakouských vnitřních i zahraničních záležitostí (1861–94; od 1863 byl pořadatelem rubr. G. Bambas), *Telegramy H. I.* (od 1863) – vtipná forma kritiky institucí a komentování časových otázek, *Šlehy z kraje do kraje* (1871) – drobné vtipy, satiricky postihující poměry venkovských obcí. Beletristickým zpracováním prostonárodních rozprávek o politice přispíval K. Tůma (Politika u džbánu, 1867–68, 1870–72, 1886–88). Každý ročník přinášel politické popěvky na notu známých národních písní (an. B. Peška, rada pražského magistrátu; K. Tůma pod pseud. Tóma ze Štípného, Štípný). Obor vlastenecké publicistiky byl zastoupen životopisnými medailóny zasloužilých mužů a žen tehdejší doby (1872–91), jejichž autorem byl převážně J. Neruda (1873–74, 1877–91; portréty k nim na titulní stranu kreslil J. Vilímek). V části nepolitické nabyla vrchu humoreska. K častým přispěvatelům H. I. za éry J. R. Vilímka st. kromě jmenovaných patřili: F. Drha (pseud. Dr. Puškvorec), J. L. Hrdina, J. Hubáček (1874–85 i pod pseud. Emanuel Pyšišvor), J. Janoušek, O. Klazar, F. Kletečka (pseud. Cletus, Franciklet, Klepota, šifra -tečka aj.), S. A. Košťál, K. L. Kukla, J. R. Novotný, F. Oliva, J. B. Pichl, A. Pikhart (pseud. Dědeček, Protiva), J. V. Pokorný (pseud. Pikulík), F. S. Procházka (pseud. Vendelín Kocourek), K. V. Rais (pseud. Prokop Bodlák), L. Stroupežnický, F. Šimon (pseud. Šimon Lomnický), K. Šípek, K. Štěpánek (pseud. Ilja Muromec), J. Šváb Malostranský, F. Tomek (pseud. Isidor Kuliferda, K. E. Mot, Záměstský), V. V. Trnobranský, A. V. Truhelka, F. Vysloužil, E. Züngel. Hojně

přispíval E. Just (roč. 2–6), po roztržce s vydavatelem spolupráci neobnovil. Řidčeji se objevila jména: V. Č. Bendl, V. Beneš Šumavský, J. Burgerstein, F. Doucha, J. A. Gabriel, B. M. Kulda, A. Melišová (pseud. Bába ze Sezemice, Meli). V 19. století H. I. ilustrovali E. S. Friedberg-Mírohorský (1858–61), F. Kolár, K. Krejčík (od 1874). Tiskla se díla českých autorů s výjimkou 1874–76, kdy byl zaveden oddíl *Nejlepší humoresky cizojazyčné*. V 90. letech došlo k celkovému poklesu úrovně časopisu. V beletristické části se opakovala stereotypně sezónní témata (masopust, svatba, vojenská služba, dostihy, pouť, školní vysvědčení, letní byt, vánoce) v kalendářovém provedení. V rozrůzněné politické i kulturní frontě 90. let H. I. obtížně hledaly své zaměření. Za majetnictví J. R. Vilímka ml. (od 1907, roč. 50) přestaly pěstovat politický humor a postupem doby se vyhýbaly časovým otázkám vůbec. Starší humoristickou tradici udržoval mj. administrátor listu F. L. Andrlík, autor veršovanék uveřejňovaných od 1907 pod pseud. „Emanuel Pyšišvor (psáno i Pišišvor), přenešťastný světa tvor“. Dočasné osvěžení, projevující se sklonem k humoresce, grotesce a ironii, přinesla výměna spolupracovníků v 10. letech, kdy v H. I. začali častěji publikovat J. Hašek, K. Horký, Z. M. Kuděj, J. Lada (obrazňkové cykly s textem), ojedinelé i F. Langer, J. Mach, K. Mašek, S. K. Neumann (i pod pseud. Apostata, Kozonoh). K pravidelnějším přispěvatelům prózou nebo veršem tehdy patřili P. Dejmek, K. Dewetter (De Wetter), P. Fingal, J. Jahoda, K. Juda (pseud. Jehuda, Kara Ben Jehuda), S. Kovanda, L. Křikava, E. Kučera, B. Ludvík, A. Nečásek, R. Nešvera, G. R. Opočenský (i pod pseud. Gero, Gigi), J. Osten, K. Pelant, B. Prusík (pseud. Jiří Ščerbinský), J. Rudloff (i pod pseud. Smil Flaška), L. Veltruský, K. Vika, M. Votrubová (pseud. Avo Burtov), Q. M. Vyskočil. Mezi veršovanou tvorbou se objevily i kuplety (K. V. Muttich pod pseud. Camill ben Orfano) a šansony (E. Bass, J. Červený, K. Hašler, J. Skružný, publikující verše i pod šifrou Vilsk); 1916 se krátkodobě uvedla rubrika *Pan Artur zpívá při kytáře*. Rozmáznými divadelními vzpomínkami a historkami se představili F. Hlavatý, M. Laudová-Hořicová, J. Lukavský, J. Pulda, J. Šmaha, V. Štech, B. Vrbský, K. Weis, D. a K. Želenští. Hlavním spolupracovníkem listu do 1928 se stal J. Skružný (i pod pseud. Amuseur, Lapier, Matouš Česnek, Surnom aj.), jehož dlouhé

seriály Původní zprávy Venouška Dolejše (1909–13), Původní zprávy Venouše Huňáčka, dříve Dolejše (1915–27), Přehled význačných událostí za r. 1926 obsahovaly vedle zcela konvenčního situačního humoru postaviček Venouška a Stázičky také parodické referáty o tehdejších výstavách a divadelních premiérách. – Humor pěstovaný v H. 1. ve 20. a 30. letech ustrnul v konzervativním indiferentismu, rezignoval na jakékoliv významnější společenské poslání a vzdal se i náročnější obraznosti. 1925 vznikla rubrika *Humor z ciziny*, 1927 sportovní stránka *Fanoušek*, obsah ročníků byl zpestřován příspěvky známých komiků (V. Burian, J. Kohout, F. Mrázek, J. Plachta). Studentské a sportovní náměty uplatnil v humoreskách a verších J. Žák. Velká část tvorby byla v H. 1. i ve 20. a 30. letech anonymní, mezi autory se nejčastěji objevovala jména A. T. Averčenko, V. Deyl (pseud. Lev Vladyka), J. Mácha, R. Nešvera, V. Neubauer, J. Pakosta, R. Šalek, L. Veltruský.

LITERATURA: J. R. Vilímek in *Ze zašlých dob* (1908); F. Střejček in *Humorem k zdraví a síle národa* (1936); F. Skácelík, K. Sezima: *Humoristika u Vilímků*, sb. J. R. Vilímek (1937).

is

### Josef Hurdálek

\* 1. 7. 1885 *Horní Radechová* u Červeného Kostelce

† 21. 9. 1944 *Červený Kostelec*

Autor próz z vesnického prostředí, sběratel lidových pověstí, regionální pracovník a publicista.

Narodil se v rolnické rodině s dlouholetou písmáckou tradicí. Od 1897 studoval na gymnáziu v Náchodě (mat. 1904), pak působil jako učitel na různých obecných školách na Náchodsku. 1910–19 učil na obecné škole v Rokytínku u Hronova, odkud odešel (1919) na obecnou a měšťan. školu do Červ. Kostelce; 1931 byl ze zdravotních důvodů (TBC) penzionován. Po řadu let byl městským kronikářem (1922–44) a organizátorem kulturně osvětové činnosti v Červ. Kostelci (1939 založil městské muzeum, jehož správcem byl až do své smrti, 1942 instaloval tzv. Světničku Boženy Němcové v domě, kde 1837–38 žila). Na Náchodsku sbíral lidové

pověsti a shromáždil značné množství historických a folkloristických poznatků, o nichž psal v regionálním časopise *Od kladského pomezí*. Pohřben byl v Červ. Kostelci.

H. prozaická tvorba je tematicky spjata s okolím Červeného Kostelce u Náchoda. V prózách se silně moralistní a výchovnou tendencí zobrazil H. život sedláků a tkalců zdejšího kraje v 1. pol. 19. stol. (*Dvojí svatba*, *Pavel Hoňka*). Jejich nejcennější složkou je národopisně přesná kresba lidových zvyků a obyčejů a důvěrná znalost místních životních realit. Uměleckými kvalitami nepřesahují tyto prózy konvenci popisných a kronikářsky koncipovaných žánrových „obrázků ze života“. H. nejznámější povídka *Libánky paní Barunky*, líčící životní osudy B. Němcové v Červeném Kostelci, zůstala beletrizovaným popisem dílčích životopisných faktů bez hlubšího a náročnějšího zobrazení spisovatelčina životního údělu. V rámci své regionální činnosti H. převyprávěl lidové pověsti a psal vlastivědné průvodce.

PŘÍSPĚVKY in: *Od kladského pomezí* (Nové Město n. Metují, 1923–39); *Sborník 15. Jiráskova Hronova* (1945). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: *Turov* (pověsti, b. d., 1924, s P. Raichlem, rozšíř. vyd. 1935 pouze J. H.); *Pavel Hoňka* (P 1940); *Dvojí svatba* (PP 1941); *Libánky paní Barunky* (P 1944). – *Ostatní práce*: *Letovisko Červený Kostelec*, střed kraje Mistra Aloise Jiráska (1933, rozšíř. vyd. 1940); *Z kraje Mistra Aloise Jiráska* (textový doprovod ke kresbám J. Křečka, 1935); *Otevření vlastivědného muzea v Červeném Kostelci ve dnech 28. a 29. 5. 1939* (1939); *Světnička Boženy Němcové v Červeném Kostelci* (1942). ■ SCÉNICKY. *Hra: Paní Barunka* (1942). ■ REDIGOVAL *časopis: Od kladského pomezí* (1931–39); *sborníky: Sokolskému sletu Jiráskovy župy Podkrkonošské* (1925), *Památník k otevření Žižkova sboru náboženské obce církve československé v Červeném Kostelci* (1927), *Šedesát let Sboru dobrovolných hasičů v Červeném Kostelci* (1933). ■

LITERATURA: Č. (V. Červinka): ref. *Dvojí svatba* a *Pavel Hoňka*, *Zvon* 41, 1940/41; vn.: *Spisovatel Červenokostelecká*, *Pochodeň* 1. 8. 1985.

jm

### Bob Hurikán

\* 21. 4. 1907 *Praha*

† 2. 6. 1965 *Benešov* u Prahy

Autor dobrodružných románů pro dospělé i mládež, novinář, propagátor trampského hnutí.



Vl. jm. Josef Peterka. – Pocházel z proletářské rodiny. Po vyučení nástrojařem pracoval v různých pražských závodech. Od 1916 byl organizovaným skautem. Ve 20. letech byl jedním z prvních propagátorů trampingu v Čechách, pomáhal zakládat trampské osady v Posázaví a na Berounsku. Byl čelným funkcionářem Unie tramských osad a čestným členem mnoha z nich; jako tramp procestoval řadu evropských zemí. V té době také začal přispívat do nejrozličnějších časopisů, v nichž uveřejňoval jednak články a reportáže s tramskou tematikou, jednak dobrodružné povídky a romány. Na přelomu 20. a 30. let přestal B. H. pracovat jako nástrojař a cele se věnoval novinářské a spisovatelské činnosti. Působil jako redaktor a reportér v řadě časopisů a novin (*Tramp*, *Naše osady*, *Ahoj*, *Ahoj na neděli*, *Polední list*, *Nedělní list* aj.). Po 1945 se B. H. opět vrátil ke své původní profesi.

Dobrodružné romány B. H., rutinovaně napsané a nevybočující z konvencí žánru, zdůrazňují především napínavý děj. Situovány jsou zejména do dvou oblastí: jednak na americký Divoký západ s kovboji a tradičními westernovými rekvizitami (*Pobožný střelec*, *Jezdci z Arizóny*, *Toronto*), jednak do české přírody, v níž prožívají chlapi (skauti nebo trampové) různá dobrodružství. Romány této druhé skupiny (*Stopař Gassidy*, *Zálesák od Zlaté řeky*, *Hoši divočiny*), jež jsou určeny především mládeži, obsahují výrazné didaktické prvky: hrdinové se učí stopovat, házet lasem apod., přičemž autor neustále propaguje tramské zásady života v přírodě. – Jako novinář napsal H. značné množství článků, úvah a fejetonů s tramskou tematikou, v nichž se pokoušel zachytit dějiny tramského hnutí v Čechách a analyzovat je jako sociální jev; do denních listů psal i reportáže z nejrozličnějších oblastí společenského života.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Bob, Bob Hur, Bob Peters; bh, BH. ■ PŘÍSPĚVKY in: *Ahoj* (čas. Unie tramských osad, od 1932); *Ahoj na neděli* (od 1933); *Letem světem* (od 1940); *Naše osady* (1929–31); *Nedělní list*; *Polední list*; *Polnice volá*; *Šíp* (od 1933); *Tramp* (od 1929); sb. *Tramská faširka* (b. d.). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: *Tramské zkazky* (historky z dějin trampingu, 1933); *Tajemství umírajícího* (P 1935, pseud. Bob Peters); *Kouzlo hašíše* (P 1936, pseud. Bob Peters); *Jezdci z Arizóny* (P 1936, pseud. Bob Peters); *Toronto* (P 1937, pseud. Bob Peters); *Pobožný střelec* (P 1937, pseud. Bob Peters); *Děs Wyomingu* (P 1939, pseud. Bob Peters); *Zálesák od Zlaté řeky* (P pro ml., 1939);

*Stopař Gassidy* (P pro ml., 1941); *Hoši divočiny* (P pro ml., 1941); *Trampem do Orientu* (cestopis, b. d.); *Třetí záloha* (P b. d., pseud. Bob Peters). – *Ostatní práce*: *Stopování* (příručka, 1936); *Dějiny trampingu* (1940). ■

LITERATURA: -drb. (J. Borecký): ref. *Zálesák od Zlaté řeky*, *Zvon* 40, 1939/40; an.: *Pražský kováč* spisovatelem, *Nástup červenobilých* 28. 10. 1939; J. Vlach in B. H.: *Dějiny trampingu* (1940); J. Biskup in *Literatura pro mládež na Příbramsku* (1947); Z. Mácha in *Jezdci z Arizóny* (upr. K. Sehnoutka, P. M. Agentura Expres, b. d.).

jm

## Jan Hus

\* asi 1371 *Husinec* u Prachatic  
† 6. 7. 1415 *Kostnice* (Německo)

Profesor a rektor pražské univerzity, kazatel v Betlémské kapli; ve své činnosti univerzitní a kazatelské usiloval aktuálním výkladem mravních příkazů Pisma o nápravu církve a společnosti, čímž vytvářel základ revoluční ideologie. Autor latinských a českých traktátů, polemik, listů a duchovních písní; hlavní představitel české reformace.

První vzdělání si osvojil pravděpodobně na škole v Prachaticích, 1390 přišel do Prahy na univerzitu, v prvních letech studii hmotně podporován svým krajanem Křišťanem z Prachatic; 1393 dosáhl titulu bakaláře, 1396 mistra svobodných umění, 1398 se stal profesorem na artistické fakultě, současně studoval teologii (bakalář kolem 1396) a byl asi 1401 vysvěcen na kněze. T. r. byl zvolen děkanem artistické fakulty. Její čeští mistři stejně jako H. sám, připraveni domácí milíčovskou reformní tradicí, byli v té době obdivně zaujati četbou spisů oxfordského filozofa a teologa J. Viklefa († 1384) pro jejich kritické zaměření ke stavu současné církve, jíž byl vytýkán rozchod s prvotní církví apoštolskou, a tím i rozpor s Pismem. Přijetí Viklefova učení ze strany českých mistrů vedlo však ke sporům s mistry německými, kteří se přidržovali Říma a oficiálního církevního učení i praxe. H. zaujetí pro reformu církve, postupně přerůstající v kritiku celého společenského řádu, nezůstalo omezeno pouze na univerzitní činnost, ale promítlo se záhy též do působení na širší veřejnost, když se stal 1402 kazatelem v Betlémské kapli, založené 1391 pro lidová kázání v českém jazyce. Arcibiskup Zbyněk Zajíc z Hazmburka, tehdy ještě nakloněný reformě,

pokud se omezovala na výzvy k nápravě, svěřil dokonce H. kázání na kněžských shromážděních (synodách, 1404, 1405, 1407). K roztržce s ním došlo až 1408, kdy se česká strana univerzitních mistrů, vedená již H., postavila proti arcibiskupovi a německým mistrům za návrh pařížské univerzity odstranit tehdejší dvojpapežství svoláním koncilu. Postupovala tak ve shodě s králem, který si potřebný souhlas pražského vysokého učení zajistil vydáním Kutnohorského dekretu (leden 1409). Jím čeští mistři získávali na univerzitě hlasovací převahu a tak i rozhodující postavení; když pak němečtí mistři na protest opustili Prahu, byl H. v říjnu 1409 zvolen rektorem. Arcibiskup ve snaze zamezit šíření reformních myšlenek, zejména z kazatelů mezi lid, vymohl si mezitím vydání papežské buly namířené proti Viklefovu učení a proti kázání mimo farní a klášterní kostely, kterou dal vyhlásit hned po ukončení H. rektorátu v červnu 1410. Když H. vystoupil proti pálení Viklefových knih na arcibiskupův příkaz a postavil se na odpor provádění buly, protože v ní právem spatřoval prostředek k omezování univerzitních svobod a k znemožnění vlastních kázání, byl stížen klatbou. Zároveň se musel bránit útokům domácích odpůrců. Chráněn královským dvorem, kde měl vlivné přímluvce, odvážil se H. nevyhovět předvolání do Říma a za pomoci svého právního zástupce Jana z Jesenic oddalovat proces před kurií. O podporu dvora se však připravil již 1412 zásadně odmítavým postojem k odpustkové bule nového papeže Jana XXIII. Z výnosu prodeje odpustků měla být financována papežská válka proti neapolskému králi, ale z povolení prodeje měl mít prospěch i český královský dvůr; hladký průběh prodeje nabyl politického významu. Proto byly dvorem krvavě potlačeny pražské protiodpustkové bouře a církvi již nic nebránilo uvalit na H. další ztrestané tresty. Jeho odpovědí bylo v říjnu 1412 veřejné písemné odvolání ke Kristu jako nejpravedlivějšímu soudci, ale vzhledem k vyhlášení interdiktů nad Prahou se uchýlil ještě t. r. na venkov pod ochranu svých šlechtických příznivců, nejprve na Kozi hrádek (u pozdějšího Tábora), pak na hrad Krakovec (u Rakovníka). Za tohoto pobytu ve vyhnanství, zcela vyvázán ze svých univerzitních povinností, mohl se H. soustředit na kazatelské šíření reformních myšlenek mezi poddanským lidem i k vytvoření řady svých nejpůsobivějších spisů. Po svolání koncilu do jihoněmecké Kostnice se H. v říjnu

1414 uvolil dostavit se před koncil v naději, že mu bude dopřáno veřejného slyšení, při němž by mohl obhájit hlásanou naléhavost církevní reformy. Se svolením protektora koncilu krále Zikmunda byl však v Kostnici již v listopadu 1414 uvězněn a pak postaven před soud koncilu. Když odmítl odvolat inkriminované články svého učení, byl odsouzen k smrti pro kacířství a upálen. Průběh H. kostnického pobytu a procesu před koncilem zaznamenal jeho žák a jeden z průvodců Petr z Mladoňovic.

Celé H. literární dílo vznikalo v souvislosti s univerzitním a kazatelským působením a jako výraz jeho silící účasti ve veřejném dění. První díla vycházejí z H. učitelské činnosti na univerzitě. Jsou to latinské výklady kanonických epistol (*Super canonicas*, 1404–05), žalmů (*Enarratio psalmorum*, 1405–07) a obšírný výklad Čtyř knih sentencí Petra Lombarda († 1164), ve středověku hojně užívané sbírky výroků autorit k teologickým a filologickým otázkám (*Super quattuor Sententiarum*, 1407–09). Z H. univerzitní činnosti vyplynuly i četné promoční a jiné promluvy, jako rektorské kázání k výročí smrti zakladatele univerzity Karla IV. (1409) a hlavně sborník projevů ze slavnostní disputace na libovolně zvolená témata, tzv. *Quodlibet* (1411), kritický k církvi a papežství, na němž se H. autoricky i pořadatelsky významnou měrou podílel. Univerzitních sporů o Viklefa účastnil se H. několika obranami jeho učení, ale i traktátem *De corpore Christi* (O Kristově těle, 1406), který je dokladem jeho nezávislého postoje k některým Viklefovým věroučným názorům. Četbou Viklefových spisů byl H. především přiveden ke studiu a výkladu Písma ve směru aktuálně zacíleného zdůrazňování obecné závaznosti jeho mravních příkazů – božího zákona – v křesťanském životě. Z toho výkladu vycházel H. i jako reformní kazatel nejen na synodách duchovenstva, ale zejména v Betlémské kapli. Svých synodních kázání použil ve spisu *De arguendo clero* (O potřebě kárat kněžstvo, asi 1408); jeho latinské přípravy k českým kázáním se dochovaly v souborech známých pod tituly *Collecta* (Sbírka, 1405), *Dicta de tempore a De tempore* (Nedělní kázání, 1407–08 a 1408–09), *Sermones de sanctis* (Kázání o světcích, před 1409), *Quadragesimale* (Postní kázání, 1410), *Sermones in Bethlehem* (Betlémská kázání, 1410–11) a *Postilla adumbrata* (Nastíněná postila, 1411–12). S kazatelským působením souvisí i jeho spis *Passio Domini nostri Iesu Cristi* (Umučení Pána

našeho Ježíše Krista, 1407), shrnující údaje všech čtyř evangelií. Kázání v Betlémské kapli, jimiž usiloval probouzet zájem posluchačstva o reformní hnutí a vést je k účasti na něm, doplňoval H. za stejným účelem pozorností k lidovému chrámovému zpěvu ve snaze proměnit jej v pravidelný doprovod bohoslužby a sám skládal nové a upravoval starší duchovní písně. Na prvním místě právě betlémským posluchačům určoval H. i své české spisy. Pocházejí převážně z doby po 1411 a spolu se soudobými spisy latinskými reprezentují údobí, v němž vyvrcholila H. dosavadní literární aktivita. Tehdy (1412) vznikly jeho výklady Vyznání víry, Desatera a Otčenáše (*Výklad velký, Výklad menší, Výklad krátký*), dvojí *Zrcadlo hříšníka* (tzv. větší a menší), *Provázek třípramenný* (o křesťanských ctnostech víře, lásce a naději), ve vyhnanství pak spis *O poznání cesty pravé k spasení*, zv. též *Dcerka* (po 1412), věnovaný ženám, *Knížky o svatokupectví* (1413), H. nejpodnětnější české dílo, systematicky a s rozhodností kritizující římskou církev pro její fiskalismus a bezohledné hromadění majetku a moci, čtenářská *Postila* (*Vyloženie sv. čtení nedělních*, 1413), zdařilý epilog H. dlouholeté kazatelské praxe, jeho nejpopulárnější dílo a vzor pozdějších českých reformních postil, dále soudobá *Postila sváteční* (obojí literárně zpracovaná starší kázání) a konečně (1414) traktáty *Jádro učení křesťanského* a *Knížky proti knězi kuchmistrovi*. Současně H. latinské spisy dokumentují především intenzitu jeho zápasu těchto let, jako *Quaestio de indulgentiis* (Rozprava o odpustcích) a *Contra bullam papae* (Proti papežské bule, obojí 1412), ostře vystupující proti prodeji odpustků, polemické projevy *Contra occultum adversarium* (Proti anonymnímu protivníku), *Contra praedicatorum Plznensem* (Proti plzeňskému kazateli, obojí 1411), *Contra Stephanum Palecz* (Proti Štěpánu Pálčovi, před 1413), *Contra Stanislaum de Znoyma* (Proti Stanislavu ze Znojma) a *Contra octo doctores* (Proti osmi doktorům, obojí 1414), traktát *De sex erroribus* s rozšířenou českou verzí *O šesti bludích* (1413) a zejména jeho dílo teologicky nejzávažnější, *De ecclesia* (O církvi, 1413), přinášející – v navázání na stejnojmenný traktát Vikleřův – učení o pravé církvi, která není totožná s papežskou institucí, ale je společenstvím věřících s Kristem v čele, žijících podle božího zákona a předurčených k spasení, společenstvím, z něhož se vylučují všichni včetně papeže, pokud tento zá-

kon přestupují. Poslední etapa H. literární činnosti je spjata s jeho odchodem na koncil a pobýtem v Kostnici. Pro své očekávané vystoupení připravil H. kázání *Sermo de pace* (Řeč o míru) a spis *De sufficientia legis Christi* (O postačitelosti Kristova zákona), po příchodu do Kostnice sepsal rozpravu *De sanguine Christi sub specie vini* (O Kristově krvi pod způsobou vína), kterou schválil přijímání podobojí (zavedené zatím v Praze Jakoubkem ze Stříbra) a ve vězení vytvořil pro své příznivce řadu drobných latinských traktátů nábožensky vzdělávacího obsahu. Věrný obraz závěru H. zápasu poskytují jeho kostnické listy, zvláště ty, které vyslovují osobní poslání jednotlivcům, skupině jeho průvodců a ochránců, obci přátel doma i celému národu. H. spisy a listy byly už za jeho života i později pečlivě uchovávány, shromažďovány a hojně opisovány, některé už v 16. století také tištěny, takže jeho dílo zůstalo uspokojivě dochováno, i když nemalý počet jeho doložených prací zůstává nezvěstný. Na druhé straně byla H. přičítána také díla, latinská i česká, jejichž autorství není jisté. Patří mezi ně rovněž pojednání *De orthographia Bohemica* (O českém pravopise), většinou pokládán za H. autentický spis. – Svým dílem i osobním příkladem dosáhl H. výjimečné autority ve všech vrstvách národa. Díky této autoritě se jeho učení stalo ideologickým základem revolučního hnutí spojeného s jeho jménem. Stalo se též východiskem české reformace, za jejíhož hlavního reprezentanta byl H. vždy právem uznáván. Především pro svůj ideologický význam bylo a je H. dílo po zásluze studováno a hodnoceno. Kromě oblasti ideologické má však vzhledem k H. českým spisům, listům a písním význam i v oblasti literární. Stejně jako spisy latinské náleží i české projevy převážně k odborné a naukové próze, ale ve srovnání se starší českou prózou tohoto druhu (Štítný) je v nich patrná H. kazatelská zkušenost a umění formulovat šířené nové myšlenky nejen přesně, ale se zřetelem k žádoucí odezvě též srozumitelně a názorně, za použití prostředků mluveného jazyka i za pomoci osvědčených řečnických postupů. Tím H. přispěl k vývoji české naukové prózy ve směru její účinnosti, schopnosti čtenáře zaujmout i získat pro hlášené myšlenky. Připravil zároveň naukovou prózu v jejím novém typu na úkoly, které ji vzápětí čekaly. Ve svých listech, kostnických i dřívějších, neomezených jen na sdělení či žádost, vytvořil H. nový literární druh, rovněž

zaměřený k působení na příjemce, nejednou i formou miniaturního traktátu s funkcí otevřeného listu. Podobně jeho písně, které se rychle šířily, stávaly se záhy impulsem dalšího rozvoje duchovní písněvé tvorby, charakteristického pro celé údobí české reformace.

EDICE: Provázek třípramenný (1545); Postilla svatě paměti M. J. Husi (Norimberk 1563); Iohannis H... Historia et monumenta (Norimberk 1558, ed. M. Flacius Illyricus; s tit. Historia et monumenta Iohannis H., Frankfurt 1715); Dcerka (1825, ed. V. Hanka); M. J. Husi Ortografie česká (1857, ed. A. V. Šembera, s překl. do češtiny); M. Io. H. Expositio decalogi (1903, ed. V. Flajšhans); M. Io. H. De corpore Christi (1903, ed. V. Flajšhans); M. Io. H. De sanguine Christi (1903, ed. V. Flajšhans); M. Io. H. Super IV Sententiarum (1904, ed. V. Flajšhans, M. Komínková); O svatokupectví (1907, ed. V. Novotný); Z. Nejedlý in Dějiny husitského zpěvu (1913, nově 1955, 1956, kniha 3, 6; písně); J. Sedlák in Studie a texty k náboženským dějinám českým 1–3 (1914–23, drobnější práce); M. Io. H. Sermones de sanctis (b. d., 1915, ed. V. Flajšhans); M. J. Husi Korepondence a dokumenty (1920, ed. V. Novotný); O poznání cesty pravé k spasení čili Dcerka (1927, ed. A. Císařová-Kolářová); Knížky proti knězi kuchmistrovi 1414 (1935, ed. F. Páta); M. Io. H. Sermones in capella Bethlehem, Věstník KČSN 1938–42, 1945 (ed. V. Flajšhans); Dcerka. O poznání pravé cesty k spasení (1946, ed. F. Žilka, s text. úpravami); M. Iohannis H. Quodlibet (1948, ed. B. Ryba); Listy dvou Janů (1949, ed. A. Císařová-Kolářová, J. Daňhelka, výběr z čes. listů); Betlémské texty (1951, ed. B. Ryba, texty objevené na stěnách Betlémské kaple); Husitské písně (1952, ed. J. Daňhelka); Česká kázání sváteční (1952, ed. F. Šimek); Postilla (1952, ed. J. B. Jeschke, úvod F. M. Bartoš); H. a Jeroným v Kostnici (1953, ed. M. Nedvěďová, čes. listy); Knížky o svatokupectví (1954, ed. A. Gregor); M. Iohannis H. Tractatus de ecclesia (Boulder 1956, ed. S. H. Thomson; 1958 s čes. úvodem editora); Iohannes H... Positiones, Recommendationes, Sermones (1958, ed. A. Schmidtová; univerzitní promluvy); M. J. H., Sermo de pace. Řeč o míru (1963, ed. a překl. F. M. Dobiáš, A. Molnár). – *Souborná vydání*: M. J. Husi Sebrané spisy české (1865–68, 3 sv., ed. K. J. Erben); Vybrané spisy M. J. Husa (Jilemnice 1901–02, 3 sv., usp. a ed. F. Žilka); Magistri Iohannis H. Opera omnia (nakl. Academia, od 1959). – *Překlady do češtiny* (novočeské úpravy): Postilla (1900, ed. V. Flajšhans); M. J. Husi veškeré listy 1–3 (1915–16, ed. a překl. z lat. V. Flajšhans); Betlémské poselství (1947, překl. A. Císařová-Kolářová; vybraná kázání); M. J. H. jako univerzitní rektor a profesor (1948, překl. E. Stein, výběr z univerzitních projevů); Sto listů M. J. Husi (1949, ed. a překl. z lat. B. Ryba); J. H.: O církvi (1965, překl. F. M. Dobiáš, A. Molnár, úvod J. Hrabák); J. H.:

O postačitelnosti Kristova zákona (1965, překl. F. M. Dobiáš, A. Molnár); – (*souborné vydání*): M. J. Husi Sebrané spisy (b. d., 1904–08, 6 sv., ed. novočesky V. Flajšhans, překl. z lat. M. Svoboda); – (*ukázky*): Výbor z české literatury doby husitské I (1963); Slovem obnovená. Čtení o reformaci (1977). ■

BIBLIOGRAFIE: F. M. Bartoš, P. Spunar: Soupis pramenů k literární činnosti M. J. H. a M. Jeronýma Pražského (1965, soupis díla, rkp., edic a literatury); P. Spunar: Repertorium auctorum Bohemorum provecum idearum post Universitatem Pragensem conditam illustrans (Vratislav–Varšava–Kra-kov–Gdaňsk–Lodž 1985, novější edice a literatura); Knihopis č. 3 254–3 266 (staré tisky). ■ LITERATURA: L. Köhler: Johannes Huss und seine Zeit (Lipsko 1846); K. Höfler: Magister Johannes H. und der Abzug der deutschen Professoren und Studenten aus Prag 1409 (1864); A. Lenz: Učení M. J. Husi (1875); E. Denis: Huss et la guerre des Hussites (Paříž 1878); B. V. Košut: Co učil a co věřil M. J. H. (1890, s čes. překl. kostnických projevů); V. Flajšhans: M. J. řečený H. z Husince (b. d., asi 1901); Z. Nejedlý in Dějiny husitského zpěvu (1913, nově Dějiny... 3, Jan Hus, 1955); sb. M. J. H. v životě a památkách českého lidu (1915, red. A. Žalud; autoři studií: J. Hanuš, J. Holeček, K. Krofta, F. X. Šalda, V. V. Štech); J. Sedlák: J. H. (1915); V. Novotný, V. Kybal: M. J. H. Život a učení 1–5 (1919–31); Z. Nejedlý: H. a naše doba (1920, nově 1946, 1952); K. Krofta: M. J. H., jeho život a význam (b. d., asi 1920); F. M. Bartoš: M. J. H. jako rektor Karlovy univerzity (1936) + Ohlas H. díla ve světě (1940) + Co víme o H. nového (1946); M. Machovec: H. učení a význam v tradici českého národa (1953); P. de Vooght: L'hérésie de Jean H. (Lovaň 1960); J. Macek: J. H. (1961; s ukázkami z díla); M. Spinka: John H. at the Council of Constance (New York–Londýn 1965) + John Hus' Concept of the Church (Princeton 1966); H. Schmidt: H. und Hussitismus in der tschechischen Literatur des 19. u. 20. Jahrhunderts (Mnichov 1969); R. Friedenthal: Ketzer und Rebell. J. H. und das Jahrhundert der Revolutionskriege (Mnichov 1972); J. Macek: Jean H. et son époque (Paříž 1973); F. Seibt: J. H. Das Konstanzer Gericht im Urteil der Geschichte (Mnichov 1976); A. Molnár: Jean H., témoin de la vérité (Paříž–Lausanne 1978); G. Wehr: J. H., Ketzer und Reformator (Gütersloh 1979). ■ K. Novák: Příspěvky ku bližšímu seznání spisů H. a jeho života, Sborník historický 1886 + O spisovatelské činnosti M. J. Husi, LF 1889; V. Flajšhans: Příspěvky k poznání literární činnosti H., ČČM 1898 + H. kázání o Karlu IV., ČČM 1906 + H. Knížky o svatokupectví, Sborník filologický 1910; F. M. Bartoš: Nové H. postily, ČČM 1915 + Studie k H. a jeho době, ČČM 1915; J. Vodehnal: K pramenům a složení H. českého Výkladu víry, ČČM 1916; V. Flajšhans: M. J. podle vlastních slov, ČČH 1922; F. Ryšánek: H. Devět kusov zlatých, LF 1922; J. Kvačala: Wiklif a H. ako filozofi, Věstník KČSN 1924; F. Ryšánek: Takzvané



Menší zrcadlo člověka hříšného M. J. Husi, sb. J. Máchalovi (1925); V. Flajšhans: H. umění slohové, NŘ 1925 + H. Orthographie, ČČH 1928 + H. tvůrcem spisovné češtiny, Jihočes. sb. historický 1936; F. M. Bartoš: Kněz kuchmistr, Věstník ČAVU 1944 + in Čechy v době H. (1947) + K. H. spisku o českém pravopise, Jihočes. sb. historický 1949 + H., loldardství a devotio moderna v boji o národní bibli, Jihočes. sb. historický 1949; B. Ryba: Nápisné nálezy v kapli Betlémské, LF 1949; F. Ryšánek: O H. větším zrcádku hříšného, Slovesná věda 1951; J. Macek in Husitské revoluční hnutí (1952); F. M. Bartoš: H. a česká bohoslužba, Jihočes. sb. historický 1952; A. Schmidtová: K. H. Provázku třípramennému, LF 1955; R. Kalivoda: O některých otázkách hodnocení H. učení, Filoz. časopis 1955; K. Stejskal: Příspěvek k současným pokusům naší filozofie o nový výklad H. díla, Filoz. časopis 1956; F. M. Bartoš: Nad největším dílem H., Sborník historický 1956 (o díle Super quattuor Sententiarum) + Posledních deset let husovského studia, ČLit 1958; J. Kejř: K rukopisnému zachování H. spisů, LF 1958; A. Schmidtová: K literární činnosti M. J. Husi, LF 1958; P. Spunar: Nový autograf M. J. Husi, LF 1959, 1960; A. Molnár: Pohled do H. literární dílny, LF 1959 + H. kostnický spisek De matrimonio a jeho valdenské zpracování, LF 1959; R. Kalivoda in Husitská ideologie (1961); J. Daňhelka: Dobová aktuálnost a lidovost H. české Postily, sb. Studie o starší české, slovenské a polské literatuře (Praha–Varšava 1963); E. Kamínková: H. Betlémská kázání a jejich dvě recenze, AUC Praha 1963; A. Molnár: H. Enarratio psalmorum, Theolog. příloha Křesťan. revue 1964; F. M. Bartoš: O rok narození H., LF 1965; J. Daňhelka: H. spis O hříchu a jeho dochování, LF 1965; J. Macek: H. humanismus, Dějiny a současnost 1965; A. Molnár: H. et son appel à Jésus Christ, Communio viatorum 1965; B. Ryba: K chronologii H. betlémských kázání, LF 1965; F. Šmahel: (ref.) Symposium Hussianum Pragensis, ČsČH 1965; A. Vidmanová: H. hexametry, LF 1965; J. Nováková: Ještě k H. hexametrům, LF 1965; A. Vidmanová: Kursus u H., LF 1965; A. Molnár: H. místo v evropské reformaci, ČsČH 1966; J. Nechutová: H. a eschatologie, SPFF Brno 1968; A. Vidmanová: K autorství H. Passio Domini nostri Iesu Christi, LF 1968; K. Stejskal: Die Orthographie Hussens und das slavische Kloster in Prag-Emaus, Mediaevalia Bohemica 1970; A. Vidmanová: H. tzv. Postilla de tempore (1408–1409), LF 1971; F. M. Bartoš: O H. spisek Orthographia Bohemica, AUC Praha 1972; A. Vidmanová: H. als Prediger, Communio viatorum 1976; A. Molnár: K pramenům H. Dcerky, LF 1979; F. Šmahel: J. H. a viklefské pojetí universalii, AUC Praha 1981; A. Vidmanová: Ke spisku Orthographia Bohemica, LF 1982; A. Molnár in Na rozhraní věků. Cesty reformace

(1985); F. Seibt in: Hussitenstudien. Personen, Ereignisse, Ideen einer frühen Revolution (Mnichov 1987).

ep

## František Husák

\* 28. 9. 1878 *Nové Dvory* u Roudnice nad Labem

† 30. 10. 1967 *České Budějovice*

Překladatel z ruštiny.

Po maturitě na roudnickém státním gymnáziu (1899) studoval 1900–05 na filoz. fakultě v Praze češtinu a němčinu. 1903–08 učil na reálce v Karlíně (P.-Karlín), 1908–14 na reálce v Čes. Budějovicích. 1914–18 bojoval na frontách první svět. války. Po krátkém působení na reál. gymnáziu v Prešově se vrátil do Čes. Budějovic: 1919–22 zde učil na reálce (1920 jmenován zatímním správcem), 1922–38 působil jako ředitel dívčího reál. gymnázia chudých školských sester (znovu 1946–48), 1938 odešel do důchodu. 1945 byl tlumočnickem ruského jazyka při MNV v Čes. Budějovicích.

Jako překladatel z ruštiny se H. orientoval především na velké autory kritického realismu (Tolstoj) a novoromantismu (Čechov, Garin-Michajlovskij, Korolenko); řadu svých překladů opatřil pro potřeby studující mládeže vysvětlivkovým aparátem.

PSEUDONYM: Julkin-Husák. ■ PŘÍSPĚVKY in: Přehled (od 1908); Výr. zpráva reálky Čes. Budějovice (1910 překl. A. M. Obuchov: Svobodná výchova a disciplína; 1912, 1913 Česká historie v díle J. Vrchlického). ■ KNIŽNĚ. *Překlady*: A. P. Čechov: Jest život krásný! (1905, pseud. Julkin-Husák) + Bez názvu a jiné povídky (1912); V. G. Korolenko: Les šumí... (1909); N. G. Garin-Michajlovskij: Tomovo dětství (1911); L. N. Tolstoj: Živoucí mrtvola (1911) + Kreutzerova sonáta a jiné povídky (1912, s J. Janěčkem) + Posmrtná díla 1–3 (1911–12, s K. Frypěsem, F. Mězlem) + Co jest umění? O Shakespearovi a dramatech (1924, s V. Vendyšem) + Deník L. N. Tolstého. Myšlenky o Bohu a víře (1924, s jinými) + Divadlo (1924, s F. Mězlem) + Zápisky starce Fedora Kuzmiche a jiné povídky (1924, s K. Frypěsem, F. Mězlem); A. A. Verbitskaja: Osvobodila se! (1920); L. A. Čarskaja: Záhady lásky (1920).

bs

## Anna Regina Husová

\* 22. 9. 1857 Chřešřovice u Písku

† 16. 4. 1945 Písek

Autorka beletrie pro mládež, uplatňující zvláště v pohádkách a povídkách výchovné zřetel, osvětová a národopisná pracovnice, publicistka.

Základní školu navštěvovala v rodišti, měšťanskou školu v Písku (1872–75). 1875–79 studovala na českém Ústavu ku vzdělání učitelek v Praze. Jako učitelka začala působit nejprve v Protivíně (1879), po 1885 ve Vodňanech. 1890 přešla jako suplentka na obecnou, pak na měšťanskou dívčí školu v Písku, kde 1912 získala definitivní místo a 1920 se zde stala ředitelkou (důchod 1926). Od počátku působení v Písku byla činná jako kulturní pracovnice ve výchovných a dobročinných spolcích. Patřila k zakladatelkám spolku paní a dívek Světlá (jedenáctka do 1945) i spolku Péče o mládež. Region města přesáhla její drobná práce národopisná. Pro Národopisnou výstavu v Praze 1895 začala sbírat texty a notové záznamy lidových písní z rodného Chřešřovicka (dílo s tit. Sebrané písně lidové zůstalo v rukopise), pro městské muzeum získávala na Písecku a Prácheňsku lidové kroje a publikovala o nich menší folkloristické studie. Zájem o lidové umění a bohatá výchovně osvětová činnost podnítily i její četné cesty po Evropě a do Severní Afriky (z cest si pořizovala záznamy) a vedly k intenzivním přátelským stykům s E. Krásnohorskou, E. M. Šoltézovou a T. Sedláčkovou (druhou ženou historika A. Sedláčka).

První literární práce (pohádky) začala H. otiskovat 1888 v Malém čtenáři. Charakteristickým rysem je v nich spojování přírodních motivů s výchovným, často moralistním záměrem, který se promítá i do jejich poučného či nabádajícího vyznění. Příběhy fabulované podle onomatopoeie květin a rostlin tvoří základ většiny knižně i časopisecky publikovaných pohádek a próz (*V čarovném sadě, Několik povídek o rostlinách, Pohádky z naší chaloupky*). Jejich dějový rámec (založený převážně na podobnosti názvu či tvaru květiny s lidskými osudy) přesahují povídky, v nichž H. rozvíjí motivy domova a vlasteneckého citění (*Příhody ztraceného hochy*), poctivosti a pracovitosti (*Bílý závoj, Cestou práce*) nebo kladných lidských citů (*Paní Věra*), aniž by se uchylovala k uměle roubova-

ným analogiím mezi životem a přírodou. K tomuto okruhu náleží i ojedinělý pokus o historickou povídku (*Druhá Libuše*) z pobělohorského období. Okrajovou složku literární činnosti H. tvoří poezie, kterou na rozdíl od četných příspěvků prozaických (pohádky, povídky, beletristicko-výchovné články) publikovala jen spíše. Svým pojetím tvorby vycházela H. z eticko-didaktických tendencí literatury pro děti 80. a 90. let a zůstala jim poplatná po celou dobu své činnosti. Od počátku však usilovala o samostatný způsob jejich ztvárnění, což se nejvýrazněji projevilo v žánru pohádky. Dva pohádkové příběhy H. byly počátkem 20. let zdramatizovány F. Bouchalem (*Dědouchek Mech*) a J. R. Kadaňským (*Labutí jezero*).

PSEUDONYM, ŠIFRY: Egina; A. R. (Rajská zahrádka), A. R. H. (Beseda učitelská), A. R. H-ová, R. A. H. (Beseda učitelská), R. H. ■ **PRÍSPĚVKY in:** Beseda učitelská (od 1895); Besídka malých; Budečská zahrada (1889); Čes. mládež; Dětské květy; Dětské noviny; sb. Koleda (1894); Květy mládeže (1897); sb. Laciné čtení (Olomouc 1891); Lada (od 1890); Máj (od 1912); Malé noviny pro děti; Malý čtenář (1888–1903); Otavan (Písek, 1908); Přítel mládeže (Hradec Král.); Rajská zahrádka (od 1892); Zlatá stezka (Vodňany, 1933–40). ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie* (vesměs pro ml.): V čarovném sadě 1, 2 (pohádky, 1890); Příhody ztraceného hochy (P b. d., 1890); Bílý závoj (P b. d., 1891); Několik povídek o rostlinách (b. d., 1892); Pestré kvítky (PP b. d., 1893); Drobné povídky (b. d., 1895); Na pobřeží východní Afriky (P pro ml., 1897, podp. R. H.); Z lesních potulek (PP b. d., 1897); Z pohádkové říše (1899); Druhá Libuše (P b. d., 1900); Pod Divčím Kamenem (P b. d., 1900); Květy srdce (PP b. d., 1901); Z lesního zátiší (PP 1904); Pohádky mého otce (b. d., 1903–04); Úsměv mládí. Z prvních prázdnin 1, 2 (PP 1905); Pohádky od Ježíška 1 (b. d., 1907); Mezi vilami a trpaslíky (pohádky, b. d., 1907); Pohádky z naší chaloupky (b. d., 1907, obs. též Pohádky od Ježíška a Mezi vilami a trpaslíky); V pohádkovém reji 1–3 (1910, sv. 1 též samostatně 1908); Cestou práce (P b. d., 1919, pseud. Egina); Paní Věra (P 1934). ■

**LITERATURA:** ● ref. V čarovném sadě: J. Rozva-ha (J. Koněra), Lit. listy 1890, s. 380; Teppe, Posel z Budče 1890 ●; G. Vitalis: ref. Druhá Libuše a Pod Divčím Kamenem, Beseda učitelská 1900, s. 327; an.: A. H., Rajská zahrádka 25, 1915/16, s. 212; an.: nekrolog, Nár. politika 27. 4. 1945.

mhs

## Jindra Hušková-Flajšhansová

\* 12. 2. 1898 Praha

† 7. 9. 1980 Bratislava

Průkopnice české a slovenské rumunistiky; autorka přehledných i monografických statí z dějin rumunské literatury, překladatelka rumunské prózy a dramatiky do češtiny a slovenštiny.

Roz. Jindřiška Flajšhansová, dcera lit. historika Václava F., provdaná za slovenského novináře Karola Huška (1891–1972), šéfredaktora Slovenského denníku (1920–38) a Času (1945–48); podpisovala se též Jindra Hušková. V Praze absolvovala gymnázium (mat. 1916) a klasickou a románskou filologii (1916–19; doktorát 1921 prací Náboženské názvosloví rumunské), 1919–20 studovala na univerzitě v Bukurešti. 1921 se natrvalo přestěhovala do Bratislavy. Zde pracovala jako knihovnice univerzitní knihovny (1921–39), ústř. knihovny Slovenské vysoké školy technické (1939–50) a knihovny filoz. fakulty (1950–52), zároveň působila (od 1922) na Univerzitě Komenského jako lektorka rumunštiny; 1955 byla jmenována docentkou, 1968 mimořádnou profesorkou.

Účast na zakládání české a slovenské rumunistiky určovala rozpětí i povahu autorčiny literární činnosti. Před válkou v ní dominovaly příručky nastiňující – pro našeho čtenáře poprvé – vývoj rumunské literatury podle jednotlivých druhů a ve srovnání s širším evropským kontextem; analogicky s tím i tehdejší překladatelská práce H.-F. tíhla k antologické ukázkovosti. V partiích o rumunské dramatičce uplatňovala H.-F., ve snaze přispět k jejímu zdomácnění na československých jevištích, zároveň s výkladem literárněhistorickým i přístup divadelně-kritický, jak jej paralelně praktikovala ve své divadelní publicistice (v ní pracovala s kritérii utvořenými pod vlivem Kvapilovy inscenační éry na Národním divadle). Po válce převládly v autorčině publikační činnosti lingvistické příspěvky a překlady, a to zejména stěžejních sociálně kritických děl rumunské prózy a dramatiky 19. a 20. století; se Z. Dovalovou založila H.-F. na Slovensku tradici překládání rumunské beletrie.

PSEUDONYM, ŠIFRY: Beta; jé, Jé, J. F., j. h., j. h. f. ■ PŘÍSPĚVKY in: sb. Co číst z literatur románských posledních deseti let (1937); Časopis pro moderní filologii; Čin; sb. Dejiny svetovej literatúry

2 (1963, kap. Rumunská literatúra); Elán; Lid. noviny; Rozprawy Aventina; Sborník filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave; sb. Slováci a Rumuni (1935); Slovenský denník (Bratislava; 1922–36 divad. kritiky); Stan (1929–30); Zvon (od 1919); Ženský svět. ■ KNIŽNĚ. *Práce o literatuře*: Rumunští prozaikové v rámci vývoje jednotlivých literárních škol (1927, s ukázkami); Rumunské písemnictví poválečné (b. d., 1930); Moderní rumunské drama (1934). – *Překlady*: Lukullova třešeň a jiné rumunské novely (výbor, 1926); O. Goga: Mistr Manole (1935, s H. Langovou); (do slovenštiny): Z. Stancu: Som bosý (1949) + Kvety zeme (1962); A. Baranga: Burina (1952); M. Sadoveanu: Výber z poviedok (1953) + V znamení raka (1960); I. L. Caragiale: Stratený list (1954); I. Creanga: Spomienky z detstva (1957); M. Sebastian: Hviezda bez mena (1958). – *Ostatní práce*: Konverzačná príručka rumunčiny (1961, s J. Stacou a V. Helenárem). ■ USPOŘÁDALA A VYDALA: Moderní rumunské básnictví (1929, překlad stejnojmenné stati O. Densianu a překlady ukázek poezie, tyto s J. Zatloukalem). ■

LITERATURA: ● ref. Moderní rumunské básnictví: F. L., Čin 1, 1929/30; P. F. (Fraenkl), RA 5, 1929/30 ●; Hc.: ref. Rumunští prozaikové..., Moderní rumunské básnictví, ČMF 19, 1933; -vka: ref. Moderní rumunské drama, LitN 7, 1934/35, č. 15.

jo

## Jaromíra Hüttlová

\* 11. 11. 1893 Tábor

† 21. 10. 1964 Praha

Autorka dívčích románů, populárně naučných prací a jazykových učebnic, překladatelka z němčiny a francouzštiny.

Roz. Eliášová, dcera spisovatele pro mládež T. E. Tisovského a sestra autora okultních spisů dr. Oldřicha Eliáše (1895–1941 Osvětim). – Po maturitě na Akad. gymnáziu v Praze (1912) studovala na filoz. fakultě pražské německé univerzity latinu a němčinu (doktorát 1917 prací *Untersuchungen zum Leben der Kaiserin Julia Domna*), poté latinu a němčinu na UK. Působila jako středoškolská profesorka na pražských gymnáziích do 1951 (odchod do důchodu). Po druhém sňatku (1936) uveřejňovala některé práce a překlady též pod jm. Rybková (podepisovala se i Rybková-Hüttlová).

Rozsáhlé, ve své době neobyčejně populární dílo H. je příkladem zábavné konzumní četby s výchovným posláním, určené především dospívajícím dívkám a dětem, ale též dospělým

(některé práce H. vyšly v Červené knihovně). Její romány rozvíjejí hlavně milostná témata, někdy v rámci lehce dobrodružného či detektivního děje. Před kýčovitou sentimentalitou, typickou např. pro romány ze studentského prostředí od V. Neubauera, chránila částečně tuto umělecky nenáročnou četbu H. schopnost zachytit atmosféru gymnaziálního světa a podobu i zdravou morálku studentského kolektivu, pro který měla H. i jako pedagožka značné pochopení. Cizojazyčné divčí romány překladatelsky upravovala převáděním děje do českého prostředí a počesťováním jmen.

PSEUDONYMY, ŠIFRA: Anna Štětková, B. Dubňanská, Jarmila Svobodová; Dr. J. H. ■ **PRÍSPĚVKY in:** Nár. politika (1930–38); Úhor (1933, 1939); Zora (1936). ■ **KNÍŽNĚ.** *Beletrie:* Svěhlavička ze zámoří (R pro ml., 1925); Dáša, pražská studentka (R pro ml., 1929); Táňa z naší oktávy (R pro ml., 1930); Jediná noc (R 1930); Jarčina píseň (R pro ml., 1931); Markova děvčata (R pro ml., 1932); Alenčina láska (R pro ml., b. d., 1933); Filmové nebe (R b. d., 1933); Hanka z hor (R pro ml., 1933); Hoši a děvčata (R pro ml., b. d., 1933); Jožka hledá samostatnost (R pro ml., 1933); Maryna Horynová (R pro ml., b. d., 1933); Lída a Pavel, kamarádi z páté obecné (R pro ml., 1933); Grandhotel Lázeňský dům (P b. d., 1934); Jaryna (R pro ml., 1934); Jenda, slavný sportovec, a dívka v červené čapce (R pro ml., 1934); Jirka, děvče bez talentu (R pro ml., 1934); Muž a dvě ženy (R 1934); Muž dvou sester (R 1934); Primáni a primánky (P pro ml., 1934); Rok dovolené (R b. d., 1934); Sestřička Petra Zemana (R pro ml., 1934, pseud. B. Dubňanská); Věrka, hvězda stadiónu (R pro ml., 1934); Dana (R pro ml., 1935); Honza a Manka, dvojčata ze sekundy (P pro ml., 1935); Jarka a Věrka a kamarád Ivan (R pro ml., 1935); Olga poznává život (R pro ml., 1935); Soňa hraje za oktávu (R pro ml., b. d., 1935); Zaslíbená země (R b. d., 1935); Děvče mých snů (R b. d., 1936); Irča vede jedenáctku (R pro ml., 1936); Jindra, děvče ze Šumavy (R pro ml., 1936); Z primy do sekundy (R pro ml., 1936); Tři děvčata ze septimy (R pro ml., 2. vyd. 1936, pseud. Anna Štětková); Děvčata vedou (R pro ml., 2. vyd. 1937, pseud. Anna Štětková); Cesta do ráje (R pro ml., 1937); Prázdniny naší sekundy (R pro ml., 1937); Studentky a profesori (R pro ml., 1937); Trojlístek z Doubravice (R pro ml., 1937); Diplomátka Karla (R pro ml., 1937, podp. J. Rybková); Božka jde do primy (R pro ml., 1938); Majka cvičí čtvrt hodinku (R pro ml., 1938); Maryna (R pro ml., 1938); Trest za manželství (R 1938); Z usnesení konference (R pro ml., b. d., 1938); Anka se rozhodla (R pro ml., 1939); Evka jede z Indie (R pro ml., 1939); Tonča z páté třídy (P pro ml., 1939); Milča z naší primy (R pro ml., 1940); My se nebojíme (R pro ml., 1940); Spolužačky z páté třídy

(R pro ml., 1940); Ančiny veselé kamarádky (R pro ml., 1941); Kmotřenka Věra (P pro ml., 1941); Nebojácné oktávanky (R pro ml., 1941); Malá Jana (P pro ml., 1942); Mámina přítelkyně (P pro ml., 1942); Zuzanka a Petr (P pro ml., 1942, pseud. Jarmila Svobodová); Čajová panenka (R 1943); Marie (R 1944); Pohádka o černé růži (R 1944); Poslední noc (R b. d., 1947); Mluví se o Monice (R pro ml., 1947, pseud. Jarmila Svobodová). – *Překlady:* Brehmův ilustrovaný život zvířat 1–6 (1925–27, s B. Rovenským); J. Delmont: Divoká zvířata ve filmu (1927) + Ostrov popravených (1928) + Tulákovy srdce (1928) + Fantóm rádia (1929) + Miliardář vagabund (1929) + Zajatce pouště (1929) + V okovech (1930) + Darebácké kousky Tima Shea (1930) + Casanova z Budyšína (1931); T. Etzel: Brehmův povídky o zvířatech 1, 2 (1928); M. Delly: Neobyčejná žena (1929); H. Koch: Míla větroplach (1929); L. Steinhagen: Požár atomů (1930); M. Rayle: Věrcina cesta za štěstím (1930); A. Guéniot: Jak se dožiji 100 let (1931); H. Mohr: Zkouška Vlasty Polanské (1931); L. Rugevee: Tajemná vysílačka (1934); F. Norfolk: Zářící plamen (1942, podp. J. Rybková); H. E. Bates: Poslední přistání (1946); A. Kühner: Tajemství klíčícího života mezi čtyřma očima. Z lékařského a sociálního stanoviska (b. d., podp. Dr. J. H.). – *Ostatní práce:* Poklady egyptských hrobů. Z dějin papyru a papyrových nálezů (1919); Učte se česky (pro něm. děti, 1919); Handbuch der tschechischen Umgangssprache für Deutsche (1920); První pomoc při úrazech (1931, s O. Kolbem); Německy rychle, správně a vesele (1939, podp. J. Rybková-Hüttlová); Německy rychle v praktických rozhovorech (1940, podp. J. Rybková-Hüttlová); Tschechisch rasch und richtig in praktischen Gesprächen (1940, podp. J. Rybková-Hüttlová). – *Úpravy:* Francouzsky v 1000 slovech. Dle Ch. Bouchholtze a E. Wallenberga (1927); L. F. Saska, F. Groh: Mytologie Řeků a Římanů (1948, podp. J. Rybková). ■ **REDIGOVALA časopis:** Zora (1936). ■

**LITERATURA:** E. Hoffmeister: ref. Poklady egyptských hrobů, LF 1919, s. 358; L. Zbraslavská: ref. Dáša, pražská studentka, Úhor 1930, s. 88; V. Zelinka: ref. Táňa z naší oktávy, Úhor 1930, s. 217; O. Pospíšil: ref. Jarčina píseň, Úhor 1932, s. 170; R. B.: ref. Markova děvčata, Úhor 1932, s. 259; Topol: ref. Lída a Pavel..., Úhor 1933, s. 190; R. B.: ref. Hanka z hor + ref. Jožka hledá samostatnost, Úhor 1933, s. 192, 193; bvs.: ref. Věrka, hvězda stadiónu, Úhor 1934, s. 153; E. Nováková: ref. Jenda, slavný sportovec..., Úhor 1934, s. 162; L. Zbraslavská: ref. Jirka, děvče bez talentu, Úhor 1934, s. 167 + ref. Dana, Úhor 1935, s. 200 + ref. Olga poznává život, Úhor 1935, s. 201; A. F. J. (Fleischerová-Janovská): ref. Soňa hraje za oktávu, Úhor 1935, s. 201; D. Filip: ref. Z primy do sekundy, Úhor 1936, s. 179; Hrudíčka: ref. Jindra, děvče ze Šumavy, Úhor 1937, s. 8; M. Slonková: ref. Irča vede jedenáctku, Úhor 1937, s. 36; Ludm. Zbr. (Zbraslavská): ref. Cesta do ráje,



Úhor 1937, s. 179; M. Slonková: Kapitoly o dívčím románu, *Magazín DP* 4, 1936/37, s. 101; O. Pospíšil: ref. Prázdniny naší sekundy, Úhor 1938, s. 36; L. Zbraslavská: ref. Anka se rozhodla, Úhor 1940, s. 11; K. Sokolová: ref. Tonča z páté třídy, Úhor 1940, s. 11; L. Zbraslavská: ref. Evka jede z Indie, Úhor 1940, s. 38; O. Pospíšil: ref. Spolužačky z páté třídy, Milča z naší primy, Úhor 1941, s. 16; Z. K. Slabý in sb. *Dívky pro román* (1967).

eh

## Hvězda

1859–1864

Beletristický a poučný časopis, první svého druhu na Moravě.

*Titul:* Hvězda. Na tit. listě kompletního 2. a 3. ročníku (1860–61) a v některých ohlášeních: Hvězda olomúcká. – *Podtitul:* 1859 (roč. 1) List zábavný a poučný pro lid a mládež dospělejší; od 1861 (roč. 3) List zábavný a poučný. – *Redaktoři:* 1859–62 (roč. 1–4 do č. 5) V. Žirovnický; od č. 6 1862 (roč. 4) do č. 2 1864 (roč. 6) M. B. Kříž; od č. 3 1864 (roč. 6) K. Rank. – *Vydavatelé:* Uvádění sporadicky; od č. 27 1860 (roč. 2) V. Žirovnický, Olomouc, jako zatímní nakladatel; od č. 42 1860 (roč. 2) A. Halouska, Olomouc, který uveden i na č. 1 1861 (roč. 3), ale v ohlášení ročníku 3 (v č. 52 roč. 2) podepsán jako nakladatel V. Žirovnický; 1862–63 (roč. 4–5) do č. 13 A. Halouska, Olomouc; od č. 14 1863 (roč. 5) do č. 3 1864 (roč. 6) M. B. Kříž, Brno; od 1864, č. 4 (roč. 6) R. M. Rohrer, Brno. – *Periodicita:* 1859 (roč. 1) 1 × týdně, od 2. 5. do 31. 12. 35 čísel; 1860 (roč. 2) 1 × týdně, od ledna do prosince 52 čísel; 1861 (roč. 3) 1 × týdně, od ledna do prosince s přerušením od poloviny dubna do konce června a s vynecháním jednoho čísla v říjnu, listopadu a prosinci 39 čísel; 1862 (roč. 4) 3 × měsíčně, od ledna do prosince s přerušením od poloviny února do konce března 34 čísel, z toho 33/34 jako dvojčíslí; 1863 (roč. 5) 1 × týdně, od ledna do prosince s přerušením mezi 25. 4. a 23. 5. 49 čísel; 1864 (roč. 6) 1 × týdně, od ledna do 26. 3. s vynecháním jednoho čísla v lednu 12 čísel. Zánik časopisu zdůvodnil M. B. Kříž v č. 12 1864 obrácením zájmu publika k politickým listům a hmotnými škodami při vydávání H., zvláště v důsledku svého šestitýdenního věznění jako redaktora Moravské orlice. – *Přílohy:* 1861 (roč. 3) občasná Příloha hospodářská (5 čísel); 1864 (roč. 6) jako beletristická příloha J. W. Goethe: Wertrovo utrpení; přílohou politickohumoristickou měla podle ohlášení v č. 1 být od č. 2 obtýden Vosa, z finančně právních důvodů (jako příloha podléhala kauci) však počala vycházet 1864 jako samostatný list.

H. byla výrazem nového národního ruchu na Moravě na přelomu 50. a 60. let. Jejími zakladateli byli profesori olomoucké reálky J. V. Houška a V. Žirovnický. Původním posláním H. bylo šířit přístupnou formou poznatky z oblasti přírodních věd, zeměpisu, národohospodářství, historie, národopisu a kultury, zejména literatury. Současně měl časopis čtenáře bavit prostonárodním slohem, především však budit lásku k vlasti a přispívat k všestrannému národnímu rozvoji. Protože české národní hnutí na Moravě nemělo do 1862 vlastní noviny, hrála H. významnou roli i při prvních samostatných projevech moravské politiky po obnovení konstituce; podporovala snahy o rozvoj rovnoprávnosti národů v rámci Rakouska, přičemž v prvních letech zdůrazňovala i spojení s náboženstvím a církví (např. horlivou účastí na přípravách oslav cyrilometodějského milénia, byť byl přitom akcentován hlavně jeho kulturní a národní význam). Soustředěnou pozornost věnovala H. prosazování národní rovnoprávnosti ve školství i podněcování společenského a kulturního života v moravských městech (besedy a slavnosti, knihovny, čtenářské, pěvecké a hospodářské spolky, ochotnické divadlo, časopisectví i zakládání politického tisku). Zajímala se o slovanský svět a šířila vědomí politické a kulturní jednoty Moravy s Čechami, usilovala také o vzájemnost se Slováky (jazykové odluky litovala, přála však zdar slovenským národním snahám). V četných dopisech H. kriticky sledovala národní situaci v jednotlivých městech a vítala pokroky v národních akcích. Otvírala své stránky i polemikám, zvláště s německým tiskem nebo kolem pochybností B. Dudíka o velkomoravském Velehradě (roč. 2). Postupně převládla v časopise nad přírodovědnou a ostatní naukovou popularizací složka kulturně výchovná, národopisná a hlavně beletristická.

Kolem H. se soustředila celá mladá moravská literatura 60. let i mnozí spisovatelé starší, získání byli též spolupracovníci z Čech (K. Adámek, J. K. Hraše aj.). Autoři do H. přispívali ponejvíce vlasteneckými básněmi, založenými často na historických námětech i pověstech (hojné motivy cyrilometodějské a velkomoravské), a prózami, v nichž těžili podněty z historie i z nedávné války rakousko-italské a zpracovávali kromě pověstí nejčastěji tragické milostné příběhy. Pomáhali však plnit i národně organizační a vzdělávací poslání H. lidopisnými

a společensky kritickými fejetony, reportážemi z putování Moravou, populárně naučnými statěmi a aktuálními dopisy z moravských i českých měst a z Vídně. Přes všechny zásluhy se H. vlivem společenských okolností i osudů spolupracovníků nestala základnou významnějšího literárního rozvoje; většina jejích hlavních autorů se obrátila k žurnalistice a jiným oblastem národní práce, předčasně zemřela či umrla, mnohým také scházel opravdový talent. V nejvýraznější osobnost H. vyrostl a ve vrcholném období jí ve značné míře vtiskoval ráz F. J. Kubiček, který ve 4. roč. svými příspěvky nejružnějšího druhu někdy vyplňoval větší část čísla. Všestrannými spolupracovníky byli K. Adámek (zvl. v oblasti naučné) a S. V. Čejkovský (J. S. Wurm), jako autor reportážních a satirických příspěvků vynikl V. K. Šembera, z básníků stáli v popředí A. Balcárek a V. Furch. V 5. a 6. roč. úroveň H. poklesla, nedostatek původních próz redakce nahrazovala překlady. – Kromě příležitostných článků o významných osobnostech naší literatury přinášela H. četné informace o literárních novinách, posuzovala kriticky stav umělého básnictví na Moravě, k zevrubnější kritické analýze však přistupovala jen ojediněle, zvl. u sbírek mladých moravských básníků (A. Balcárek, J. Dvořák, V. K. Šembera) a některých almanachů (Máj na rok 1860, Dunaj). Zdůrazňovala přitom vlastenecký ráz, národnost námětů, domácí tradici, odmítala romantickou rozervanost i heinovství (k Heinovi se hlásil jen V. K. Šembera) a počáteční světovou orientaci májovců, hlavně Nerudy; za redigování M. B. Kříže se však H. snažila podpořit proti dominanci kněžské literatury na Moravě rozvoj světského písemnictví. – *Básněmi* přispěli do H. zvláště A. Balcárek (pseud. Slavomír Pustinský), V. Furch, F. J. Kubiček (též pseud. Jaroslav Lipovec i Lipovec, J. L. Chorvátský a šifry J. K. a J. L.), S. V. Čejkovský (J. S. Wurm), dále J. Bílý (též pseud. Poustevník Radhošťský), V. Brandl (pseud. V. Brněnský), A. Fischer (pseud. A. Rybařícký), J. Havelka (též pseud. Jan Lošťický), A. Heyduk, A. Kotěra, V. Krátký, V. Kropáček z Hlavačova, F. A. Lhotka, V. Mollenda, K. Rank (též šifra K. R-k), F. Skopalík, K. P. Smrt (též šifra K. Pr. Sm.), J. Soukop, V. K. Šembera (též šifra Sl. B.), V. Šťastný (šifra Vl. Šť.), šifra F. V. (Vymazal) aj. *V próze* dominoval F. J. Kubiček (též šifra F. J. K.), dále přispívali K. Adámek (též pseud. Hradišský,

šifra A.), E. F. Albert, F. Brzobohatý (též šifra F. B. z L.), S. V. Čejkovský (J. S. Wurm), J. K. Hraše (též pseud. J. K. Smutný), Jindřich Dvořák, Josef Dvořák (pseud. J. D. Čech, J. D. Čech Blanický, šifry J. D., J. D. Č.), M. A. Hrubý, S. Lažanský, Jos. M. (J. F. Menšík?), A. Mráček, F. Mráček (šifra Fr. M.), J. Rostánský, E. Sahánek (šifra Em. S.), J. Sitovský, A. H. Sokol (pseud. A. S. Neslovský, šifra A. S. N.), V. K. Šembera (pseud. Slavomil Bodlák, šifra Vratislav Kaz. Š., V. K. Š.), H. Volfová, T. Žeravský, některé povídky vyšly anonymně. *Překlady* publikovali: z angličtiny F. J. Kubiček (Byronova Mazepu), z francouzštiny F. Dědek a J. Rostánský, z italské K. Adámek a M. Hassenteufelová, z maďarštiny E. Vodnářík, z němčiny K. Adámek, z polštiny J. Arbes (pseud. Janko Jakubovič), F. A. Hora, S. Lažanský, F. A. Lhotka, A. H. Sokol (pseud. A. S. Neslovský), z vlámské L. Hodičká a A. H. Sokol (pseud. A. S. Neslovský), ze španělštiny H. Volfová. *Literární kritice* se věnovali K. Adámek, V. Brandl, J. Gebauer, P. Kletenský, M. B. Kříž (šifra M. B. K.), F. J. Kubiček, S. Lažanský, V. K. Šembera (též šifra Sl. B.), V. Žirovnícký (šifra Ž.) a další autoři, kryjící se různými šiframi. *Poučné články* přírodovědně otiskoval nejvíce F. J. Studnička, dále J. R. Demel, F. A. Hora, J. Houška, V. Kuběna, J. F. Menšík, F. Přerovský, K. Rank, J. Sankott (Sankot), J. Voldřich, o národním hospodářství, průmyslu i politických systémech ve světě psal v první řadě K. Adámek, ale i J. V. Čejkovský (J. S. Wurm, též šifra S. V. Č...), F. Dědek a J. Sankott, o historii, národopise, školství i aktuálních záležitostech kulturně politických a národních K. Adámek (též pseud. Jar. Hradecký, Váša z Hradce, šifry Jar. Hrad., K. A., Václav z H., H.), A. Balcárek (pseud. Sl. Pustinský), F. Bauer, F. M. Beňkovský, V. Brandl (též pseud. V. Brněnský, šifra V. B.), F. Brzobohatý (pseud. Slanovodský), S. V. Čejkovský (J. S. Wurm; též šifry S. V. Č., S. V. Č-ý), J. Černoch (též šifra -r-), F. Dědek (též šifra Fr. Ddk.), J. Dobrovolný (též šifra J. D.), Jos. Dvořák (pseud. J. D. Čech Blanický, šifry J. D., J. D. Č.), A. Fischer (pseud. Augustin Rybařícký), J. M. Haněl (pseud. Jan Třebický, Třebičský), M. B. Kříž, F. J. Kubiček (i šifry F. J. K., J. Kub..., ...k), S. Lažanský (též šifra S. L.), J. Minářík-Strážnický (též pseud. J. M. Strážnický, šifra J. M.), F. S. Pluskal (šifra F. S. P.), A. Potěhník, K. Rank, J. Sankott,

F. Skopalík, J. Vrba, J. Wurm aj. Autory *dopisů* byli mj. K. Adámek (též pseud. Pravdoúst ze Slavomilic, šifra A.), J. Bílý, S. V. Čejkovský (J. S. Wurm; šifry S. V. Š., Svč., svč..., S. V. Č-ý), J. Černoch (též šifry J. Sl. Č., J. Sl. Č-ch, Jos. Č-ch), A. Dudík (též šifra a. d. a an. v roč. 2 Stesky Hanáka), J. Dvořáček (šifry Fr. D., Dr. D.), A. Fischer (pseud. Rybařický), J. F. Kubíček (též pseud. Jaroslav Lipovec, šifry Fr. Jar. K., F. J. K., J. K., K., J. L., K. Lip.), O. Látal, F. Skopalík, V. K. Šembera (pseud. Slavomil Bodlák, šifra Sl. B.), F. B. Ševčík, F. Vinkler (pseud. Fr. Vl. Venkryl), H. Vojáček (pseud. Vojáček Vsatský), J. Wurm.

LITERATURA: A. Glos: Časopis H., Čas. Vlastenec-keho spolku muzejního v Olomouci 1910; M. Hýsek in Literární Morava v letech 1849–1885 (1911, s. 123).

pp

Jan z **Hvězdy** viz Jan Jindřich Marek

Jan Hýbl

\* 3. 9. 1786 *Česká Třebová*

† 14. 5. 1834 *Praha*

Prozaik a básník, překladatel povídek, dramát, výchovné a náboženské literatury, redaktor, autor vzdělávacích knih; jeden z prvních spisovatelů z povolání u nás. Jeho kulturní orientaci určil lidovýchovný a národně uvědomovací směr českého osvícenství, úkol krásné literatury však viděl i vně tohoto poslání. Časopisem *Rozmanitost*, spojujícím rekreační a lidovýchovnou funkci s úkolem organizovat literární tvorbu, určil nadlouho podobu českého časopisectví; jako humorista se řadí mezi zakladatelské zjevy nově české prózy.

Syn krupaře; nejstarší bratr Josef H., učitel v Heřmanově Městci, byl příležitostně rovněž literárně činný. – H. byl od mládí charakterizován jako člověk se smyslem pro humor a se zálibou ve společenském obcování. Navštěvoval v Litomyšli normální školu a 1798–1803 pětileté gymnázium, v Praze vystudoval tzv. filozofii (1803–05) a začal studovat na technice. Patřil do pražské studentské a intelektuálské vlastenecké společnosti (P. Haklík, J. J. Rulík, P. Šedivý, J. N. Štěpánek, K. I. Thám, J. L. Ziegler aj.), navštěvoval přednášky J. Ne-

jedlého, docházel do Krameriusovy České expeditice, byl divadelním ochotníkem a 1812 patřil mezi hlavní iniciátory obnoveného provozování čes. her ve Stavovském divadle. Jako student si přivydělával tiskárenským korektorstvím, a když studia techniky zakrátko zanechal, stal se spisovatelem z povolání. Redaktorství novin, časopisů a kalendářů, vlastní spisovatelská tvorba a překladatelství mu neposkytovaly dostatečné existenční prostředky, byl nucen pracovat i jako korektor a jako jazykový upravitel cizích textů. Zůstal neženat. Zemřel tělesně vyčerpan úmornou prací i nezdravým způsobem života.

Redaktorskou dráhu začal H. 1810 překládáním a upravováním Pabstova lidovýchovného časopisu *Der Volksfreund*, s titulem *Český lidomil*. Toto periodikum, nepravidelně vydávané po svazcích, a zvláště časopisy redigované, resp. překládané F. J. Tomsou byly co do formy a ideového obsahu předlohou periodik H., od 1816 především jeho nejvýznamnějšího redaktorského počínu, *Rozmanitost*. H. tu chtěl v duchu osvětské osvěty všestranně rozšiřovat věcné znalosti lidových čtenářů a působit na jejich morální profil i na jejich představy a názory. Propagoval náboženskou toleranci a přirozené hodnoty (zaměření proti majetkové a stavovské povýšenosti, lakotě, společenské nsnášenlivosti aj.) i racionální přístup k přírodním jevům a úkazům (zaměření proti pověrečnosti a strachu před domněle nadpřirozenými ději). Vlastním redaktorským přínosem H. je snaha o rozmanitost v žánrech i přispěvatelích, důraz na snadno přijatelnou formu poučování a na zábavnost a humor, soustavná péče o jazykovou a národní výchovu. Na rozdíl od svých domácích předchůdců neviděl H. v beletristických přispěvcích pouze nástroj lidovýchovy; jeho časopis měl být i organizátorem a platformou nové literární umělecké tvorby. Důsledkem toho byla jak žánrová pestrost beletrie (např. z poezie nově deklamována, vlastenecká lyrika, z prózy humoreska a povídka z české historie), tak početnost přispěvatelů, z nichž mnozí zde publikovali poprvé (např. J. Havelka, J. Chmela, J. Janda, F. Klicpera, J. Linda, F. Pleskot, F. Šír, F. D. Trnka, F. Turinský, F. B. Veverka). Pro *Rozmanitost* (a obdobně pro kalendář *Nový tolerancí posel...*, který navazoval na kalendáře M. V. Krameriusa) psal H. články z historie, topografie, statistiky, demografie, zeměpisu, přírodopisu, pojednání

o jazyce, o původu zvyků a úsloví, o hudbě, drobné aforismy, hádanky, hry, aktuální zprávy z Čech (přírodní katastrofy, kuriozity, požáry), redakční zprávy a poznámky; jako básník tu otiskoval oslavné a gratulační verše, přípitky, náhrobní nápisy, tzv. pohádky (tj. hádanky), deklamovánky a jako prozaik dějinné a strašidelné příběhy, pověsti, kriminální historie, anekdoty a životopisná vyprávění. Větší část H. povídkových próz jsou volné překlady nebo adaptace cizojazyčných předloh; některé povídky zpracované podle německých knih lidového čtení přešly do repertoáru českých lidových vyprávěčů a udržely se tu až do počátku 20. století. V Rozmanitostech vyšla i humoreska *Justýnčin mistrovský kus*, dějově lokalizovaná do Prahy, jejíž syžet pravděpodobně vychází z nějaké zápletkové komedie. Hlavně touto prózou se H. podílí na formování novočeské humoristické literatury: prokazuje tu smysl pro tvorbu charakterově vyhraněných postav a jejich konfrontaci v ději, pro vytváření komických situací, pro úměrnost ve výstavbě vyprávění a v uplatnění jeho jednotlivých složek (autorská řeč a dialog, scéna a popis, apod.), pro významově přehlednou stavbu věty a pro užití rozličných jazykově stylových vrstev. Humorné a strašidelné vyprávěčky, články a povídky z Rozmanitostí a z kalendářů publikoval H. v rozličných knižních výborech, některé byly přetiskovány až do 70. let 19. století. Pro české hry Stavovského divadla překládal H. veselohry a činohry, podle svědectví pamětníků měl nemalou zásluhu na jazykové podobě původních i přeložených her J. N. Štěpánka; je také jedním z prvních historiografů obrozeneckého divadla (*Historie českého divadla od počátku až na nynější časy*). – Nemalou část svých knižně vydaných překladů beletrie a ostatní literatury zpracovával H. pro obživu a jeho vklad se tu projevil jen v jazykových kvalitách. Nejpočetnější skupina překladů, náboženská literatura (modlitby, písně, úvahy, pojednání, příručky pro kněze), nebyla dosud vcelku prozkoumána a nelze určit, jaká část těchto prací je v souladu s H. vlastním ideovým zaměřením a zda se tu dá předpokládat i jeho vliv na volbu překládaného díla. Ke konci života, kdy jeho redigování dalšího časopisu, Jindy a nyní, již neslo stopy poklesu tvůrčích sil, H. nově navázal na činnost M. V. Krameriusa vydáváním děl starší české literatury (D. Adam z Veleslavína, J. F. Hammerschmidt, Paleček).

PSEUDONYM, ŠIFRY: Veleba; J. H., -H-. ■ **PŘÍSPĚVKY in:** Cís. král. pražské noviny (1814–17); Český lidomil (1810–1811); Hyllos (1820–21); Jindy a nyní (1828–31); kal. Nový toleranci posel (1817–19); Rozličnosti Pražských novin (1827–31); Rozmanitosti (1816–22; 1818 Justýnčin mistrovský kus); – posmrtně: Světozor (1871, s. 327). ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie:* Nešťastná Zuzanka aneb Strašlivé následky malé nepatrné poklisky (1819); Obveseleníčko (1820 ← Nový toleranci posel, s T. Kubelkou); Poučné a kratochvilné historie o strašidlech, ze spisu pod názvem Rozmanitosti vytažené... (1820); Sbíрка rozmanitých příběhů. Z časopisu Rozmanitosti vytažená... (1830); Rozmanití příběhové, obsahu poučného, opravdivého i žertovného k užitečnému a obveselujícímu čtení... (1834); Utěšené povídky, obsahu poučného, opravdivého i žertovného k užitečnému a obveselujícímu čtení (1834); – posmrtně: Kratochvil na prástvě nebo Rozmanité povídky pro ukrácení času při večerních schůzkách v zimě (1835). – *Práce o divadle:* Historie českého divadla od počátku až na nynější časy (přil. v kn. J. H. D. Zschokke: Abelino, veliký zbojník, 1816, nové vyd. b. d., 1921, ed. V. Novák). – *Překlady:* J. H. D. Zschokke: Abelino, veliký zbojník (1816); A. F. Kotzebue: Husitě u Naumburku (1819); H. Cuno: Chytroušek (1819); Mladší Šelhofen aneb Příhody nového Robinsona na Tichém moři (1824, později s tit. Nový Robinson aneb Jeho podivuhodné příhody na moři); Ch. Schmid: Beránek (1826) + Holubička (1828) + Květ chmelový (1833) + Sedmero povídek pro dívky a milovníky jich (1834) + Hodný Fridolín a bezbožný Dětrich (1834); J. Hölzel: Vítězství a odměna ctnosti nebo Příběhové svaté Jenovefy hraběnky... (1829); A. F. Kotzebue: Srnec aneb Nevinní vinici (1833); – posmrtně: Ch. Schmid: Ztracený synáček aneb Utěšená povídka... (1837). – *Původní a přeložené písně* (kramářské tisky): Píseň k sv. Janu Nepomuckému (1827, pseud. Veleba); Píseň k zmrtvýchvstání (1827); Píseň na Nanynku (1827); Truchlivý příběh v píseň uvedený, kterak Vojtěch Tichošlápek jednu vdovu v Praze ukrutně zabil (1828); Truchlivý příběh k výstražce mládejcům a pannám (1828); Bětulinka sirá vdovice (1829); Chvalozpěv a prosba k nejbláženější Panně Marii (1833). – *Ostatní práce:* Popsání a vyobrazení nejznámějších zvířat z historie přirozených věcí... (1811); Život Mahomeda, zakladatele tureckého náboženství (1814); – (překlady) F. A. Pabst: Nejnovější kronika a věrná poselkyně starožitného a nového národu českého od počátku prvních knížat českých až do panování... Františka I., 1–4 (1812–17); Ch. W. Hufeland, B. Franklin: Dva zkušební výborní prostředky, předně kterak člověk v stálém zdraví život svůj prodloužiti a za druhé nejjistěji zbohatnouti může (1816); J. F. Feddersen: Život Ježíše Krista pro dívky (1820); Bůh, outočiště mé a pomoc má. Katolická modlitební kniha... (1822); Jednání Společnosti vlastenského muzeum v Čechách, částka 3 (1824); F. Stapf: Obšírní rozvrhové kazatelství... (1824)



+ Ruční kniha ku katechismu (1824) + Přípravy ku kázáním pro obecný lid... (1825); A. Pařízek: Výklad na nedělní epístoly ve školách, k prospěchu katechetů (1827) + Katolické modlitby (1827); Dva drazí ostatkové našeho nejsvětějšího vykupitele Ježíše Krista... (1828); G. Köhler: Poučení pro pastýře duchovní u postele nemocných a umírajících (1828) + Poučení pro pastýře duchovní ve zpovědnici (1832); J. A. K. Hanl von Kirchtreu: Ježíš spasitel světa nebo Evangelia svatá nedělní a sváteční s vysvětlením obrazným a slovním 1, 2 (1828, 1829) + Svatá evangelia nedělní (1829); J. M. Hauber: Křesťanská katolická modlitební kniha (1830) + Úplná modlitební kniha pro osobu ženskou (b. d.); J. G. Elsner: Ovčácký katechismus jakožto naučení pro ovčáky, dle nynějšího stavu ovčárství v Německu (1831); J. J. Natter: Katolické modlitby a rozjímání (1832); J. Brand: Bůh jest otec náš (b. d.). – *Výbory*: Justýnčin mistrovský kus (b. d., 1917, ed. F. Strejček, též drobné prózy z Rozmanitostí); Paleček (b. d., 1919, ed. F. Strejček). ■ **REDIGOVAL** *časopisy a noviny*: Český lidomil aneb Nejnovější pražský vlastenský časopis (1810–11, sv. 1–14; nejmenovaný překl. a red. čes. verze čas. F. A. Pabsta Der Volksfreund), Císařské královské pražské noviny (2. 4. 1814 – říjen 1817, nejmenovaný red.), Rozmanitosti. Sbírká všeho užitečného a obveselujícího... (1816–22, díl 1–4, sv. A–Q), Hyllos (1820 – polovina 1821), Jindy a nyní (červenec 1828–1831); *kalendáře*: Nový toleranci posel pro katolíky i evangelíky aneb Národní kalendář pro Čechy a Moravu na rok... (1817–19). ■ **VYDAL**: J. F. Hamerschmidt: Allegorie. Protheus felicitatis et miseriae Čechicae... (1829); D. Adam z Veleslavína: Čelední vůdce (b. d., 1834); Paleček, obsahu poučného, opravdového i žertovného k užitečnému a obveselujícímu čtení (1834, obs. Vejtah z Historie o bratru Palečkoví a 6 nových próz). ■

**LITERATURA**: J. N. Lhota: J. H., Květy 1837, příl. s. 3; A. Rybička: J. H. Vzpomínka biografická, Osvěta 1875 → Přední křesťatel národa českého 2 (1884, část. přepřac. s tit. J. H., český spisovatel a korektor); J. B. Pichl in Vlastenecké vzpomínky (1936, ed. M. Hýsek ← Česká včela 1876–80); J. Mírny: Předchůdce vědeckých spisů přírodopisných v Čechách (o J. H.: Popsání a vyobrazení nejznamenitějších zvířat...), Lumír 1879; an.: J. H., Světozor 1886; an.: Rodný domek J. H. v České Třebové, Světozor 1886; A. Rybička: J. H. Dodatky a opravy k biografii... (podobizna J. H.), ČČM 1888; J. Jakubec: České časopisy. Časopisecké podniky J. H., sb. Česká literatura 19. stol. 1 (1911, 2. vyd.); F. Strejček: Sto let od Hýblových Rozmanitostí, Topičův sborník 4, 1916/17 + Nejstarší naši humoristé, Zvon 17, 1916/17 + Kalendářová soutěž před 100 lety, Osvěta 1917 + in J. H.: Justýnčin mistrovský kus (b. d., 1917) + in J. H.: Paleček... (b. d., 1919); J. Š. Kubín: H. povídka o šlechtě kupcové, Národop. věstník československý 1926; F. Strejček in Humorem k zdraví a síle národa (1936); M. Heřman: Příspěvek ke

studiu H. časopisů, ČLit 1955; Z. Lajpek: Příspěvek k otázce styků českých a moravských buditelů v období národního obrození (styky J. H. s J. H. A. Gal-lašem), ČČM 1956; J. Čermák: Josef Havelka, významný informátor o českém národním obrození (otisk H. vzpomínkové stati o J. H.), Sb. Nár. muzea v Praze 1958, řada C; K. Svoboda: Souvětná stavba v jazyce H. časopisů (Rozmanitosti a Hyllos), sb. Studie o jazyce a literatuře národního obrození, SVŠP Praha, Jazyk–literatura 1, 1959.

mo

## Jan Hybner viz Jan Václav Hübner

## Hyllos

1820–1821

Beletristický a populárně naučný týdeník s vlasteneckou výchovnou tendencí, určený lidovému čtenáři.

*Podtitul*: Národní časopis poučujícího a obveselujícího obsahu (Ku prospěchu některých dobročinných založení). – *Redaktor*: J. Hýbl. – *Vydavatel*: K. E. Rainold, Praha. – *Periodicita*: 1 × týdně od zač. 1820 do konce května 1821; každé pololetí číslováno zvlášť.

H. byl bezprostředním pokračováním úředně zastaveného časopisu Hyllos-Dobrozvěst (1819). Novým redaktorem byl už v září 1819 jmenován J. Hýbl, pod jehož vedením začal v lednu 1820 list znovu vycházet s pozměněným titulem, naznačujícím (ve srovnání s H.-Dobrozvěstem) těsnější souvislost s pražským německým zábavným a populárně naučným časopisem Hyllos (1819–21), vydávaným rovněž K. E. Rainoldem. Společně byly nejen rytiny a kresby (mj. první pokusy V. Morstadta), ale také články doprovázející obrazový materiál (některé vlastivědné studie o význačných českých městech a místech, životopisy členů císařské rodiny, českých mytických knížat a významných historických osobností), ojediněle i příspěvky jiného druhu, které Hýbl překládal nebo upravoval. Shodná byla také kompozice jednotlivých čísel. Úvod tvořila stať vztahující se k rytině, následovala krásná próza, nejčastěji historická, báseň (nepravidelně), drobné publicistické prózy, anekdoty, hádanky a šarády.

Český i německý H. vycházely z osvěcenského požadavku působit na vzdělávání a mravní

výchovu čtenářů. Mimoto byly oba časopisy prolnuty výraznou národně uvědomovací tendencí, která se projevovala v pravidelném zařazování studií o významných českých osobnostech a památných místech. V českém H. byla vlastenecky výchovná snaha ještě zřetelnější: vedle prohlášení a statí (např. úvodní článek J. Hýbla 1820, č. 1, nebo práce J. M. Ludvíka *Láska k vlasti*, 1821, č. 13), které mj. zdůrazňovaly význam česky psaného periodika, zavedl Hýbl pravidelnou závěrečnou rubriku *Pamětihodní příběhové české vlasti v všech stoletích*, psanou J. N. Štěpánkem, otiskoval v ukázkách starší českou literaturu (překlad A. z Gynterrodu z Xenofonta: O životě Cyra; Příhody Václava Vratislava, pána na Mitrovicích, na cestě do Konstantinopole; Š. Lomnický: Kupidova střela; J. Kořínek: Paměti kutnohorské) a nepravidelnou inzerci propagoval současnou česky psanou knihu. – Jádrem naučné části časopisu, jazykově i stylově přizpůsobené prostému čtenáři, byly jednak historické biografie, opírající se především o Hájkovu kroniku, a topografické články (Libuše, Přemysl, Karel IV. aj.; Popsání Prahy, Křivoklad, Točnick a Žebrák, Loket, Cheb, Okoř, Vorlík, Trosky, Karlštejn, Beroun, Plzeň aj.), jednak práce s výchovnou problematikou (výňatek z Kantova pojednání o vychovávání dítěte; mravní naučení čínského filozofa Konfucia aj.). Etnografické, statistické a demografické články spolu s několika přírodovědnými studiemi sledovaly spíše senzační stránky předmětu (Růst lidského těla po smrti; Hoření lidských a hovadských těl; Ženy, které tři, čtyři a pět dětí najednou porodily; Ženění babylónských aj.). – Beletristickou složku listu tvořily původní práce a většinou nepřiznané překlady. Převažovaly drobnější prózy: povídky didaktické a sentimentální, často z orientálního prostředí (V. Dušek, K. Fryček, J. Hýbl, V. Šohaj, V. Špinka, F. D. Trnka), historické a mytologické (V. Dušek, J. H. A. Gallaš, J. Hýbl, A. Kolárský, J. K. Lehký, V. Špinka, V. R. Štěpán), dobrodružné, strašidelné a humoristické (J. Hýbl, H. Pařízek). Častým žánrem byl anekdotický příběh, většinou s historickým nebo mravoučným námětem, bajka (V. Dušek, J. Frič, J. H. A. Gallaš, J. Hýbl, K. J. Marášek, V. Šohaj, V. Špinka, V. R. Štěpán, F. D. Trnka), dialogická povídka nebo lukiánovský dialog (J. Linda), jednotlivě se objevila i pohádka (V. L.: O Červené karkulce) a drama (překlad Plautovy Veselohry o pokladu od J. Teichla). Z poezie,

která se v H. vyskytovala poměrně nepravidelně, se uplatňovala především lyrika – reflexivní, vlastenecká, didaktická, milostná (anakreontská, sentimentální, písňová), příležitostná –, řidčeji satira a humorná báseň (J. V. Kamarýt, M. S. Patrčka, F. D. Trnka); oblíbený byl epigram (K. Fryček, J. M. Ludvík), aforismus (J. H. A. Gallaš, F. Kašpárek, J. M. Ludvík, V. Šohaj, V. R. Štěpán) a veršovaná bajka (M. S. Patrčka, V. Šohaj, A. J. Tesař). Výjimečně se objevila epická báseň (přetisk Lindova Jiřího z Poděbrad). – Mnohé příspěvky v H. jsou nepodepsány (jejich autorem je pravděpodobně redaktor) nebo označeny šifrou. – Autoři příspěvků. *Poezie*: K. Fryček (K. Fryček), J. H. A. Gallaš, F. Holec, J. Kamarýt (J. V. Kamarýt), F. Kašpárek, A. Kolárský, V. J. Koula, J. M. Král, K. I. Kyselo, J. Linda, J. M. Ludvík, J. Marchal, (M. Z.) Polák, Sylorad (M. S. Patrčka), F. Šír, V. Šohaj, V. R. Štěpán, A. J. Tesař, Svobodín D. Trnka (F. D. Trnka); Ch. F. Gellert. *Próza*: K. Boršický, F. Cvrkynský, S. Červíček (i pod šifrou St. Cz.), V. Dušek, J. Frič, K. Fryček, J. H. (A.) Gallaš, Matěj Hamburský, V. Hantych, J. Holub, J. Hýbl, J. V. Jirsík, J. Kamarýt (i pod šifrou V. K.), J. Kligler, A. Kolárský, J. M. Král, F. Kriegler, J. K. Lehký, J. Linda, J. M. Ludvík (i pod šifrou M. L.), K. J. Marášek, F. Mayer, H. Pařízek, M. S. Patrčka, F. Pokorný, A. Reil, V. Šohaj, V. Špinka, V. R. Štěpán, A. J. Tesař (i pod šifrou A. J. T-ř), S. Trnka (F. D. Trnka), J. Ulrich (i šifra U), V. J. Vladyka (J. Herzog), A. M. Vomáčka, V. Vratislav z Mitrovic; Ch. F. Gellert; mimoto šifry: F. S., J. B., L\*\*, P. Sat, V. L. *Přeložené drama*: T. M. Plautus (překl. J. Teichl). *Ostatní práce*: V. I. Bilinský, J. Dunder (J. A. Dunder), V. Dušek, J. H. A. Gallaš, J. Hýbl, F. Kašpárek, A. Landfras, J. K. Lehký, J. M. Ludvík, F. K. Miltner, F. Šír, V. Šohaj, P. F. H. Šolle, V. R. Štěpán, J. N. Štěpánek, S. Trnka (F. D. Trnka); I. Kant, Konfucius, Plautus, Sandr, Xenofón, G. E. Wenzel; mimoto šifry: F. B., Fr. J. A.-s.

LITERATURA: A. Rybička: Jan Hýbl, český spisovatel a korektor, Osvěta 1875 → Přední křísitelé národa českého 2 (1884); M. Heřman: Příspěvek ke studiu Hýblových časopisů, ČLit 1955, s. 93; K. Svoboda: Souvětná stavba v jazyce Hýblových časopisů, sb. Studie o jazyce a literatuře národního obrození, SVŠP Praha, Jazyk-literatura 1, 1959.

lb

## Hyllos – Dobrožvěst

1819

Zábavný a populárně naučný časopis pro široké čtenářské vrstvy.

*Podtitul:* Národní časopis k čtení užitečnému a kratochvilnému; od 4. čísla Smíšené čtení obsahu poučujícího a kratochvilného (Na prospěch mnoha dobročinných založení). – *Redaktor a nakladatel:* V. R. Kramerius. – *Periodicita:* dvakrát týdně (úterý a sobota), výjimečně jedenkrát týdně; červenec až září 1819.

Iniciátorem H.-D. byl spisovatel a vydavatel C. k. vlastenských novin V. R. Kramerius. Ve snaze založit samostatný český beletristický časopis a zároveň nahradit finanční ztráty utrpěné úpadkem České expedice se Kramerius spojil 1819 s K. E. Rainoldem, vydavatelem pražského německého zábavně-naučného a národně uvědomovacího listu Hyllos, a po úředním schválení začal v červenci 1819 vydávat a redigovat český časopis téhož názvu (první tři čísla, označená písmeny a, b–c, pod titulem Dobrožvěst, dále H.-D.). List vycházel v 1/2archovém rozsahu dvakrát týdně, někdy celý arch jedenkrát týdně v počtu 1000 výtisků. Jednotlivá čísla byla označována abecedně. V prvním čísle H.-D. ohlásil Kramerius program časopisu, podle něhož měl být list směsí zábavných a naučných příspěvků: básně, různé příběhy, žertovná a kratochvilná vyprávění, próza cestopisná a přírodovědná, zprávy o domácím divadle a společenských akcích; rekreační stránku časopisu tvořily anekdoty („povídky“), důvtipné nápady, povídačky a hádanky („pohádky“). Součástí listu měly být třikrát měsíčně uveřejňované rytiny nebo notové záznamy, po dohodě s K. E. Rainoldem přebírané z německého Hyllosu. Čas. zanikl náhle bez veřejného udání důvodu. Příčinou se stala aféra se satirickou básní F. B. Veverky Tak to chce tento svět (později často připomínanou mj. K. Havlíčkem jako jeden z prvních výrazných projevů společenské satiry), která byla uveřejněna v H.-D. 13. 9. 1819. Ač prošla bez potíží cenzurou, vyvolala dodatečný odpor policejního úřadu údajně pro výpady proti státní správě. Číslo H.-D. s uveřejněnou básní bylo staženo a redaktor zbaven funkce. Na jeho místo byl ustaven J. Hýbl, pod jehož vedením začal časopis s názvem Hyllos opět vycházet v lednu 1820. Materiály zbylé po zániku H.-D. uplatnil Kramerius

ve svých novinách (po celý říjen 1819 v nich vycházela pouze beletrie) a v pozdějším beletristickém periodiku Čechoslav.

V H.-D. navázal Kramerius na tradici novínových příloh V. M. Krameria a na své starší pokusy o beletristický časopis (přílohy k Vlastenským novinám a sborník Zlatá kniha 1816/17). Ve srovnání se soudobými beletristickými periodiky (Prvotiny pěkných umění 1813–17, Hlasatel český 1806–08 a 1818), které v duchu jungmannovského programu sledovaly rozvoj umělecky náročnější literatury, měl H.-D. uspokojovat běžnou čtenářskou potřebu nejširších vrstev, a to jednak svou složkou zábavnou, již představovala řídce a nepravidelně zastoupená poezie (příležitostně básně, reflexivní a elegická lyrika, romance, epigram) a početně výraznější próza (didaktická povídka J. Hýbla, J. V. Štěpána aj., exemplum, anekdota, povídka doopravdy, rytířská a historická, tematicky čerpající z tragických a kriminálních událostí nebo exotického prostředí, např. práce T. Kubelky, J. M. Ludvíka a rané povídky V. R. Krameria), jednak složkou populárně naučnou a informativní, orientovanou osvěcensky a výchovně vlastenecky: vedle zpráv většinou senzačního charakteru (Zemětřesení v Lisabonu apod.) vycházely v H.-D. články zaměřené proti pověrám, působící osvětově a seznamující s českou historií a místopisem (pověsti J. H. A. Gallaše, místopis Prahy od V. R. Krameria). Časopis reagoval také na některé události národního života (otiskl provolání o založení Českého muzea „Vlastencům umění milovným“, uvedl oslavnou báseň k Hankovu nálezu RK), slibované pravidelné informace o domácím společenském životě a divadle však, snad i z důvodu své krátkodobé existence, nerealizoval. Doplnkem jednotlivých čísel jsou anekdoty a šarády (J. B. Dlabáč). K listu vyšlo celkem 9 samostatných příloh, z toho jedna hudební. Závislost na německém Hyllosu Rainoldově byla nepatrná, omezovala se na přebírání obrazových příloh a zařazování místopisné a historické tematiky. – Převážnou část obsahu H.-D. tvoří překladové i původní práce V. R. Krameria (autorsky není nikde uveden, jeho příspěvky jsou pravděpodobně skryty pod šiframi +- , -o-, nebo jsou anonymní). Mezi ostatními příspěvateli vynikl počtem prací J. B. Dlabáč a spisovatelé Zieglerova okruhu (F. V. Hek, J. M. Ludvík, F. B. Veverka). *Básnické příspěvky původní:* B-r, J. B. Dlabáč, V. Hanka, Vlasta

Hekova (F. V. Hek), Nath. Kopecký, J. V. Sedláček, F. B. Veverka; *umělecká próza původní*: J. B. Dlabač, V. Dušek, J. H. A. Gallaš, J. Hýbl, J. V. Jirsík, F. Kašpárek, V. R. Kramerius, T. Kubelka, J. M. Ludvík, F. Mayer, V. Mellen, V. Svoboda, J. V. Štěpán, F. B. Veverka.

LITERATURA: F. Strejček: První bouřlivá píseň novočeská, Zvon 35, 1934/35 + in Humorem k zdraví a síle národa (1936) + Nejstarší bouřlivák, in Naši bojovníci perem (1948); F. Vodička in Havlíčkův boj veršem a satirou (1952); J. Johanides in František Vladislav Hek (dopisy V. R. Krameria Hekovi o zabavení H.-D.) (1976).

lb

## Alois Hynek

Působnost 1869–1949

Několikagenerační pražské nakladatelství, vydavatelství, knihkupectví a komisionářství.

Zakladatelem podniku byl A. H. (1842–1909). Po vyučení u pražského kupce Zlatohlávka vstoupil do zaměstnání k pražskému německému knihkupci Z. Bensingerovi, nakladateli podřadné překladové beletrie. A. H. se brzy osamostatnil, 1869 převzal Zlatohlávkův obchod (Betlémské nám. 8), ale již 1870 založil nové knihkupectví a nakladatelství v Celetné ul. 11 (U černého orla), kde zůstal závod pod názvem Alois Hynek až do 1949. Zpočátku rozvíjel H. knihkupectví na kolportážním principu; po celé zemi prodávali jeho agenti české ilustrované časopisy, lidové knížky, ale především postupně vycházející sešity nenáročné beletrie. Ke knihkupectví a nakladatelství připojil brzy komisionářství; na poč. 20. stol. měl skoro 50 venkovských komitentů. Podnik postupně rozšířil o antikvariát, knihařství, prodej uměleckých předmětů a hudebnin, o velkoobchod papírem a první český obchod s malířskými potřebami. Postupně tak vybudoval prospívající závod, podílející se na růstu české kulturnosti. 1881 měl společně s J. Rokytou tiskárnu ve Slaném. 1891 podnik A. H. vyhořel. Dlouholetými spolupracovníky A. H. byli zejména Z. Reach, P. J. Šulc a T. Venta. Velkoobchod papírem vedl H. švagr Macháček. – 1909 převzal firmu bratranec Arnošt H. (1878–1955), který závod zrenovoval, ale dále již nerozvíjel; na poč. 20. let zrušil komisionářství. Po

něm zdědil a vedl podnik JUDr. Gustav H. (1911–1945). Po vystudování práv (1936) pracoval v otcově závodě. Byl zasvěceným znalcem české i světové literatury a zdálo se, že někdejší rozmach nakladatelství obnoví; své plány nemohl uskutečnit jednak pro válečné poměry, jednak pro plicní chorobu, které podlehl. Posledním majitelem firmy se stal jeho bratr ing. Kristián H., jenž řídil nakladatelství do znárodnění 1949.

Nakladatelskou činnost zahájil A. H. vydáváním laciných románů v sešitech: anonymních kolportážních románů hrůzy a loupežnických příběhů (Sňatek s mrtvolou aneb Šibal nad šibala, Loupežníci v českých lesích) i jiné senzační a napínavé beletrie (C. Albert: Pražský kat, 1870; A. K. Tolstoj: Car Ivan Hrozný..., 1871; L. Mühlbachová: Tajemství zpovědnice, 1872; F. Deriège: Upálení Jana Husa, 1872; A. Söndermann: Rinalda, banditova nevěsta, 1875); postupně se jeho nakladatelský program zlepšil, i když sklon k vyhledávání přitažlivé tematiky byl v jeho ediční činnosti stále patrný (G. Boccaccio: Dekameron, 1881; Ch. Dickens: Dombey a syn, 1886; A. Dumas: Hrabě Monte Christo, 1889–90; Tisíc a jedna noc, 1892–93; G. G. Casanova: Memoáry, 1898–1900). – První edicí, kterou A. H. založil, byla *Bibliotéka románů* (1881, 1 sv.), v níž chtěl vydávat napínavou a dobrodružnou četbu. Vyšlo zde pouze Dědictví Aztéků od P. Duplessise. Tuto knižnici nahradila *Česká bibliotéka rodinná* (1881–90, 5 roč., 65 sv.), kterou redakčně vedl J. J. Veselý (Benešovský) a později B. Frída a jež zahrnovala výběr z novodobých slovanských, západních i severských autorů (E. About, T. B. Aldrich, P. Arène, M. Bałucki, H. de Balzac, Ch. Barbara, F. Becić, G. A. Becquer, E. Bergerat, B. Björnson, F. L. Caballero, E. Castelnuevo, W. Collins, H. Conway, Cordulla, tj. M. Della Rocca, G. P. Danilevskij, A. Daudet, Ch. Dickens, F. M. Dostojevskij, A. Dumas ml., J. Dzierzkowski, J. Eötvös, Erckmann a Chatrian, S. Farina, O. Feuillet, T. Gautier, N. V. Gogol, F. Bret Harte, V. Cherbuliez, M. Jókai, M. Jósika, J. I. Kraszewski, J. Lie, A. K. Michajlov, E. Orzeszkowa, M. Pawlikowski, M. L. Reybaud, G. Sand, J. Sandeau, M. Serao, H. Sienkiewicz, I. Slavici, S. Sobieski, A. Šenoa, A. Theuriet, I. S. Turgeněv, G. Verga). Na úspěchu knižnice se podílel široký okruh překladatelů (mj. O. Auředníček, J. J. Benešovský-Veselý, F. Brábek, B. Frída,



D. Hanušová, V. Mrštík, A. Schwab-Polabský, J. Wagner). Nejširším lidovým vrstvám bylo určeno *Poučné a zábavné čtení* (řada 1, 1880–97, 67 sv.; ř. 2, 1901–04, 16 sv.), v němž vycházely populárně zpracované životopisy (Vilém Tell, Benjamin Franklin, Car Petr Veliký, Kolumbus, Panna orleánská, Napoleon I., Jiří Washington aj.), obrázky z dějin českých (Konec Přemyslovců, Války husitské v Čechách, Krvavý sněm v Praze) i cizích, adaptace romantických románů (Preciosa, spanilá děvče cikánské, Zvoník notredamský, Robert Ďábel), dobrodružných románů (Poslední Mohykán, Lovci slonů, Uprchlík indiánský apod.) a starých kronik (Genovefa, hraběnka falcká..., Příhody ušlechtilé a spanilé Meluzíny..., Bruncvík a jeho meč aj.). Text překládali a většinu z nich adaptovali P. J. Šulc, J. L. Turnovský, později též V. Kopecký. A. H. chtěl také vydávat specializovanou *Knihovnu francouzských románů* (1898, 1 sv.); vyšla v ní jen Zolova Země-matka. – Jako jeden z prvních českých nakladatelů pečoval A. H. soustavně o výrobu a vydávání literatury pro děti; položil základy české dětské obrázkové knižky. První jeho edicí věnovanou nejmenším čtenářům byla *Dětská bibliotéka* (1881–98, 14 sv.), obsahující povídky, pohádky, dětské hry, hádanky i didaktické spisky o přírodě, zvířatech, o jednoduchých pracích pro hochy i dívky ap.; většinu textů přeložil nebo z různých pramenů adaptoval P. J. Šulc, o dětských zaměstnáních psali B. Čapkova a V. Kopecký. Odrostlejšími byla určena *Hynkova knihovna mládeže* (1882–83, 8 sv.), zahrnující vedle původních drobných próz (F. Horáček, J. Ježek, A. Mojžíš, F. Tesař) i přeložené indiánské zkazky. Mnoho dětských knížek vydal A. H. i mimo edice: Andersenovy pohádky, Dětské pohádky bratří Grimmů, Enšpíglova čtveráctví, Gulliverovy cesty (J. Swift), Robinson Krusoe (D. Defoe), Raisovy knížky Dětský ráj a Když slunéčko svítí, obrázkové publikace, lepoprela, knížky pro hochy, pro dívky; celkem na 120 svazků. – Zvláštní místo v H. produkci zaujímal *Pokladnice mládeže* (1885–1911, 107 sv.), knižnice s výrazně výchovnou tendencí, schválená pro školní knihovny. V redakci A. Mojžíše přinášela drobné prózy s novodobými i historickými náměty, poezii, přírodopisné texty, cestopisné črty i svazečky přibližující prostředí práce (F. J. Andrlík, J. Basl, B. Bauše, L. Benýšek, K. Bubník, F. J. Čečetka, K. Čermák, J. Dědeček, J. Dolenský, A. Dostál, L. Fiala, J. Flekáček, L. Gross-

mannová Brodská, F. X. Harlas, J. K. Hraše, F. Hrnčíř, F. Hyšman, V. Jedlička, V. Kálal, J. Klika, B. Klimšová, F. V. Kodym, M. Kozák, J. Kožíšek, E. Krásnohorská, B. Kvapilová, A. M. Lounský, V. Lužická, L. Malý, T. Mellanová, A. Mojžíš, E. Musil Daňkovský, J. Nečas, A. Noha, D. Panýrek (i pod pseud. J. Květ), B. Patera, K. V. Rais, J. Soukal, V. Špaček, A. B. Šťastný, V. V. Tomek, K. V. Tuček, J. Vítek, F. V. Vykoukal, Z. Winter) a též některé výbory z díla českých autorů a překlady. – Pro hudební a divadelní publikum vycházela v redakci E. Züngla sbírka libret *Operní repertoár Národního divadla* (1881, 4 sv.). Od 70. do pol. 80. let vydal A. H. dalších 36 svazečků operních a operetních libret a činohr. Napínavé literatuře věnoval edici *Světové detektivní romány a novely* (1907–09, 44 sv.), svazečky o dobrodružstvích detektiva Stagarta od M. Ladenburga a detektiva Franka od M. Blanka. Vydával také spisy jednotlivých autorů, především překlady románů E. Marlittové (1906–12, 11 sv.), Sira Johna Retcliffa (vl. jm. H. Gödsche, 1909–14, 9 sv.), J. Verna (b. d., 12 sv.), K. Maye (1904–19, 26 sv.), mimoto spisy F. J. Rubeše (1894, 2 sv.) a J. K. Tyla (1888–92, 15 sv.). V oblasti odborné populární literatury vycházela *Lékařská knihovna pro lid* (1906–10, 7 sv.). – A. H. vydával také kulturní časopisy. Čtrnáctideník *Slavia* – Románové listy (1875–78, roč. 1–4), redigovaný zpočátku A. Hynkem, od roč. 2. A. H. Sokolem, přinášel původní i přeložené romány a povídky, zpestřené občas ocelorytinovými ilustracemi, jež byly doplňovány notickami z literárně uměleckého prostředí. Z českých autorů byli zastoupeni J. Arbes, V. Beneš Šumavský, B. Havlasa, I. Klicpera, V. Lužická, S. Podlipský, A. H. Sokol, L. Stroupežnický, J. L. Turnovský aj., z cizích B. Björnson, A. Dumas, J. Eötvös, G. Flaubert, F. Bret Harte, D. Jakšić, V. I. Němirovič-Dančenko, S. Petöfi, A. Šenoa, I. S. Turgeněv a mnoho dalších. Na Slavii navazovaly *Zábavné listy* (1879–95, roč. 1–17), beletristický obrázkový časopis, jehož vydavatelem byl A. Hynek a redaktorem J. L. Turnovský a v němž se uplatnilo mnoho českých autorů. Pro potřebu lidové zábavy byly určeny *Šibřínky*, sbírka silvestrovských, masopustních i besedních her, deklamací atd. (1878–85, roč. 1–6), a *Český merendář*, redigovaný E. Zünglem (1881–86, 10 sv.). – Kromě beletrie vydával A. H. spisy historické, pedagogické, zdravotnické, obchodnické, právnícké, vojenské, zeměpis-

né, umělecké, životopisy, učebnice, příručky pro nejrůznější zájmy, reprodukce obrazů, snáře, mapy, alba na poštovní známky, cestovní průvodce, zpěvníky, gratulanty apod. Do první světové války vycházely u Hyneků také knížky v němčině. – V obdobném programovém zaměření rozvíjel nakladatelskou činnost i Arnošt H. Edice svého předchůdce však dále nesledoval, založil knižnice nové. První z nich, *Pestrá knihovna zábavy a kultury* (1910–29, 190 sv.), redigovaná E. Lešehradem, zahrnovala různé literární oblasti a žánry. Podstatu tvořila beletrie, ale věleněna byla i filozofická díla (G. V. Catullus, F. Nietzsche, Platón, G. C. Plinius Ml., A. Schopenhauer) a odborné a naučné práce (L. Brothier: Dějiny země, Č. Zíbrt: Panna, ženitba, ženy ve staročeské úpravě polských skladeb..., E. Zola: O románu, cestopisy H. M. Stanleye, knížky J. L. Kejmara o sportech). Práce českých autorů (K. Babánek, F. Bílý, P. Dejmek, V. Dresler, K. Engelmüller, J. Karásek, J. L. Kejmar, E. Lešehrad, F. S. Procházka, Marie šl. z Purkyně, A. Sova) byly zařazovány sporadicky. Páteř knižnice tvoří literatura přeložená (E. de Amicis, H. Bang, H. de Balzac, J. Barbey d'Aurevilly, Ch. Baudelaire, J. Bédier, H. Bergson, J. H. Bernardin de Saint-Pierre, B. Björnson, P. Borel, R. Bracco, C. Brentano, V. Brjusov, G. G. Byron, L. Capuana, A. P. Čechov, A. Daudet, G. Deledda, Ch. Dickens, F. M. Dostojevskij, H. H. Ewers, G. Fiorentino, C. Flammarion, A. France, T. Gautier, J. W. Goethe, T. Gompertz, W. Hauff, L. Hearn, F. Hebbel, T. Hedberg, H. Heine, F. Herczeg, P. Heyse, E. T. A. Hoffmann, V. Hugo, R. Huch, A. Chamisso, J. P. Jacobsen, Jolanda (M. M. Plattis), J. Kadri a A. Hikmet, G. Keller, R. Kipling, H. Kleist, V. G. Korolenko, S. Lagerlöfová, H. Lavedan, G. E. Lessing, D. v. Liencron, J. London, O. Ludwig, M. Maeterlinck, S. Mallarmé, G. de Maupassant, C. Mendès, A. Mickiewicz, Ch. L. Montesquieu, Novalis, O. Panizza, E. A. Poe, B. Prus, J. Richepin, A. Roda Roda, G. Rodenbach, J. H. Rosny, E. Rostand, W. Sieroszewski, F. Sologub, K. M. Stanjukovič, H. M. Stanley, R. L. Stevenson, L. N. Tolstoj, A. P. Valdès, E. Verhaeren, C. Viebig, A. Villiers de l'Isle-Adam, I. Vojnovič, H. G. Wells, O. Wilde, E. Zola). Rozvoji humoristické tvorby měla sloužit *Hynkova knihovna veselých lidí* (1911–14, 5 sv.), vyšlo v ní však jenom několik knížek L. Archleba

a P. Jantara; její pokračování přerušila válka. *Knihovna zábavy a poučení* (asi 1912–14, 11 sv.) byla přechodným typem mezi knižnicí a literárním časopisem, přestože měla formu knižnice. Do jednotlivých svazků nebylo zařazováno jedno dílo, ale několik, obvykle román, který přecházel do dalších svazků, dále menší prózy, stati z různých oborů vědy a techniky a cestopisné črty s fotografiemi. Vyšly zde romány G. Zapolské O čem se mluví, O. Schubina Bludička a také H. Malířové Rozkvetlá stráž. Autoři dalších beletristických prací jsou: J. Augustynowicz, R. H. Bartsch, B. Bauše, A. P. Čechov, W. Dalecka, H. Ethé, J. Hašek, L. Hearn, J. V. Jensen, A. Lichtenberg, B. Livadič, A. de Musset, E. Pardo Bazánová, A. Stifter. Vybraným beletristickým dílům měla být věnována knižnice *Niva* (1917, 1 sv.), skončila však Starosvětskou romání O. Schäfera. Úspěšná nebyla ani edice *Dobrý román* (1926–28, 3 sv.), která měla přinášet krásné prózy domácí i cizí (O. Fastrová, J. Ch. Heer, E. Lešehrad). Starověkým mravům a literárně zpracovanému tématu lásky byla věnována *Knihovna Afrodity* (1926–28, 7 sv.), v níž vyšli jenom zahraniční autoři (P. Castanier, A. Keller, P. Louÿs, W. Ritter). – Systém řazení knížek do knižnic Arnošt H. postupně opustil a soustředil se na vydávání souborů knih jednotlivých autorů, především zahraničních: spisy H. Courths-Mahlerové (1926–35, 66 sv.), H. H. Ewerse (1924–26, 5 sv.), G. Flauberta (1924–36, 6 sv.), K. Hamsuna (1925–32, 14 sv.), W. Heimburové (1928–31, 6 sv.), F. Montgomeryové (1926–30, 4 sv.), dobrodružné romány E. Salgariho (1924–30, řady 1, 2, 3, 12 sv.), historicko-politické romány Sira Johna Retcliffa (1929–31, 14 sv.), knížky S. Lagerlöfové (1912–20, 8 sv.), Lidové vydání spisů J. Verna (1911–14, 8 sv.). – I Arnošt H. dbal na vydávání literatury pro malé a nejmenší. Jeho *Dětská knihovna* (1911–14, 16 sv.) soustřeďovala hlavně dobrou přeloženou literaturu (L. M. Afanasjev, C. Brentano, V. M. Garšin, J. W. Goethe, M. Konopnická, B. Lie, M. Maeterlinck, Ch. Perrault, H. Rydberg, G. Sand, L. N. Tolstoj, H. v. Wislocki; Keltické báje), z české tvorby přinesla pouze tři knížky (J. Chudáček, B. Němcová, J. K. Tyl). Rovněž on vydával dětské knížky většinou mimo edice (J. Karafiát: Broučci, 1933). – Bez úspěchu se pokusil o několik odborných knižnic: *Knihovna Svazu českých spolků a přátel pro tělesnou výchovu* (1911, 1 sv.), *Populární rozpravy z říše rostlinné*, red.

K. Domin (1913, 2 sv.), *Národní obrana* (po 1918, 1 sv.). – Časopiseckou produkci nakladatelství reprezentovala především Rodina, žurnál pro zábavu a poučení, kterou redigoval Arnošt H. sám (1910/11–1926/27, roč. 1–17). Menší trvání mělo Zrání (1919–20, roč. 1–2), literárněkritický čtrnáctideník za redakce Ant. Veselého. Arnošt H. začal vydávat i kalendáře; především to byla Rodina – nový ilustrovaný kalendář československý (1911–42, roč. 1–32), dále Hynkův povídkářský národní kalendář (1919–24, roč. 1–5) v red. Ant. Veselého a Hynkovy všeobecné kapesní kalendáře (1910–26, roč. 1–17). Doplnoval je Hynkův sokolský a společenský zpěvník v red. F. Andrlíka (1911). – Další majitel firmy Gustav H. založil nové edice původní beletrie, avšak jeho plány začal uskutečňovat až jeho nejbližší spolupracovník (od 1943) A. C. Nor spolu s posledním majitelem firmy Kristiánem H. Základem nového programu byl *Český román* (1944–48, 24 sv.), knižnice současných původních děl, založená Gustavem H. a redigovaná A. C. Norem (H. Dvořáková, M. Hanuš, B. Horst, Z. Jerman, J. Knap, V. Martínek, J. Mařánek, J. Mayer, V. Müller, M. Nohejl, A. C. Nor, B. Svatoš, F. Tetauer, J. Toman, J. Trojan, T. Svatopluk, J. Vrba, E. Vachek, J. Weiss). Souběžně vycházela za red. A. C. Nora edice *Ilustrovaný český román* (1946–47, 2 sv.), jež měla přinášet hodnotné romány s uměleckým výtvarným doprovodem. Vyšly zde však jen Bürkental A. C. Nora a Malá řeka J. Obrovského. Ilustrovaná knižnice *Český humor* (1945–48, 14 sv.) měla soustředit současné české humoristy a karikaturisty (autoři textů: J. Brdečka, J. Čarek, R. Deyl, J. Gruss, K. Horký, Z. Jírotka, Z. Kovařovic, J. Obrovský, B. Polách, M. V. Šebor, F. Wenig, J. Žák; ilustrátoři: J. Brdečka, F. Ketzek, R. Lander, S. Látal, F. Skořepa, J. Slavík; red. A. C. Nor). *Knižnice dramatické tvorby* (1946, 1 sv.), kterou redigoval F. Tetauer, měla soustřeďovat nejhodnotnější divadelní práce českých autorů, vyšel však pouze jeden svazek, Drdovy Hrátky s čertem. Rovněž v dětské edici *Zlatý kolovrat* (1947, 1 sv.) vyšly pouze Moravské národní pohádky B. M. Kuldy. K uvedeným edicím se přiřazovala knižnice *Aktuality a dokumenty* (1945–47, 5 sv.), řízená A. C. Norem, jež přinášela práce českých spisovatelů beletristů ze všech oborů veřejného života. Nejvýznamnější jsou Drdovy Listy z Norimberka, zachycující ovzduší a souvislosti soudního procesu s na-

cistickými válečnými zločinci (další autoři: A. Auředníčková, Č. Jeřábek, V. Louda, A. C. Nor).

KNIŽNICE. *Beletrie*: Šibřinky (1878–85); Bibliotéka románů (1881); Český merendář (1881–86); Česká bibliotéka rodinná (1881–90); Poučné a zábavné čtení (ř. 1, 1880–97; ř. 2, 1901–04); Knihovna francouzských románů (1898); Světové detektivní romány a novely (1907–09); Pestrá knihovna zábavy a kultury (1910–29); Hynkova knihovna veselých lidí (1911–14); Knihovna zábavy a poučení (1912–14); Niva (1917); Dobrý román (1926–28); Knihovna Afrodity (1926–28); Český román (1944–48); Český humor (1945–48); Knižnice dramatické tvorby (1946); Ilustrovaný český román (1946–47). – *Beletrie pro mládež*: Dětská bibliotéka (1881–98); Hynkova knihovna mládeže (1882–83); Pokladnice mládeže (1885–1911); Dětská knihovna (1911–14); Zlatý kolovrat (1947). – *Ostatní*: Operní repertoár Národního divadla (1881); Lékařská knihovna pro lid (1906–10); Knihovna Svazu českých spolků a přátel pro tělesnou výchovu (1911); Populární rozpravy z říše rostlinné (1913); Národní obrana (b. d., po 1918); Aktuality a dokumenty (1945–47). ■ SOUBORNÁ VYDÁNÍ: *Čeští autoři*: F. J. Rubeš, J. K. Tyl. – *Cizí autoři*: H. Courths-Mahler, H. H. Ewers, G. Flaubert, K. Hamsun, W. Heimbürg, S. Lagerlöf, E. Marlitt, F. Montgomery, Sir John Retcliffe, E. Salgari, J. Verne. ■ Z OSTATNÍ PRODUKCE: K. Herloš: Valdštynova láska 1, 2 (1893) + Dcera Piccolominiho 1–3 (1894–95) + Valdštynovi vrazi 1–3 (1895–97) + Poslední táborita (1902); K. Havlíček Borovský: Křest sv. Vladimíra (1895); J. L. Turnovský: Paměti starého vlastence (1900); A. Dostál: Dějepisné povídky 1–3 (1902–06); E. Lešehrad: Hudba srdce (1913); H. Malířová: Srdce nemá stání (1918) + Vítězství (1918); F. Hrubín: Chvilí doma, chvilí venku (1946); A. C. Nor: Z Jiříčkova světa (1946). ■ PERIODIKA. *Literární a kulturní*: Slavia. Románové listy (1875–78); Zábavné listy (1879–95); Rodina (1910–27); Zrání (1919–20). – *Kalendáře*: Hynkovy všeobecné kapesní kalendáře (1910–26); Rodina – nový ilustrovaný kalendář... (1911–42); Hynkův povídkářský národní kalendář (1919–24). – *Ostatní*: Nové módy (1889–94); Nové pařížské módy (přílohy: Dámské besedy, Dětská šatna, 1895–1939). ■

BIBLIOGRAFIE: Seznam knih vydaných nakladem knihkupectví a nakladatelství firmy A. H. 1870–1900 (1900); Seznam nakladatelství A. H. ...svazků Pokladnice mládeže (1901); Pestrá knihovna ...seznam knih 1–3 (po 1900); Hynkovy knihy pro dívky a hochy 1–3 (po 1900); Výběr knih nakladatelství A. H. (1929); Seznam dobrých knih za zlevněné ceny (1934); Vánoční seznamy knih pro mládež z knihkupectví A. H. (b. d.); Knihy nakladatelství A. H. (reklamní brožura, po 1945); ah (rekl. brož., po 1945); Vánoční seznam knih pro mládež...

A. H. (1946); Hynkovy dětské knihy (1948). ■ LITERATURA: sb. In memoriam dr. Gustava Hynka (1946, red. A. C. Nor).

oh

## Hyperion

1910–1948

Nakladatelství bibliofilsky vypravených knih zaměřené na vydávání české poezie a prózy, zejména na literaturu máchovského okruhu.

Zakladatelem byl Karel Janský, bibliofil a máchovský badatel, povoláním úředník Živnostenské banky. Koncem 1910 založil nejprve vydavatelství *Člun*, v němž 1911–12 vycházela *Knihovna Člunu* a od 1913 knižnice *Hyperion* (do 1914 v ní vyšly jen 3 svazky). Po válečné přestávce J. knižnici H. 1919 obnovil, nevrátil se však již k původnímu názvu nakladatelství Člun a po vzniku dalších knižnic v průběhu 20. let užil názvu Hyperion pro celé nakladatelství. Od 1922 přebírala postupně řízení nakladatelství jeho manželka Erna (vl. jm. Arnoštka) Janská (roz. Kalivodová, \* 19. 10. 1899 Vídeň, † 3. 1. 1953 Praha). Pocházela z rodiny českého truhlářského dělníka usedlého ve Vidni (nejmladší z 11 dětí), kde navštěvovala menšinou školu spolku Komenský. V Praze, kam přijela k sestře Marii, provdané později za herce V. Mengra, absolvovala 1913 měšťan. školu u Sv. Voršily, 1914 obchodní školu Bergmannovu a ve svých 19 letech se provdala za K. Janského. 1929 jí byla udělena nakladatelská koncese se stanovištěm v Praze-Novém Městě, Palackého nábř. 4 (dnes Rašínovo), 1934 přesídlilo nakladatelství do Prahy-Vinohrad, Třebízského ul. 10. Nakladatelství H. bylo zakládajícím členem Kmene, jehož činnosti se Janský aktivně účastnil (1926–28 působil v redakční radě časopisu Kmen a 1928 uspořádal spolu s J. Fromkem Seznam knih vydaných členy Klubu moderních nakladatelů Kmen). V polovině 30. let došlo v H. k útlumu vydavatelské aktivity. Krátké znovuoživení po 1945 bylo ukončeno 1947, kdy vyšly poslední knihy. V prosinci 1948 oznámila E. Janská úřadům zastavení nakladatelské činnosti a vzdala se koncese.

Ve svých počátcích byla nakladatelská činnost K. Janského ovlivněna knižnicemi okruhu Moderní revue. *Knihovna Člunu*, v níž vyšlo

celkem 7 svazků, přinesla překlady H. Heina, T. Gautiera, a v erotické řadě *Pan*, koncipované jako samostatný soubor uvnitř knižnice, výběry z próz M. Bandella a A. Firenzuoly. Z českých autorů byl zastoupen jen K. Horký (Hřivna, Inkognito, Kramářova sonáta). Rovněž první 3 svazky knižnice *Hyperion*, redigované střídavě V. H. Brunnerem a K. Fialou, pokračovaly ve stejném duchu (J. Barbey d'Aureville, M. de Guérin, A. Villiers de l'Isle-Adam). Další orientaci nakladatelství předznamenala edice Máchova Máje, vydaného po válečné přestávce 1919 jako 4. svazek knižnice v redakci F. Krčmy. I když knižnice H. ani později zcela nerezignovala na překladovou literaturu (L. Apuleius, Ch. Baudelaire, Rétif de la Bretonne, A. France, Platón, O. Wilde aj.), převažovala od počátku 20. let česká starší literatura, zejména dílo K. H. Máchy (jeho spisy tvoří uvnitř knižnice samostatný desetisvazkový soubor), ale i F. L. Čelakovský, V. Hálek, K. J. Erben, B. Němcová a staročeský Masticák, většinou v redakci a s komentářem F. Krčmy. Ze současných českých autorů byli v knižnici zastoupeni J. Karásek ze Lvovic jedním svazkem a dvěma svazky K. Biebl, který rovněž pro H. uspořádal sborník In memoriam J. Wolkra. 39 číslovaných svazků knižnice (poslední vyšel 1934) bylo 1954 doplněno závěrečným nečíslovaným sborníkem Kytíčky na hrob malé paní, vydaným jako soukromý tisk k počtě E. Janské. Další knižnice, které postupně vznikaly, podpořily silici orientaci nakladatelství na českou literaturu. V knižnici *Stožár* (celkem 18 sv.) převažují díla obrozenecká a starší (J. Jungmann, J. Linda, K. H. Mácha, F. J. Rubeš, S. K. Macháček, J. K. Tyl, K. Sabina, RKZ, Hynek z Poděbrad, Karel ze Žerotína, Komedie masopustní, Písníčky jarmareční, Satiry o řemeslnících a konšelech nevěrných), zastoupeno je dílo slovenské (J. Botto). *Nová edice Hyperionu*, založená E. Janskou pro díla současných českých autorů, zanikla po dvou svazcích (K. Biebl, K. Konrád). Obsahově podobně zaměřená, ale nízkým nákladem a původní grafickou výzdobou výlučná knižnice *Editio princeps* přinesla v 7 svazcích básně J. Hory, K. Biebla, J. Hořejšího, F. Halase, S. K. Neumanna (2 sv.) a prózy M. Martena. Poslední knižnice *Světání* přinesla 2 svazky studií V. Jiráta, báseň F. Halase a prózu P. B. Shelleyho. V 7 svazcích soukromých tisků H. byly otištěny zejména drobné příspěvky k máchovské tematice, z nichž nejzávažnější je otisk před-